

Republica Moldova

**Raport Național privind implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile
copilului**

Raport elaborat pentru Comitetul ONU privind drepturile copilului

Chișinău, august 2007

CUPRINS

INTRODUCERE

I. MĂSURI GENERALE DE IMPLEMENTARE A CONVENȚIEI ONU PRIVIND DREPTURILE COPILULUI

II. DEFINIȚIA COPILULUI

III. PRINCIPII GENERALE

- 3.1 Nondiscriminarea
- 3.2 Interesele majore ale copilului
- 3.3 Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare
- 3.4 Respectul pentru opinia copilului

IV. DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE CIVILE

- 4.1 Dreptul la nume, cetățenie și la păstrarea identității
- 4.2 Libertatea exprimării
- 4.3 Libertatea de gândire, de conștiință și religie
- 4.4 Libertatea de asociere și de reuniune pașnică
- 4.5 Protecția vieții personale și private
- 4.6 Dreptul de acces la informație
- 4.7 Dreptul de a nu fi supus torturii sau altui tratament sau pedeapsă inumană sau degradantă, inclusiv pedeapsa corporală

V. MEDIUL FAMILIAL ȘI ÎNGRIJIREA ALTERNATIVĂ

- 5.1 Orientarea/ghidarea părintească
- 5.2 Responsabilitatea părinților
- 5.3 Separarea de părinți
- 5.4 Reunificarea familiei
- 5.5 Acțiunile ilegale de plasare/transfer și de împiedicare a reîntoarcerii copiilor
- 5.6 Recuperarea pensiei alimentare
- 5.7 Adopția
- 5.8 Copiii lipsiți de mediu familial și îngrijire părintească
- 5.9 Verificarea periodică a condițiilor și necesităților plasamentului

5.10 Abuz și neglijență inclusiv recuperarea fizică și psihologică și reintegrarea socială

VI. SĂNĂTATEA DE BAZĂ ȘI BUNĂSTAREA

6.1 Copii

6.2 Sănătatea și serviciile de sănătate

6.3 Securitatea socială și prestații sociale

6.4 Nivelul de trai

VII. EDUCAȚIA, ACTIVITĂȚILE CULTURALE ȘI RECREATIVE

VIII. MĂSURILE SPECIALE DE PROTECȚIE

8.1 Copii în situații dificile:

8.1.1 Copii refugiați

8.1.2 Copii în conflicte armate inclusiv recuperarea fizică, psihologică și reintegrarea socială

8.2 Copii în conflict cu legea

8.2.1 Administrarea justiției juvenile

8.2.2 Copii privați de libertate

8.2.3 Aplicarea pedepsei capitale sau detențiunii pe viață

8.2.4 Recuperarea fizică, psihologică și reintegrarea socială

8.3 Copii în situație de exploatare inclusiv recuperarea fizică, psihologică și reintegrarea socială

8.3.1 Exploatarea economică, inclusiv munca copiilor

8.3.2 Abuzul de droguri

8.3.3 Exploatarea sexuală și abuzul sexual, vânzarea, răpirea, comerțul/traficul cu copii

8.3.4 Copii ce locuiesc sau lucrează în stradă

8.3.5 Respectarea drepturilor copilului în regiunea transnistreană

DISEMINAREA RAPOARTELOR

REFERINȚE

ANEXE

INTRODUCERE

Pentru a întocmi Raportul despre realizarea prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, Guvernul Republicii Moldova a creat un grup de lucru format din reprezentanți ai autorităților publice centrale, cărui i s-a pus în sarcină colectarea, în timp util, a informațiilor necesare și transmiterea lor Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului, desemnat să sistematizeze, să analizeze și să definitiveze Raportul, ministerul beneficiind în acest scop de tot sprijinul necesar din partea Fondului Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF).

În pofida tuturor posibilităților reduse și a dificultăților cu care se confruntă Republica Moldova, s-a înregistrat, totuși, un progres în implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, cel puțin în unele domenii, dându-se astfel dovadă de un angajament pe măsură să răspundă provocărilor economice și sociale. Foarte multe aspecte privind drepturile copilului au figurat în mod constant pe agenda de lucru a diferitor instituții guvernamentale, acestea reflectându-se în Raport. Am menționa în acest sens eforturile legislative și implementarea numeroaselor măsuri și programe de către structurile de stat cu sprijinul financiar al agențiilor internaționale în scopul ameliorării continue a situației copiilor.

În 2002 -2003, în Republica Moldova a avut loc reforma administrativ-teritorială, în urma căreia a fost creată o nouă structură a autorităților administrației publice locale, s-au produs două „metamorfoze” mari: Ministerul Muncii și Protecției Sociale s-a transformat în Ministerul Sănătății și Protecției Sociale (iulie, 2005), ulterior, el a fost reorganizat în Ministerul Sănătății și Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului (Hotărârea Guvernului nr. 52 din 18.01.2007), acestuia din urmă atribuindu-i-se competențele funcționale de bază în domeniul protecției familiei și a drepturilor copilului. În acest context a fost necesară atât restructurarea organizării și activității autorității publice centrale de specialitate, cât și revizuirea și aducerea în concordanță cu noile cerințe a structurilor responsabile la nivelul autorităților administrației publice locale de nivelul unu și doi, ceea ce a dus la o fluctuație inerentă de cadre, inclusiv printre membrii grupului desemnat de Guvern. Aceste schimbări structurale, la nivel local și central, au afectat atât prezentarea la timp a Raportului, cât și calitatea unor informații și a conținutului în ansamblu.

În perioada de raportare, Guvernul a implementat un șir de proiecte, finanțate de UE, în vederea realizării Recomandărilor Comitetului ONU pentru drepturile copilului (02.10.2002): prevenirea instituționalizării; îmbunătățirea asistenței sociale acordate familiilor vulnerabile cu copii în situații de risc; reintegrarea familială și comunitară a copiilor; mai rămân însă

domenii care urmează să fie antrenate în activități planificate de structurile guvernamentale în parteneriat cu societatea civilă – o sursă valoroasă pentru politica de protecție a copilului în Republica Moldova.

Rămîne stringentă și problema procedurilor standardizate de evidență și colectare a datelor privind copiii la nivelul multor structuri locale; de aici și prezentarea uneori fragmentară a informației. Lipsa unor date bine structurate, explică de ce nu au fost utilizate adecvat toate informațiile privind copiii pentru a evalua mai exact progresele înregistrate, precum și pentru a elabora politici în domeniul drepturilor copilului, în consecință Raportul cuprinde aproximativ 90% din informația necesară, uneori mai mult sau mai puțin obiective sau puțin exagerată. Este de menționat faptul că, datorită nivelului mai înalt de dezvoltare social-economică al mun. Chișinău, precum și existenței unei structuri administrative create special pentru protecția copilului, în multe domenii de referință ale CDC, informațiile prezentate de către Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului Chișinău (DMPDC) sunt de multe ori mai ample și mai calitative reflectînd aspecte ale unei activități moderne, performante.

În procesul elaborării Raportului, a fost conștientizat faptul că trebuie acordată și în continuare o atenție deosebită copiilor aflați în situații foarte dificile, precum și domeniilor reflectate insuficient sau deloc, cum ar fi:

- prevenirea și combaterea violenței, abuzului și neglijenței față de copii (inclusiv față de cei ai căror părinți sunt plecați la munci peste hotare);
- reintegrarea socială a copiilor străzii;
- direcționarea alocațiilor sociale spre păturile cele mai nevoiașe și centrarea acestora pe persoane/familii aflate în situații de risc.

De asemenea, o atenție prioritară ar trebui să se acorde și domeniilor care, în opinia unora, nu sunt „stringente” – exemplu: participarea copiilor la procesul de luare a deciziilor care-i privesc la toate nivelurile societății și în raporturile lor cu orice instituție relevantă - asigurînd astfel respectarea intereselor copilului etc.

Așadar, la pregătirea următorului Raport periodic, ținînd cont de constatările de mai sus, Guvernul consideră necesară întreprinderea următoarelor măsuri:

- adoptarea unui Plan de acțiuni pe baza observațiilor Comitetului și implementarea lui, pas cu pas, pentru a evita, pe cît e posibil, lacunele și lipsa unor informații;
- desemnarea unei persoane, în cadrul fiecărei autorități responsabile de implementarea Convenției, care s-ar ocupa de monitorizarea implementării segmentului de referință pe baza unei metodologii prestabilite, ceea ce ar permite efectuarea unor analize calitative și cantitative eficiente;

- includerea reprezentanților societății civile în grupul de lucru pentru elaborarea Raportului în vederea asigurării expunerii diferitor puncte de vedere și aprecieri privind activitățile întreprinse în procesul de implementare a Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

Existența unui regim secesionist instaurat la începutul anilor '90 pe căi și prin mijloace neconstituționale în partea de Est a Republicii Moldova – regiunea transnistreană cu o suprafață de 4163 km² și o populație de circa 555 de mii de persoane – a generat dificultăți serioase în ce privește punerea în aplicare pe întreg teritoriul țării a prevederilor Convenției internaționale ONU privind drepturile copilului, precum și ale altor tratate internaționale la care Republica Moldova este parte. În acest context, autoritățile moldovenești mizează pe înțelegerea Comitetului pentru drepturile copilului în ce privește incapacitatea Moldovei de a exercita un control efectiv asupra regiunii transnistrene din cauza obstacolelor ridicate de către structurile separatiste care au uzurpat puterea locală în această parte a țării, deocamdată fiind disponibile numai date fragmentare despre activitatea unor ONG în domeniul protecției copiilor aflați în situații de dificultate și o informație referitor la încălcarea dreptului la educație a copiilor care doresc să studieze în limba română și să scrie cu grafie latină.

I. MĂSURI GENERALE DE IMPLEMENTARE A CONVENȚIEI ONU PRIVIND DREPTURILE COPILULUI (art. 4, 42 și 44, paragraf 6)

Armonizarea legislației cu principiile și prevederile Convenției

1. Orice act internațional din domeniul drepturilor omului (inclusiv drepturile copilului) la care Republica Moldova este parte devine automat parte integrantă a legislației Republicii Moldova. Dacă vreo prevedere legală națională contravine actului internațional, atunci autoritățile au dreptul și obligația de a aplica direct prevederile actului internațional.
2. La 16.06.2003, prin Hotărîrea Guvernului nr. 727, a fost aprobată Strategia națională privind protecția copilului și familiei. Unul din obiectivele acestei strategii este dezvoltarea/armonizarea cadrului legal în domeniul protecției copilului și familiei și asigurarea implementării depline a Convenției ONU și altor acte normative naționale și internaționale privind drepturile copilului și familiei.
3. În conformitate cu procedura stabilită, orice lege ce reglementează drepturile omului (inclusiv ale copilului) trece în mod obligatoriu expertizarea în cadrul Consiliului Europei (Comisia de la Veneția). Pe parcursul perioadei de raportare au fost adoptate mai multe legi în

domeniu, care, în comparație cu legile vechi conțin un șir de reglementări menite să asigure o aplicare mai adecvată a drepturilor copilului în diferite domenii (Codul familiei, Codul de procedură penală, Codul penal, Codul civil, Codul de executare etc.).

4. Republica Moldova tinde nu numai să asigure standardele internaționale în domeniu, dar și să ofere, în măsura posibilităților, un tratament juridic mai favorabil. Astfel, un șir de prevederi ale legislației noastre naționale sunt mai favorabile decât prevederile Convenției sau, detalizate, oferă un grad de implementare mai mare:

- Codul familiei cuprinde următoarele prevederi favorabile: *dreptul părinților minori* de a locui împreună cu copilul lor și de a participa la educația lui; *dreptul la adopție* reglementat de Convenție este suplinit de Codul familiei cu *dreptul de a cere desfacerea adopției*. Legislația națională exemplifică *felurile de separare* de părinți atunci când interesele copilului o cer: *decăderea din drepturi părintești și luarea copilului de la părinți fără decădere*;

- Codul civil acordă copiilor posibilitatea de a dobândi *capacitatea de exercițiu* pînă la împlinirea vârstei de 18 ani pe calea *emancipării*; dreptul copiilor cu vârsta cuprinsă între 7-14 ani și 14-16 ani de a *încheia anumite acte juridice* fără participarea reprezentanților legali. Codul civil mai prevede și un drept esențial al copilului, și anume, *dreptul la moștenire*, acordînd posibilitatea de a beneficia de acest drept și copilului abia conceput.

- Codul de procedură civilă: pe lîngă dreptul acordat de Convenție minorului de a fi asistat în instanța de judecată de un reprezentant legal, minorului i se mai acordă posibilitatea de a numi un *reprezentant din oficiu* în situația în care interesele lui vin în contradicție cu cele ale reprezentantului legal. Legislația procesual-civilă acordă copilului posibilitate de a se adresa de sine stătător în instanță pentru apărarea drepturilor și intereselor sale legitime.

- Codul penal și cel de procedură penală conțin diferite reglementări menite să asigure un tratament favorabil copiilor aflați în conflict cu legea. De exemplu, la stabilirea pedepsei cu închisoarea pentru minori, termenul se stabilește din maximul pedepsei, redus la jumătate; *pedeapsa definitivă* în cazul concursului de infracțiuni pentru minori nu poate depăși 12 ani și 6 luni, iar în cazul *cumulului de sentințe* 15 ani; *reținerea* - ca măsură procesuală de constrîngere nu poate depăși 24 de ore.

Resursele primite în cadrul programelor internaționale de asistență și dezvoltare

5. Pe parcursul anului 2003 au fost în proces de implementare 185 de proiecte de asistență tehnică, dintre care 23 de proiecte au derulat în sectorul social, în anul 2004 – circa 168 de proiecte, dintre acestea 34 au fost desfășurate în sectorul social. În anul 2005 volumul asistenței tehnice externe a continuat să crească, înregistrînd la finele anului 196 de proiecte.

În decursul anului 2006 au fost inițiate 24 de proiecte de asistență tehnică în valoare de 22,1 mil. dolari SUA, susținute de DIFID, SIDA, USAID, PNUD, OIM, Guvernul Elveției, Uniunea Europeană și JTZ. În perioada anului 2006 au fost valorificate peste 650 mii euro. Acordarea asistenței în domeniul protecției sociale, inclusiv protecția drepturilor copilului, a fost în creștere pentru fiecare an de raportare.

6. Pe parcursul perioadei de referință, sectorul social a beneficiat de susținere din partea Statelor Unite ale Americii, Uniunii Europene, Națiunilor Unite, Suediei, Regatului Unit al Marii Britanii, Elveției și altor donatori, care au acordat asistență în domeniul protecției drepturilor copilului, spre exemplu:

- **În anul 2000**, cu susținerea Regatului Unit al Marii Britanii, au fost desfășurate un șir de activități în comun cu Primăria municipiului Chișinău în vederea resocializării și reabilitării copiilor străzii, creării centrului rezidențial pentru copiii străzii și cei din familii cu risc de abandon „Tinerete” din Chișinău, a Centrului de zi și plasament temporar pentru copiii și tinerii orfani din perioada post-instituțională „Vatra”, a Centrului de socializare și dezvoltare a copiilor cu necesități speciale „Atenție”. Germania a finanțat construcția Centrului de copii și tineret din comuna Budești a mun. Chișinău, destinat acordării de asistență autorităților locale în cultivarea și implementarea unui mod sănătos de viață pentru tineretul din această comună și propagarea acestei experiențe în alte localități ale țării.

- **În anul 2003**, Elveția, prin intermediul Direcției pentru Dezvoltare și Cooperare (DDC), a oferit asistență de urgență (susținerea în iarna anului 2002-2003, prin acordarea de produse alimentare și igienice pentru un număr de peste 4600 de persoane, livrarea a 54 tone de lapte praf pentru orfeline (40 de instituții sociale). Prin intermediul proiectului „Tabăra de vară pentru copiii defavorizați”, finanțat de DDC, circa 1200 de copii din orfeline și familii cu mulți copii, precum și copii cu handicap s-au odihnit în tabăra de pe malul Nistrului. Elveția a finanțat proiectul „Sănătatea mamei și copilului”, în care au fost organizate cursuri de instruire pentru 400 de persoane (medici de familie și surori medicale) conform standardelor OMS-UNICEF, precum și 100 de persoane extra-medicale pentru a efectua campania de informare a 11 mii de familii de vârstă fertilă. Concomitent au fost publicate un șir de materiale instructiv-didactice în domeniul planificării familiei. Aceste activități au condus la diminuarea ratei mortalității mamelor și copiilor nou-născuți în fostul județ Ungheni, unde este implementat proiectul pilot, precum la reducerea ratei de spitalizare în stare acută a copiilor.

Uniunea Europeană a finanțat implementarea proiectului „Promovarea și dezvoltarea asistenței sociale pentru copiii afectați de boli neurologice și psihice”. A fost efectuată

pregătirea continuă a lucrătorilor pentru centre de zi din Republica Moldova și a fost desfășurată o conferință internațională cu tema integrării copiilor, precum și tipărirea primelor două volume din cele trei preconizate care descriu metoda PORTAGE - un ghid pentru persoanele care îngrijesc copiii .

Proiectul “Moldova. Politica protecției sociale”, finanțat de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare Internațională (SIDA), a avut drept scop acordarea suportului la crearea și implementarea unui sistem mai cuprinzător și mai eficient al protecției sociale a copiilor și a familiei în Republica Moldova. La fel, cu suportul proiectului SIDA „Copiii și adolescenții în grupele de risc” au fost organizate un șir de seminare, conferințe, cursuri de instruire la locul de muncă pentru asistenții sociali, care lucrează cu persoanele cu handicap și copiii în situații de risc, cu privire la asistența socială în domeniul protecției copilului și promovarea concepției noi a asistenței sociale în Moldova. În cadrul proiectului au fost organizate stagii de studiu de două săptămâni în Ostersund (Suedia) pentru 14 asistenți sociali din Ungheni, Chișinău și Peresecina.

- **În anul 2004** a continuat proiectul *„Dezvoltarea asistenței sociale. Copiii și adolescenții în grupele de risc”*, finanțat de SIDA. În cadrul lui s-a promovat conceptul unei abordări noi în ceea ce privește protecția tinerilor de abuzuri și neglijență aflați în grupul de risc.

ONU implementează Programul de *Combatere a exploatării prin muncă a copiilor* care are drept scop planificarea, monitorizarea și evaluarea activităților de combatere a exploatării. Acțiunile programului s-au axat pe 2 direcții. Prima ține de consolidarea capacităților partenerilor, fiind pus accentul pe perfecționarea legislației, informare și mobilizare. A doua - prevenirea formelor de exploatare a copiilor prin muncă, reabilitarea și reintegrarea lor în societate și sistemul educațional.

- **În anul 2005** SIDA a finanțat câteva proiecte de asistență tehnică cu un buget total de 7 mil. dolari SUA: *„Dezvoltarea asistenței sociale în Moldova”*, *„Copii și adolescenții în grupele de risc” etc.*

La inițiativa Biroului de Cooperare Tehnică a Germaniei (GTZ), prin proiectul *„Îmbunătățirea asistenței elevilor cu nevoi speciale în școli și instituții speciale”* au fost promovate ideile de integrare școlară în rândurile specialiștilor, profesorilor, părinților și elevilor. Proiectul prevede consolidarea parteneriatelor dintre instituțiile de învățământ unde sunt integrați copiii și organizații ce prestează servicii copiilor cu nevoi speciale și familiilor lor; stimularea inițiativelor locale prin organizarea unui concurs de granturi mici pentru instituții de învățământ, ONG-uri, asociații de părinți ce activează în domeniul integrării elevilor cu nevoi speciale și sensibilizarea opiniei publice privind problema integrării școlare

a copiilor. Au fost selectate 4 instituții de învățământ pentru construcția accesibilităților arhitecturale, amenajarea sălii speciale pentru organizarea reabilitării multifuncționale a elevilor cu nevoi speciale etc. (perioada de implementare - 05/2005-04/2007, bugetul total - 0,18 mil. dolari SUA). În acest domeniu s-a conclucrat cu Agenția de Dezvoltare Austriacă (ADA). Pe parcursul anului 2005, „Hilfswerk Austria”, partener austriac, a implementat un proiect divizat în 5 componente pe o durată de trei ani: Septembrie 2004 – August 2007, cu un buget total de 810.000 euro, oferit de Guvernul Austriei prin ADA. În cadrul acestei inițiative s-au realizat lucrări de reabilitare la orfelinatul pentru copiii din Tiraspol. De asemenea, s-a acționat pentru combaterea unor probleme ca: instituționalizarea, neglijarea și abuzul copiilor și tineretului, traficul de ființe umane, sărăcia și educația insuficientă. Departamentul de Dezvoltare Internațională a Marii Britanii (DFID) a contribuit cu 66 mii dolari SUA, iar SIDA cu 500 mii dolari SUA pentru Fondul de Investiții Sociale din Moldova în scopul îmbunătățirii condițiilor de viață a copiilor în situație de risc și familiilor lor prin crearea serviciilor sociale de alternativă și prevenirea instituționalizării copiilor aflați în dificultate.

- **În anul 2006** s-a înregistrat o creștere semnificativă a numărului proiectelor de asistență tehnică. Au fost implementate 244 proiecte, cu un buget total de 310 mil. dolari SUA. În domeniul protecției drepturilor copilului au fost implementate 18 proiecte susținute de DFID, UNICEF, OIM, GTZ, DDCE cu un buget total 19,4 mil. dolari SUA.

- În anul 2006 Banca Mondială a contractat Fondul de Investiții Sociale din Moldova pentru efectuarea unei evaluări tehnice și sociale a 93 de grădinițe din diferite raioane. Evaluarea acestora a presupus parcurgerea mai multor etape, inclusiv organizarea atelierelor de instruire pentru un număr de peste 50 de persoane (reprezentanți ai administrației publice locale din raioanele respective, 33 la număr). Tematica seminarelor a fost de ordin instructiv - prezentarea informației referitoare la posibilitățile de îmbunătățire a accesului copiilor de vîrstă preșcolară la educație în contextul SCERS; modalitatea de colectare a datelor și metodologia aplicată la evaluarea socială și tehnică rapidă; rolul autorităților publice locale în procesul de colectare a datelor pentru evaluarea socială și tehnică rapidă. De asemenea s-a efectuat evaluarea propriu-zisă. Grupul Consultativ al Proiectului (constituit din experții ministerului și reprezentanții UNICEF, UNESCO, Banca Mondială și specialiști în educația preșcolară) a recomandat Comitetului de Conducere al Proiectului 33 de grădinițe pentru selecție. Lista celor 33 de grădinițe, selectate pentru renovare, a fost aprobată de Ministrul Educației și Tineretului. Au fost întreprinse măsurile necesare (stabilit termenul de referință și coordonat cu donatorii, demarată procedura de selectare) pentru identificarea și contractarea consultantilor în: a) dezvoltarea standardelor educaționale și profesionale; b) elaborarea modelelor de design interior-exterior pentru cele 33 de grădinițe în vederea asigurării

vizibilității proiectului și renovării grădinițelor cu un stil unic; c) crearea centrului pilot pentru copii în una din cele 33 de grădinițe; d) elaborarea sistemului de monitorizare și evaluare a performanței sectorului de învățământ preșcolar și actualizarea cartografierii școlilor cu componenta „grădinițe”; e) dezvoltarea cerințelor tehnice în corespundere cu cele mai bune practici internaționale pentru dotarea grădinițelor renovate și a centrelor educaționale create; f) elaborarea strategiei de comunicare și mobilizare socială etc. A fost acordat suport tehnic în coordonarea activităților consultanților Institutului de Științe ale Educației și experților internaționali pentru revederea și finalizarea Curriculei pentru educația timpurie și preșcolară. Curricula a fost aprobată de către Colegiul ministerului și va fi pilotată în cadrul proiectului.

Proiectul „Sănătatea mamei și copilului” (susținut de DDCE) a oferit asistență, având ca scop reducerea mortalității și îmbunătățirea sănătății în rândurile viitoarelor mame și nou-născuților. Au fost organizate și desfășurate 14 cursuri de instruire de câte 5 zile pentru 293 colaboratori din domeniul îngrijirii primare. Au fost instruiți 26 de obstetricieni din maternități în domeniul îngrijirii obstetrice de bază. Instruirea privind îngrijirea de bază a nou-născuților a fost organizată și pentru 50 de moașe. O diseminare activă a mesajelor și a materialelor informative a fost organizată în conformitate cu Planul COMBI (Comunicat despre Impactul Comportamental) de către colaboratorii sistemului de îngrijire a sănătății, profesori, primării, și alți actori ai comunităților, precum și prin intermediul distribuirii documentației de domeniul îngrijirii antenatale și organizării emisiunilor radio și TV.

În cadrul proiectului UNICEF-UE/TACIS „Dezvoltarea serviciilor sociale integrate pentru familiile vulnerabile și copiii în situații de risc” a fost elaborat Proiectul final al Strategiei naționale și al Planului de acțiuni pentru reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului. Pe durata proiectului au fost obținute următoarele rezultate: s-a lucrat asupra cadrului legislativ al reformei în domeniul protecției copilului și familiei; s-a lucrat la evaluarea mecanismelor de finanțare a sistemului de îngrijire rezidențială pentru copii și s-au elaborat recomandări de modificare a acestor mecanisme; s-au efectuat instruirii pentru managerii gimnaziilor internat (21 persoane) din 6 regiuni, reprezentanții APL din 6 regiuni (61 persoane), asistenții sociali (51 persoane), educatori din 5 instituții rezidențiale (100 persoane); s-au angajat 51 de asistenți sociali pe 48 funcții în 6 raioane, printre care 11 persoane din cadrul instituțiilor rezidențiale; s-au reparat și dotat tehnic 6 birouri pentru asistenții sociali nou-angajați în cele 6 raioane.

Unii copii din Republica Moldova sunt puși în situație de risc de a deveni victime ale traficului, prin expunerea la cerșit, exploatare prin muncă sau sexuală. Din aceste considerente UNICEF, în comun cu DDCE susține implementarea proiectului „FACT Lupta împotriva traficului de copii”, inițiat de ONG-ul „Terre des hommes” (Tdh) din Lausanne, Elveția.

Numărul copiilor, victime ale traficului s-a redus în Chișinău, Soroca și Ungheni cu aproximativ 100 de copii, jumătate din ei fiind integrați în familiile lor, iar altă jumătate în instituții sociale. S-a prevenit traficarea a 4000 de copii din grupul înalt de risc; a fost efectuată o campanie de informare care a cuprins circa 30000 de familii (cu risc mediu); a fost semnat Acordul privind protecția copilului și luarea măsurilor comune împotriva traficului de copii cu Ministerul Educației și Tineretului, Ministerul Culturii și Turismului și Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, precum și cu autoritățile raionale din Soroca și Ungheni.

Informație privind măsurile în caz de încălcare a drepturilor copiilor și accesibilitatea lor pentru copii

7. Cazurile de încălcare a drepturilor copiilor sunt soluționate în mare măsură prin intermediul autorităților tutelare care activează în fiecare raion/municipiu. Conform legii, copiii, începând cu vârsta de 14 ani, pot să se adreseze direct acestor instituții în cazul în care le sunt încălcate anumite drepturi. De asemenea, copiii pot să se adreseze cu plângeri direct în instanța de judecată.

8. Ca un bun exemplu a activității autorității tutelare poate servi mun. Chișinău, unde există o Direcție municipală pentru protecția drepturilor copilului (DMPDC). Una din prioritățile Direcției este participarea la examinarea în instanța de judecată a litigiilor privind protecția drepturilor copilului. În anul 2006 colaboratorii Direcției au participat la examinarea a 978 de procese în instanțele judecătorești în interesul copiilor, (2001 – 451 procese; 2002 – 487 procese; 2003 640 procese; 2004 –755 procese; 2005- 922 procese).

9. Exodul populației în căutarea surselor de existență a avut un impact negativ asupra relațiilor familiale și a generat neînțelegeri între părinți, ceea ce a condiționat sporirea numărului de litigii în familie. În vederea respectării principiului intereselor majore ale copilului, în cadrul Direcției a fost creată Comisia de examinare și soluționare a litigiilor la care au fost discutate subiecte precum: reintegrarea copilului în familia biologică; oportunitatea susținerii cererii cu privire la decăderea din drepturile părintești; participarea la educația copilului a părintelui care locuiește separat; oportunitatea anulării/instituirii tutelei; necesitatea plasării copilului într-o instituție de îngrijire rezidențială etc.

10. Pentru eficientizarea mecanismului de conlucrare a subdiviziunilor Consiliului municipal în problemele de protecție a drepturilor copilului, în anul 2004 a fost creat Consiliul municipal pentru protecția drepturilor copilului. În același scop au fost create Consilii pentru protecția

drepturilor copilului de nivelul I al administrației publice locale din mun. Chișinău. Problemele legate de încălcarea drepturilor copilului sunt supervizate de către Serviciul asistență juridică și psiho-socială din cadrul DMPDC.

Structuri independente de monitorizare

11. După cum a fost deja menționat în raportul inițial, în scopul asigurării garantării respectării tuturor drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor Republicii Moldova, a fost creată Instituția avocaților parlamentari (Legea nr. 1349 din 17.10.1997) și creat Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova. Instituția avocaților parlamentari nu substituie alte organe ale puterii executive și nu se suprapune acestora. Avocații parlamentari își exercită atribuțiile din oficiu sau la cererea persoanelor care pretind că le sunt lezate drepturile și libertățile, sesizează autoritățile competente. Scopul stabilit pentru această instituție se realizează prin:

- Audiența cetățenilor ale căror drepturi și interese legitime au fost lezate în Republica Moldova;
- Primirea și examinarea petițiilor și repunerea în drepturi a cetățenilor (inclusiv a copiilor);
- Activități de informare și instruire a comunității în domeniul drepturilor omului;
- Activități editoriale;
- Colaborarea cu diferiți parteneri sociali din republică și de peste hotare, întru realizarea obiectivelor trasate.

12. La începutul fiecărui an, Instituția avocaților parlamentari prezintă Parlamentului un raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova pe parcursul anului ce s-a scurs.

13. Drepturile copilului, ca parte inalienabilă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, sunt permanent în vizorul avocaților parlamentari, spre exemplu:

- **În 2001** Instituția avocaților parlamentari a fost sesizată de către locuitorii satelor Valea Florii și Cărpineanca din Lăpușna, pentru a soluționa problema elevilor nevoiți să se deplaseze pe jos circa 10 km ca să ajungă la instituția de învățământ, ceea ce crea o problemă serioasă la frecventarea acesteia. În urma intervenției avocaților parlamentari, cu concursul administrației publice locale, problema a fost soluționată, elevilor fiindu-le puse la dispoziție mijloacele de transport necesare.

- **În 2003**, un avocat parlamentar a acționat în judecată, în interesul unui copil, Asociația Medicală Teritorială a sect. Botanica, mun. Chișinău și pe medicul care l-a tratat, privind încasarea de către acesta din urmă a sumei de 43200 lei, ca să procure aparatul auditiv pentru copilul minor care-și pierduse auzul. Instanța de judecată a satisfăcut acțiunea avocatului parlamentar inițiată în interesul copilului.

- **În 2004** avocații parlamentari au examinat petițiile unui grup de cetățeni, copiii cărora își fac studiile peste hotare și cărora le-a fost interzisă ieșirea din țară pe motivul nerespectării regulilor de ieșire de pe teritoriul Republicii Moldova, care prevedeau că minorii au dreptul de a ieși și de a intra în Republica Moldova numai însoțiți de un reprezentant legal sau de o persoană desemnată prin declarație și legalizată notarial. Conștienți de efortul statului de a preîntâmpina și contracara traficul de copii, avocații parlamentari au considerat totuși că interzicerea ieșirii din țară a minorilor fără însoțitor – elevi și studenți, înmatriculați la studii în instituțiile de învățământ din străinătate - creează impedimente serioase în realizarea dreptului la învățătură și a dreptului la libera circulație, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova și au optat ca pentru categoria de persoane sus-menționate să fie prevăzută o procedură simplificată de ieșire din Republica Moldova. În această privință a fost propusă Parlamentului modificarea legislației, astfel încât elevii și studenții înmatriculați la instituțiile de învățământ din străinătate, să poată ieși din țară la prezentarea actului de înmatriculare la instituția de învățământ respectivă și a declarației eliberate de unul dintre reprezentanții lor legali, autentificată notarial, prin care s-ar permite ieșirea minorului din Republica Moldova, indicându-se țara de destinație, scopul călătoriei, perioada aflării lui în țara respectivă și valabilitatea declarației. După o perioadă de promovare a propunerii, aceasta a fost adoptată la 23 decembrie 2005.

- **În 2005**, colaboratorii instituției avocaților parlamentari au efectuat investigații privind numărul copiilor neșcolarizați, gradul de pregătire a instituțiilor de învățământ pentru anul de studii 2005-2006 și cele mai stringente probleme cu care se confruntă instituțiile de învățământ din republică.

14. În perioada de referință CpDOM a desfășurat numeroase activități în domeniul drepturilor omului, unele cu accent special sau privind în exclusivitate drepturile copilului:

- Masa rotundă cu genericul „*Drepturile copilului: actualitate și perspective*” (2004, Chișinău);

- Masa rotundă „*Respectarea și protecția drepturilor persoanelor*” (2005, Chișinău), în cadrul căreia s-au pus în discuție subiecte cu referire la cadrul legislativ privind respectarea

și protecția drepturilor persoanelor (categoria copii), de asemenea, asistența și protecția socială a persoanelor ;

- Anual în cadrul Decadei drepturilor omului (1-10 decembrie) sunt organizate și ținute prelegeri privind drepturile omului, în special, drepturile copilului în școli și licee;

- Editarea diverselor materiale cu referire la drepturile copilului: calendarul CpDOM, cu reflectarea sumară a drepturilor copilului (2002); pliantul „*Migrația ilegală de muncă – sursă a traficului de persoane*” (2004); pliantul „*Drepturile copilului*” (2004); pliantul „*Unele aspecte cu referire la cadrul juridic privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane*” (2006)).

- În scopul informării operative a cetățenilor care solicită informație și necesită consultanță juridică urgentă referitoare la drepturile și libertățile lor constituționale, posibilitățile și mecanismele existente în realizarea respectării și protecției acestora, în perioada 2004-2005 a fost instituit Serviciul informațional telefonic *Linie fierbinte pe problemele drepturilor omului*.

ONG / Societatea civilă

15. Ca rezultat al observațiilor Comitetului la raportul inițial, Republica Moldova a întreprins pași concreți în implicarea organizațiilor neguvernamentale în ceea ce privește implementarea Convenției și îmbunătățirea cooperării instituțiilor statului cu ONG-urile.

16. În perioada de referință, mai multe programe importante în domeniu au fost realizate de către ONG-uri cu susținerea și/sau implicarea directă a instituțiilor guvernamentale. Drept exemplu menționăm Institutul de Reforme Penale care, în parteneriat cu Parlamentul, Ministerul Justiției, Procuratura Generală și Consiliul Superior al Magistraturii au implementat mai multe programe relevante în domeniul justiției juvenile.

Diseminare și instruire

17. Mai multe ONG-uri, cu suportul UNICEF Moldova, au organizat seminare de instruire pe mai multe teme din Convenție: participarea tinerilor la procesul de luare a deciziilor, prevenirea comportamentelor de risc printre copii și tineri, incluziune socială, justiție juvenilă. Activitățile de instruire au cuprins copii și grupuri de specialiști, precum: cadre didactice, lucrători de tineret, psihologi, asistenți sociali, medici, avocați, procurori și ofițeri de urmărire penală, judecători și colaboratori ai sistemului penitenciar.

18. Pornind de la recomandările Comitetului ONU pentru drepturile copilului și axându-se pe necesitățile copilului și familiei în Republica Moldova s-a elaborat Strategia națională privind

protecția copilului și familiei, care a definit prioritățile în domeniul protecției copilului și direcțiile de activitate pentru anii 2003 – 2008:

- Strategia a abordat holistic copilul și problemele cu care se confruntă el, pornind de la interesele lui majore.

- Consiliul național pentru protecția drepturilor copilului, ca structură guvernamentală, responsabilă de monitorizarea și asigurarea respectării Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, realizarea prevederilor Legii Republicii Moldova cu privire la drepturile copilului, precum și de elaborarea și coordonarea implementării politicilor în domeniul protecției drepturilor copilului - a realizat coordonarea activităților la nivelul autorităților centrale și locale, a dezvoltat parteneriate eficiente cu instituțiile internaționale (UNICEF, PNUD, SIDA, DFID, Banca Mondială etc.), cu organizațiile neguvernamentale și alte sectoare ale societății civile.

19. În perioada 2000 – 2006 Consiliul național a ghidat procesele de elaborare ale politicilor în domeniul protecției copilului, precum și consolidarea resurselor umane în acest domeniu:

- Strategia națională privind protecția copilului și familiei (2003);
- Planul național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane (componenta - prevenirea, asistența și combaterea traficului de copii) (2004);
- Standarde minime de calitate privind îngrijirea și educația copiilor în diferite servicii de protecție a copilului (case de copii de tip familial, centru de plasament temporar al copilului, instituții rezidențiale de îngrijire și educație a copilului) (2002-2006);
- Promovarea formării profesionale a specialiștilor în domeniul protecției copilului (cunoștințe de bază privind Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, Prevenirea și combaterea violenței împotriva copilului, Protecția drepturilor copilului în serviciile de protecție și îngrijire a copilului etc.);
- Promovarea serviciilor de tip familial pentru protecția copilului aflat în dificultate (centre de zi, centre comunitare, case de tip familial, asistență parentală profesionistă etc.).

20. Totodată, Consiliul național a organizat structuri locale – consilii locale pentru protecția drepturilor copilului, care operaționalizează obiectivele politicilor de protecție a copilului la nivel local, asistă direct copii aflați în diferite situații de dificultate, caută soluții optime pentru protecția copilului în proximitatea familiei acestuia. Aceste structuri locale rămân a fi explorate și consolidate, în vederea eficientizării lor. Dar reformele administrative, care au

avut loc în perioada de raportare, au condus deocamdată și la diminuarea calității activității acestora.

21. Guvernul a întreprins măsuri susținute pentru consolidarea capacităților Consiliului național, a completat componența Consiliului cu reprezentanți ai structurilor guvernamentale cu competențe în domeniu și cu reprezentanți ai instituțiilor neguvernamentale, naționale și internaționale, cu activități în domeniul protecției drepturilor copilului (UNICEF, Salvați Copiii, Alianța ONG-urilor active în domeniul protecției sociale a copilului și familiei etc.). Mai rămîne însă actuală problema asigurării Consiliului național cu resurse umane și financiare adecvate întru optimizarea activităților acestuia.

22. Reprezentanța UNICEF în Moldova oferă asistență tehnică Guvernului în vederea consolidării și dezvoltării capacităților Consiliului național pentru protecția drepturilor copilului, în special Secretariatului permanent al acestuia.

II. DEFINIȚIA COPILULUI (art. 1)

1. În conformitate cu Legea privind drepturile copilului nr. 338 din 15.12.1999, o persoană este considerată copil din momentul nașterii pînă la vîrsta de 18 ani (art. 1 alin. (2))¹.

2. Potrivit Codului civil, la atingerea vîrstei de 18 ani, începe capacitatea deplină de exercițiu. De la această regulă sunt prevăzute două excepții: atribuirea capacității depline unui copil (emancipare) și căsătoria.

3. Atribuirea capacității depline de exercițiu unui copil (emancipare) constituie un nou temei pentru recunoașterea minorului care a împlinit vîrsta de 16 ani cu capacitate de exercițiu deplină. Pentru aceasta este necesar ca minorul să dispună de venit propriu rezultat din angajarea sa în cîmpul muncii sau a practicării activității de întreprinzător. Emanciparea minorului se efectuează printr-o hotărîre a autorității tutelare, cu acordul ambilor părinți, al adoptatorilor sau al curatorului, iar dacă lipsește acordul părinților, printr-o hotărîre a instanței de judecată. Minorul emancipat dobîndește și exercită de sine stătător în volum deplin toate drepturile pe care le are persoana cu capacitate de exercițiu deplină și își asumă personal obligațiile civile și le execută, inclusiv răspunde de sine stătător pentru obligațiile apărute ca urmare a cauzării prejudiciului provocat de el. Minorul emancipat nu este înzestrat însă cu acele drepturi și nu poate să-și asume acele obligații pentru care, conform legii, este stabilit un cenz de vîrstă.

---

¹ A se vedea în *anexa 1* informația statistică despre numărul copiilor care locuiesc în Republica Moldova

4. A doua excepție se referă la persoanele care s-au căsătorit înaintea împlinirii vârstei matrimoniale. Conform art. 14 din Codul familiei, vârsta matrimonială este de 18 ani pentru bărbați și de 16 ani pentru femei.

5. Spre deosebire de legislația veche, Republica Moldova a făcut un pas înainte spre egalarea femeilor și bărbaților în ceea ce privește vârsta minimă de căsătorie. Astfel, vârsta matrimonială poate fi redusă pentru bărbați, cu cel mult doi ani, în cazul în care sunt motive temeinice. Reducerea se aprobă de către autoritatea administrației publice locale pe baza cererii minorului care dorește să se căsătorească și acordului părinților lui.

6. La desfacerea căsătoriei pînă la împlinirea majoratului, capacitatea de exercițiu deplină a minorului se menține.

7. Potrivit datelor statistice prezentate, numărul căsătoriilor între minori este în descreștere. Astfel, din anul 2000 pînă în anul 2006 numărul acestora s-a redus cu 236. Căsătoriile înregistrate cu participarea unui minor, potrivit datelor prezentate, sunt mult mai frecvente, însă se înregistrează și aici o descreștere – de la 1975 în anul 2000 la 1000 în anul 2006 (tabelul 1).

Tabelul 1. Dinamica căsătoriilor în rîndul minorilor, perioada 2000-2006

Tipul căsătoriilor	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Căsătorii între minori (inclusiv 18 ani)	679	548	546	529	510	518	443
Căsătorii cu un minor	1975	1621	1278	1361	1241	1119	1000

8. Minorii care au împlinit vârsta de 14 ani dobîndesc capacitate de exercițiu restrînsă, ei fiind în drept să încheie orice acte juridice, dar pentru valabilitatea acestora este necesar acordul reprezentanților legali. Codul civil stabilește o serie de temeieri cînd minorul care a împlinit vârsta de 14 ani este în drept să încheie de sine stătător unele acte juridice fără acordul părinților, al adoptatorilor sau al curatorului. Astfel, minorul care a împlinit 14 ani are dreptul:

- să dispună de salariu, bursă sau de alte venituri rezultate din activități proprii;
- să exercite dreptul de autor asupra unei lucrări științifice, literare sau de artă, asupra unei invenții sau unui alt rezultat al activității intelectuale apărute de lege;

- să facă depuneri bănești în instituțiile bancare și să dispună de acestea în conformitate cu legea;

- să încheie acte juridice curente de mică valoare, care se execută la momentul încheierii lor și acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii, care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor (conform Codului civil, aceste contracte pot fi încheiate și de către minorii în vârstă de la 7 la 14 ani).

-

- III. PRINCIPII GENERALE (art. 2, 3, 6 și 12)

-

3.1 Nondiscriminarea (art. 2)

1. Constituția Republicii Moldova asigură respectarea volumului integru de drepturi și libertăți proprii tuturor persoanelor fără nici o formă de discriminare. Această prevedere se referă și la copii, statul garantând realizarea și respectarea drepturilor tuturor copiilor. Un șir de alte legi (Legea privind drepturile copilului, Legea cu privire la educație ș. a.) stipulează expres interzicerea discriminării și stabilesc un șir de garanții pentru combaterea acesteia.

2. În anul 2005 Republica Moldova a pregătit și a înaintat Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării rasiale Raportul periodic despre aplicarea Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. Pe baza informațiilor prezentate de Biroul Relații Interetnice, Biroul Național de Statistică, Ministerul Economiei și Comerțului, Biroul Național Migrațiune, Ministerul Educației și Tineretului, Ministerul Culturii și Turismului, Ministerul Sănătății și Protecției Sociale (Ministerul Sănătății/Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului), Ministerul Dezvoltării Informaționale, Serviciul de Stat pentru Problemele Cultelor, Procuratura Generală, Consiliul Coordonator al Audiovizualului, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, Compania „Teleradio-Moldova”, Ministerul Reintegrării, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, asociațiile obștești etnoculturale ale minorităților naționale s-a constatat că în Republica Moldova prevederile Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială se realizează efectiv, cazuri de discriminare, în contextul Convenției internaționale, care ar fi confirmate ulterior nu au fost semnalate.

3. Activitățile desfășurate în cadrul diferitor programe și planuri de acțiuni urmăresc să nu fie comisă nici o formă de discriminare a vreunei categorii de copii. De exemplu, în cadrul acțiunilor culturale, organizate periodic de Biroul Relații Interetnice (Anul Nou, Crăciun, Ziua

Internațională a Ocrotirii Copiilor 1 iunie, ș. a.), sunt desfășurate și dezbateri pe diferite teme, la care participă copii – reprezentanți ai unui număr de aproximativ 20 de etnii. Totodată menționăm că și la acțiunile culturale organizate de Ministerul Culturii și Turismului și autoritățile administrației publice locale participă copiii de diferite etnii.

4. Până la obținerea independenței Republicii Moldova (1991) în țară funcționau doar școli cu predare în limba română și rusă (în nici o școală nu se studia limbile ucraineană, găgăuză, bulgară). Copiii minorităților naționale învățau, de regulă, în limba rusă. În prezent în republică au fost formate 3 modele de studiere a limbilor minorităților naționale. Cel mai răspândit este modelul II.

- **Modelul I** – școli cu predare în limba rusă, în care tradițional își fac studiile reprezentanții minorităților naționale: 280 de școli și licee (108358 elevi) – 20,3%;

- **Modelul II** - școli cu predare în limba rusă, unde limbile ucraineană, găgăuză, bulgară se studiază ca disciplină școlară câte 3 ore pe săptămână și 1 oră – noua disciplină „Istoria, cultura și tradițiile popoarelor: rus, respectiv ucrainean, găgăuz, bulgar”:

- limba ucraineană - 54 de școli și licee - 7091 elevi – 24,3%;
- limba găgăuză – 52 de școli și licee - 25087 elevi – 102,7%;
- limba bulgară – 32 de școli și licee - 6953 elevi – 87,8%;
- limba poloneză - 1 școală - 118 elevi;
- limba evreiască - 2 școli - 633 elevi;
- limba germană - 1 școală - 199 elevi.

- **Modelul III** - școli și licee experimentale, unde în clase separate, la nivel de învățământ primar, se realizează procesul de învățământ în limba maternă, în limba ucraineană 2 instituții de învățământ în care studiază 396 elevi, ceea ce constituie 0,06% din total; în limba bulgară 3 instituții de învățământ cu 114 elevi – 0,02% din total).

5. Pentru realizarea dreptului de a studia în limba maternă, Ministerul Educației și Tineretului a elaborat materiale didactice pentru limbile rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară, printre care:

- Standardele la limbă și literatură pentru clasele 1-12;
- Curriculum la limbă și literatură pentru clasele 1-12;
- Ghiduri metodice pentru implementarea curriculum-urilor;
- Manuale la limbă și literatură pentru clasele 1-9;
- Programe și teste pentru testarea națională în clasele 1-9;

- Programe la limbă și literatură pentru bacalaureat;
- Curriculum pentru „Istoria, cultura și tradițiile popoarelor: rus, ucrainean, găgăuz, bulgar”, clasele 1-4.

6. Tuturor copiilor din categoriile menționate mai sus li se oferă dreptul de a alege limba de instruire la orice nivel al învățământului, iar în localitățile cu populație mixtă – se oferă condiții pentru studierea limbii materne în calitate de disciplină de studii, în cazul prezenței a cel puțin 15 copii.

7. Instruirea și educarea copiilor, reprezentanți ai minorităților naționale, în instituțiile de învățământ preșcolar se realizează în limba rusă – 207 grădinițe (16260 copii), în care se realizează ore suplimentare în limba ucraineană - 5 grădinițe - 317 copii, limba găgăuză - 58 de grădinițe - 6321 copii, limba bulgară - 6 grădinițe - 348 copii.

8. Pe parcursul anului 2001, Ministerul Educației și Tineretului, de comun acord cu Asociația femeilor române „Juvlia Romani”, prin implicarea directă a colaboratorilor Direcțiilor de învățământ, au efectuat un sondaj privind situația romilor din Republica Moldova. În cadrul sondajului a fost examinată opinia romilor vizavi de oportunitatea studierii limbii materne în instituțiile de învățământ preuniversitar. Rezultatele sondajului au dovedit lipsa de interes din partea etniei române pentru studierea acesteia. În acest context, s-a recomandat Direcțiilor de învățământ să întreprindă acțiuni eficiente pentru integrarea copiilor romi în societate, combaterea stereotipurilor și a prejudecăților etnice față de această etnie, promovarea valorilor în care românii excelează, asigurarea, în localitățile compact populate de aceștia a studierii și promovării tradițiilor etniei, a culturii și folclorului ei. Pentru cunoașterea limbii materne, ministerul a recomandat studierea limbii române, cu statut de disciplină opțională, în școlile din localitățile compact populate de romi.

9. Problemele integrării copiilor romi în sistemul de învățământ sunt reflectate în Planului de acțiuni pentru susținerea romilor din Republica Moldova pentru anii 2007-2010, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1453 din 21.12.2006. Conform Planului, vor fi elaborate și aprobate anual planuri de acțiuni concrete pentru susținerea romilor din Republica Moldova. Acest plan prevede, de asemenea, elaborarea curriculum-urilor la disciplina „Limba, istoria și cultura romilor”, includerea acestei discipline în planurile de studii ale instituțiilor de învățământ preuniversitar în localitățile compact populate de romi; elaborarea cadrului normativ pentru susținerea organizării și activității școlilor duminicale pentru copiii romi.

10. În anul 2004 Biroul Relații Interetnice a desfășurat zilele Biroului în toate regiunile republicii, la care au participat reprezentanți ai autorităților administrației publice locale, organizațiilor neguvernamentale, mijloacelor de informare în masă. Cu susținerea Consiliului Europei, Biroul Relații Interetnice a evaluat situația romilor din Republica Moldova și a elaborat Planul de acțiuni pentru susținerea romilor din Republica Moldova pentru anii 2006-2010.

11. Biroul Relații Interetnice desfășoară anual de Crăciun și Anul Nou Festivalul Copiilor, Festivalul Polietnic al Copiilor de Ziua Internațională a Ocrotirii Copiilor – 1 Iunie, Festivalul Etniilor, unde copiii participă în activități artistice și de divertisment. În vederea facilitării participării copiilor și tinerilor romi, Biroul susține crearea și funcționarea asociațiilor romilor. În anul 2006 funcționa Uniunea Tinerilor Romi din Republica Moldova, pe lângă care a fost creată Rețeaua Copiilor Romi. Rețeaua întrunea copii de origine romă, cu vârste cuprinse între 12 și 16 ani, având scopul de a stimula frecventarea școlii de către copiii de vârstă școlară, precum și participarea acestora la viața comunității. Începând cu anul 2005, Uniunea Tinerilor Romi susține organizarea odihnei de vară a copiilor în taberele din țară.

3.2 Interesul major al copilului (art. 3)

12. Legislația Republicii Moldova, prin diferite prevederi legale, subliniază nevoia de a ține cont de interesul major al copilului atunci când se adoptă diferite decizii în privința lui. Astfel, Codul familiei stipulează că orice decizie care îi vizează pe copii trebuie să pornească de la interesele lor. Un șir de alte legi prevăd proceduri sau conțin reglementări menite să implementeze acest principiu. De exemplu, Codul de procedură penală prevede posibilitatea audierii copilului în condiții deosebite de procedura generală, pentru a reduce astfel necesitatea audierii repetate a acestuia și deci, reducerea victimizării lui; în cadrul procedurii de adopție, la luarea deciziei se ține cont de continuitatea în creșterea și educarea copilului, ținându-se seama de originea sa etnică, culturală, lingvistică și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale copilului ș. a.

13. Instituțiile de stat sunt obligate ca în toate deciziile adoptate referitoare la copii să țină cont de interesele acestora. În diferite cazuri soluționarea problemelor ce țin de copii se examinează în comun cu reprezentanți ai organizațiilor, activitatea cărora e legată de promovarea drepturilor copiilor.

3.3 Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare (art. 6)

14. Esența acestui principiu este reflectată în prevederile Constituției, care recunoaște dreptul inerent la viață, supraviețuire și dezvoltare. Aceste prevederi sunt concretizate și în alte acte normative. De exemplu, Codul familiei vizează nemijlocit asigurarea și protecția dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare a copilului (dreptul copilului la abitație și educație în familie (art. 51), dreptul de a comunica cu părinții (art. 52), dreptul copilului de a fi protejat (art. 53) ș. a.).

15. Au fost instituite un șir de garanții pentru asigurarea unei dezvoltări sănătoase ale copiilor. Conform legislației în vigoare ce ține de funcționarea asigurării obligatorii de asistență medicală, copiii cu vârsta până la 18 ani beneficiază de asistență medicală gratuită în limita pachetului unic al serviciilor medicale de bază, costul căruia este achitat integral din bugetul de stat. Astfel, Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, aprobat anual de Guvern, prevede supravegherea dezvoltării fizice și psihomotorii a copilului, în conformitate cu actele normative aprobate de Ministerul Sănătății, imunizarea acestora conform calendarului de vaccinări și indicațiilor epidemiologice; prestarea serviciilor prietenoase tinerilor în domeniul sănătății reproductive pe baza reglementărilor în vigoare; asistența medicală la domiciliu și prescrierea de medicamente compensate pentru copiii de vârsta 0-5 ani, aflați la tratament cu diferite afecțiuni. Astfel, copiii sunt asigurați cu polițe de asigurare medicală din contul bugetului public. Ca rezultat al examenelor medicale regulate ale copiilor, tratamentul și reabilitarea acestora au loc la timp. Anumitor categorii de elevi li se oferă alimentație gratuită sau la preț redus (a se vedea mai pe larg la cap. VII).

16. Subdiviziunile teritoriale de poliție, prin intermediul inspectorilor pentru minori, împreună cu alte servicii ale comisariatelor de poliție, cu reprezentanții Direcțiilor de învățământ și cei ai autorităților de protecție socială și din instituțiile medicale, organizează cu regularitate verificări în zone sau localuri de risc sporit pentru copii. Astfel, ca urmare a 5021 verificări au fost luați în evidență 37 de copii consumatori de droguri; 35 de copii consumatori de substanțe toxice; 474 copii în stare de ebrietate; 407 copii vagabonzi; 105 copii cerșetori. Concomitent, în urma acțiunilor întreprinse au fost depistate și luate în evidență 154 de familii de consumatori de alcool, 298 socialmente-vulnerabile, 82 de copii au fost internați în școli speciale. În total, în evidența organelor de poliție se află 5175 de copii delincvenți și 1565 de familii dezorganizate.

17. În scopul diminuării delicvenței juvenile, fenomenului „copiii străzii”, traumatismului rutier, prevenirii cazurilor de înec, precum și combaterii infracțiunilor în instituțiile de învățământ mediu și superior, colaboratorii poliției au ținut 7108 prelegeri și convorbiri cu

copiii și personalul instituțiilor de învățământ. În afară de aceasta, în instituțiile de învățământ mediu în cadrul diferitor discipline de studiu sau programe, sunt incluse activități ce vizează problemele menționate.

18. Întru prevenirea traumatismului rutier și reducerii gravității accidentelor rutiere cu implicarea copiilor, Direcția poliției rutiere în comun cu Ministerul Educației și Tineretului și Uniunea Conducătorilor Auto au organizat și desfășurat un șir de acțiuni privind studierea regulilor de circulație rutieră în instituțiile preuniversitare de învățământ și formarea unui comportament adecvat al participanților la trafic.

19. Concomitent, în scopul ridicării nivelului de disciplină al participanților la trafic, pe parcursul anului 2006 au fost întreprinse următoarele:

- au fost ținute 10371 lecții în colectivele de muncă, instituțiile preșcolare și școlare, precum și la întreprinderile auto (cu 1,2% mai mult decât în 2005);
- au fost realizate 2409 emisiuni radio și televizate (cu 22,3% mai mult decât în 2005);
- au fost publicate în presa republicană și locală 1092 articole (cu 11% mai mult decât în 2005).

20. Direcția poliției rutiere, de comun acord cu posturile de televiziune și radio, au organizat și desfășurat în instituțiile preșcolare și colectivele de muncă un șir de măsuri ce țin de profilaxia accidentelor rutiere și educația rutieră a participanților la trafic: **178** emisiuni televizate, **635** emisiuni la radio, **99** articole în presă, **149** lecții și video-lectorii și concursuri.

21. În scopul prevenirii și reducerii gravității consecințelor accidentelor rutiere, sporirii nivelului de disciplină al tuturor categoriilor de participanți la circulația rutieră și stimulării unui comportament corect la trafic, Direcția poliției rutiere a organizat desfășurarea la nivel național a 9 operațiuni speciale, precum și a unor acțiuni preventiv-profilactice sub egida Rețelei Europene a Polițiilor Rutiere.

22. În același context, pentru sporirea disciplinei participanților la trafic, îndeosebi în rândul copiilor, în perioada 1-7 mai 2006, pe teritoriul republicii a fost desfășurat săptămânalul de educație rutieră a tinerei generații, în cadrul căruia au fost ținute **519** lecții pentru elevi în vederea familiarizării lor cu exigențele Regulamentului circulației rutiere, **41** concursuri între elevi privind cunoașterea regulilor de circulație, **87** emisiuni radio și TV, **11** publicații în presă.

23. Totodată, în preajma instituțiilor de învățământ preuniversitare și a celor preșcolare se reînnoiesc indicatoarele și marcajele rutiere la trecerile pentru pietoni, iar în orele de vîrf la intersecțiile respective și trecerile pentru pietoni sunt amplasați agenți de circulație, pentru dirijarea circulației rutiere și acordarea ajutorului practic la traversarea carosabilului. În același timp, sub supravegherea angajaților poliției rutiere, în scopul dirijării circulației la pasajele pentru pietoni în timpul sosirii elevilor la lecții, se practică amplasarea posturilor formate din tineri agenți de circulație.

24. Specialiști din cadrul Direcției poliției rutiere și Ministerului Educației și Tineretului au elaborat Ghidul didactic pentru învățătorii claselor primare „*Siguranța traficului rutier*” și seturi de materiale ilustrative la aceeași disciplină, care au fost aprobate prin Hotărîrea Consiliului național pentru curriculum și evaluare nr. 6 din 22.12.2003 și ordinul Ministerului Educației și Tineretului nr. 42 din 30.01.2004, precum și alte materiale didactice pentru elevii claselor primare (I-IV), prevăzute în Ghidul menționat. În anul 2006 cursul „*Siguranța traficului rutier*” a fost inclus atît în planurile învățămîntului primar cît și gimnazial, ca un curs opțional, în volum de 15 ore anual.

25. În pofida măsurilor întreprinse, pe parcursul anului 2006 au fost înregistrate 2298 (+0,4%) accidente rutiere, soldate cu 382 (-2,3%) persoane decedate și 2807 (+1,3%) traumatizate. Cu toate acestea, numărul accidentelor în care au suferit copiii, în anul 2006 în comparație cu 2005, s-a micșorat cu 7,6%, fiind înregistrate 316 asemenea accidente sau 13,83% din numărul total, în rezultatul cărora și-au pierdut viața 28 (-3,4%) și au fost traumatizați 305 copii (-9,8%). Din vina copiilor s-au produs 78 accidente, ceea ce reprezintă o scădere cu 13,3% față de anul 2005, în care au decedat 6 (+50,0%) și au fost traumatizați 72 (-16,3%) copii.

26. Numărul actelor de deces al copiilor sunt în descreștere – de la 1047 în anul 2000 la 910 în anul 2006 (tabelul 2).

Tabelul 2. Mortalitatea în rîndul copiilor (18 ani inclusiv)

Anii	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Numărul actelor de deces întocmite pe numele copiilor	1047	930	825	757	658	731	910

27. Înregistrarea actelor de deces în Republica Moldova se efectuează de oficiile stării civile ale Ministerului Dezvoltării Informaționale și de primăriile comunelor. Astfel, în scopul asigurării înregistrării la timp a actelor de deces, sunt stabilite un șir de facilități:

- înregistrarea decesului poate avea loc la organul de stare civilă în a cărei rază teritorială s-a produs decesul, a locuit decedatul, a fost găsit cadavrul persoanei decedate sau în instituția medicală care a eliberat actul constatator al decesului;

- declarația decesului poate fi făcută verbal, prezentându-se certificatul medical constatator al decesului, care servește drept temei pentru înregistrarea actului respectiv de deces;

- începând cu anul 2004, înregistrarea actelor de deces are loc în regim automatizat, formându-se astfel registre automatizate de stare civilă. Mai mult ca atât, evidența decedaților se efectuează în mod automatizat atât prin întocmirea actelor de deces, cât și prin înregistrarea avizelor de eliberare a certificatelor medicale constatatoare de deces. Avizele respective confirmă faptul decesului și al eliberării certificatului medical constatator al decesului. Urmare a măsurilor întreprinse în comun cu autoritățile publice locale, decesele neînregistrate sunt identificate prin contrapunerea actelor de deces întocmite și a numărului de avize medicale înregistrate.

28. Datele statistice diferențiate privind mortalitatea copiilor în vârstă 0-17 ani în Republica Moldova (anii 2000-2006), în rezultatul bolilor, inclusiv: SIDA, tuberculoza, hepatita, afecțiuni respiratorii acute și accidente rutiere, se prezintă conform tabelului 3, (pentru anii 2000-2002, datele referindu-se la copiii cu vârste cuprinse între 0-14 ani 11 luni și 29 zile).

Tabelul 3. Mortalitatea copiilor după cauza de deces

Anii	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006	
	Absolut	La 10 mii locuitori	Absolut	La 10 mii locuitori	Absolut	La 10 mii locuitori	Absolut	La 10 mii locuitori	Absolut	La 10 mii locuitori	Absolut	La 10 mii locuitori	Absolut	La 10 mii locuitori
Total	1130	13,3	1001	12,48	879	11,71	939	10,28	860	9,78	869	10,27	804	9,9
SIDA	-	-	-	-	1	0,01	-	-	-	-	1	0,01	-	-
Malaria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tuberculoza	1	0,01	3	0,04	2	0,03	6	0,07	6	0,07	2	0,02	2	0,02
Poliomielita	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hepatita (acută/cronică)	6	0,07	4	0,05	3	0,04	4	0,04	1	0,01	1	0,01	2	0,02
Afecțiuni acute ale căilor respiratorii superioare și inferioare	17	0,24	16	0,2	22	0,29	11	0,12	14	0,16	14	0,17	8	0,1
Accidente rutiere	40	0,5	58	0,72	47	0,63	50	0,55	57	0,65	48	0,57	42	0,52
Agresiuni și leziuni auto-provocate	22	0,2	15	0,19	11	0,15	25	0,27	28	0,32	20	0,24	23	0,28

29. Deși rata deceselor copiilor este în scădere, situația atestată în cazul sinuciderilor copiilor este alarmantă, chiar dacă, după cum se vede din tabelul de mai jos, între anii 2004 – 2006 a avut loc o descreștere, care poate fi observată în tabelul 4.

Tabelul 4. Numărul sinuciderilor pe unele grupe de vîrstă, sex și medii în perioada 2002-2006

	2002			2003			2004			2005			2006		
	grupa de vîrstă, ani			grupa de vîrstă, ani			grupa de vîrstă, ani			grupa de vîrstă, ani			grupa de vîrstă, ani		
	5-9	10-14	15-19	5-9	10-14	15-19	5-9	10-14	15-19	5-9	10-14	15-19	5-9	10-14	15-19
Total															
Ambele sexe	1	4	15	1	4	14		5	31		2	23		3	18
Masculin	1	4	13	1	4	13		3	24		2	20		2	19
Feminin			2			1		2	7			3		1	5
Urban															
Ambele sexe		3	6		1	5		4	10			8			6
Masculin		3	5		1	4		2	7			8			6
Feminin			1			1		2	3						
Rural															
Ambele sexe	1	1	9	1	3	9		1	21		2	15		3	12
Masculin	1	1	8	1	3	9		1	17		2	12		2	7
Feminin			1						4			3		1	5

Respectul pentru opinia copilului (art. 12)

30. Principiul conform căruia copilul trebuie ascultat în cadrul instanței sau oricărei proceduri administrative ce îl afectează este unul prioritar. Legislația garantează dreptul fiecărui copil de a avea un proces echitabil, în orice cauză penală sau de altă natură.

31. În conformitate cu prevederile art. 54 al Codului familiei, copilul are dreptul să-și exprime opinia în vederea soluționării problemelor în familie care îi ating interesele și să fie audiat în cursul dezbaterilor judiciare sau administrative. De opinia copilului care a atins vârsta de 10 ani se va ține cont în mod obligatoriu dacă aceasta nu contravine intereselor lui. Codul familiei conține un șir de prevederi, care invocă necesitatea respectării dreptului la opinie al copilului, acționându-se ca rezultat în interesul major al acestuia. Potrivit art. 56, alin.(4) schimbarea numelui copilului care a atins vârsta de 10 ani are loc doar cu acordul lui. La fel,

prezintă importanță exprimarea acordului copilului, care a atins vârsta de 10 ani, pentru a i se încuviința adopția (art. 127, alin.(1) al Codului) etc.

32. Pentru a face auzită opinia copiilor în diverse probleme relevante lor, statul încurajează crearea organizațiilor pentru copii și tineret. În perioada 2000 - 2006 Ministerul Justiției a înregistrat 233 organizații de copii și tineri (tabelul 5).

Tabelul 5. Numărul organizațiilor de copii și tineri înregistrate de către Ministerul Justiției

	Anul de referință						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Numărul de organizații înregistrate	37	40	36	27	26	37	30

IV. DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE CIVILE (art. 7, 8, 13-17 și 37 (a))

4.1 Dreptul la nume și la cetățenie (art. 7) și la păstrarea identității (art. 8);

Înregistrarea nașterii

1. Conform legislației, înregistrarea nașterii copilului este obligatorie. Prin înregistrarea nașterii copilului la organele de stare civilă se asigură dobândirea drepturilor și obligațiilor copilului față de părinții lui și, respectiv, a părinților față de copil.

2. Declarația de naștere se face în termen de cel mult **3 luni** din ziua nașterii copilului. Obligația de a declara nașterea le revine părinților sau unuia dintre ei, iar în cazul imposibilității de a se prezenta personal, declarația de naștere se face de:

- rudele părinților;
- persoana împuternicită de părinții;
- administrația unității sanitare în care s-a produs nașterea sau în care se află copilul;
- autoritatea tutelară;
- alte persoane.

3. Declarația de naștere se depune la organul de stare civilă în a cărei rază teritorială a avut loc nașterea sau unde își au domiciliul părinții copilului. Pentru înregistrarea nașterii copilului nu este stabilită încasarea vreunei taxe de stat.

4. Anual, circa 36 mii de copii sunt înregistrați în termen legal, iar circa 1400 după expirarea acestuia (tabelul 6). Motivele neînregistrării în termenul stabilit variază de la caz la caz. În

marea majoritate acestea au loc în familiile social vulnerabile, care au o atitudine indiferentă față de înregistrarea nașterii copilului sau în cazul nașterii în afara căsătoriei și stabilirea cu întârziere a paternității.

5. Întru combaterea acestui fenomen, Direcția generală stare civilă a Ministerului Dezvoltării Informaționale a întreprins un șir de măsuri: informarea populației privind condițiile și termenele stabilite pentru înregistrarea nașterii, prestarea serviciilor la domiciliu, înregistrarea actelor de naștere în mod automatizat, precum și a avizelor eliberate de instituțiile medicale unde s-a produs nașterea, care confirmă faptul nașterii și eliberarea certificatului medical constatator – document ce servește drept temei pentru înregistrarea nașterii la organele de stare civilă.

Tabelul 6. Numărul de acte de naștere înregistrate pe numele copiilor

Nr.	Denumirea activității	Perioada de referință						
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.	Numărul actelor de naștere înregistrate pe numele copiilor născuți în afara căsătoriei	7989	8522	8319	8822	9086	8886	8739
2.	Numărul total al actelor de naștere înregistrate în termenul stabilit de lege	41611	34057	34488	35467	37648	36171	3780
3.	Numărul actelor de naștere restabilite (inclusiv actele întocmite după expirarea termenului stabilit de lege)	3957	3673	4437	5920	3877	3985	3062

Stabilirea paternității

6. Pentru protejarea copilului născut în afara căsătoriei este stabilită prezumția paternității, potrivit căreia se consideră tată al copilului soțul mamei sau fostul ei soț, în cazul când nașterea copilului a avut loc din părinți căsătoriți ori în timp de 300 zile din momentul desfacerii căsătoriei, declarării ei nule sau decesului soțului mamei copilului. Această prezumție poate fi înlăturată la înregistrarea nașterii doar printr-o declarație comună a soților/foștilor soți depusă personal organului care urmează să înregistreze nașterea respectivă. În cazul când mama este decedată, declarată decedată, incapabilă sau dispărută, ori nu i se

cunoaște locul aflării ei, precum și în cazul decăderii ei din drepturi părintești – paternitatea se stabilește în baza declarației tatălui și a acordului scris al autorității tutelare.

7. Pentru stabilirea paternității, în cazul nașterii copilului din părinți necăsătoriți, este stabilită și modalitatea de depunere a declarației comune a părinților privind stabilirea paternității. Această declarație poate fi depusă și pînă la nașterea copilului (art. 47, alin. (7) al Codului familiei). Numărul de copii născuți în afara căsătoriei variază în jur de 8000 anual. În anul 2006 cifra aceasta a ajuns la 8739.

8. Drepturile și obligațiile față de părinți, dobîndite de copiii născuți în căsătorie, precum și de cei născuți în afara căsătoriei, sunt egale. Sunt stabilite prevederi ce stipulează menținerea acestor drepturi și obligații chiar și în cazul cînd căsătoria părinților a fost declarată nulă sau în caz de înregistrare a desfacerii căsătoriei sau dacă părinții locuiesc sau nu separat (art. 58 alin. (1) al Codului familiei).

Numele copilului

9. În conformitate cu art. 55 din Codul familiei, copilul dobîndește numele de familie al părinților, iar prenumele este stabilit de către aceștia. Dacă părinții au nume de familie diferite, copilului i se va da numele de familie al tatălui sau al mamei, pe baza înțelegerii dintre ei. Numele, astfel stabilit, se declară la serviciul de stare civilă, odată cu nașterea copilului. Dacă părinții nu se învoiesc în acest sens, atunci decide autoritatea tutelară.

10. Pe baza cererii comune a părinților (sau a unuia dintre ei), oficiul de stare civilă poate schimba numele de familie și/sau prenumele copilului care nu a atins vîrsta de 16 ani.

11. În caz de litigiu între părinți, problema privind schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui copilului este soluționată de către oficiul de stare civilă, cu concursul autorității tutelare în a cărei rază teritorială își are domiciliul copilul, ținîndu-se cont în exclusivitate de interesele copilului.

12. Schimbarea numelui de familie al ambilor părinți atrage după sine schimbarea numelui de familie al copilului, iar în cazul schimbării numelui de familie al unuia dintre părinți, numele de familie al copilului poate fi schimbat în baza acordului comun al părinților. În lipsa unui acord, decide autoritatea tutelară.

13. După adopție, copilul își poate păstra numele de familie și prenumele. La cererea adoptatorilor, instanța judecătorească poate schimba numele și prenumele copilului adoptat,

atribuindu-i numele de familie al adoptatorilor sau al unuia dintre ei, dacă aceștia poartă nume de familie diferite, iar prenumele poate fi ales de adoptatori.

14. Schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui copilului care a atins vârsta de 10 ani se face, în toate cazurile, cu acordul acestuia (art. 56, Codul familiei).

Dreptul la cetățenie

15. Temeiurile dobândirii cetățeniei Republicii Moldova sunt prevăzute în art. 10 din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000. Cetățenia Republicii Moldova se dobândește prin:

- a) naștere;
- b) recunoaștere;
- c) înfiere;
- d) redobândire;
- e) naturalizare.

16. Cetățenia Republicii Moldova poate fi dobândită și în temeiul acordurilor internaționale la care Republica Moldova este parte.

17. Pe baza nașterii este considerat cetățean al Republicii Moldova copilul:

- a) născut din părinți, ambii sau unul dintre care, la momentul nașterii copilului, este cetățean al Republicii Moldova;
- b) născut pe teritoriul Republicii Moldova din părinți apatrizi;
- c) născut pe teritoriul Republicii Moldova din părinți care au cetățenia unui alt stat sau unul dintre care este apatrid, iar celălalt cetățean străin.

18. Copilul găsit pe teritoriul Republicii Moldova este considerat cetățean al ei, atâta timp cât nu este dovedit contrariul, pînă la atingerea vârstei de 18 ani.

19. Referitor la alte aspecte ce țin de dreptul la păstrarea identității a se vedea și cap. III, paragrafele referitoare la nondiscriminare.

4.2 Libertatea de exprimare (art. 13)

20. Dreptul copilului capabil de discernământ de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește este reflectat în Constituția Republicii Moldova. Această prevedere constituțională este dezvoltată în art. 8, alin. (1) al Legii privind drepturile copilului nr. 338 din 15.12.1994, care prevede că drepturile copilului la libertatea gândirii, la opinie, precum și la confesiune nu pot fi încălcate sub nici o formă. Alin. (2) prevede că statul garantează

copilului, capabil să-și formuleze opiniile, dreptul de a-și exprima liber aceste opinii asupra oricărei probleme care îl privește. De opinia copilului care a atins vârsta de 10 ani se va ține cont, în mod obligatoriu, dacă aceasta nu contravine intereselor lui.

21. Potrivit art. 54 din Codul familiei, copilul are dreptul să-și exprime opinia la soluționarea în familie a problemelor care îi ating interesele și să fie audiat în cursul dezbaterilor judiciare sau administrative. De opinia copilului care a atins vârsta de 10 ani se va ține cont în mod obligatoriu dacă aceasta nu contravine intereselor lui.

22. Art. 63 din Codul familiei, stabilește dreptul copilului de a-și exprima opinia privind domiciliul, când părinții locuiesc separat.

23. Potrivit art. 58 al Codului de procedură civilă, minorul care a atins vârsta de 16 ani poate să-și exercite personal drepturile procedurale și să-și îndeplinească obligațiile procedurale de sine stătător în cazul declarării capacității depline de exercițiu (emancipării) sau al încheierii căsătoriei. Drepturile, libertățile și interesele legitime ale minorilor cu vârsta între 14 și 18 ani, precum și ale adulților limitați în capacitatea de exercițiu sunt apărate în instanță judecătorească de părinții, înfietorii sau curatorii lor, instanța fiind obligată să introducă în astfel de pricini minorii sau adulții limitați în capacitatea de exercițiu.

24. Copii sunt susținuți să-și exprime liber opinia nu numai în probleme ce țin de soluționarea unor chestiuni concrete cu privire la ei, dar și în ceea ce privește participarea lor activă la viața socială a localității lor sau țării. De exemplu, majoritatea școlilor au ziare școlare în care colectivul de redacție este format din copiii.

4.3 Libertatea de gândire, de conștiință și religie (art. 14)

25. Libertatea gândirii este stipulată în art. 32 al Constituției care prevede că „oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii...”. Art. 31, alin. (1) stipulează libertatea conștiinței, care trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și respect reciproc. Libertatea religiei este garantată de alin. (2) al art. 31, care prevede că cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în conformitate cu legea.

26. Dreptul copilului la libertatea gândirii și conștiinței, precum și la confesiune, conform art. 8, alin. (1) al Legii cu privire la drepturile copilului, nu poate fi îngrădit sub nici o formă. Alin. (4) prevede că nici un copil nu poate fi constrâns să adere la o religie sau alta contrar convingerilor sale. Libertatea conștiinței copilului este garantată de către stat, ea trebuie să se manifeste în spiritul toleranței religioase și respectului reciproc.

27. Un aport deosebit pentru dezvoltarea spirituală a copiilor condamnați îl constituie colaborarea Departamentului Instituțiilor Penitenciare cu confesiunile religioase, care acordă condamnaților atât consiliere spirituală, cât și donații.

4.4 Libertatea de asociere și de reuniune pașnică (art. 15)

28. În conformitate cu art. 40 al Constituției, mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme. Deși nu se face o mențiune specială, se consideră că acest drept este garantat și copiilor.

29. Art. 13 din Legea privind drepturile copilului prevede că și copiii au dreptul să se asocieze în organizații obștești în conformitate cu legislația. Ordinea exercitării acestui drept este prevăzută de Legea cu privire la asociațiile obștești nr. 837 din 17.05.1996, care limitează dreptul la asociere al copiilor prin art. 15, dar care stipulează în alin. (7) că și copiii care au atins vârsta de 10 ani pot fi membri (participanți) ai asociațiilor de copii, iar cei în vârstă de la 14 la 18 ani, în conformitate cu alin. (6), pot fi membri (participanți) ai organizațiilor de tineret. Copiii în vârstă de pînă la 10 ani nu pot fi membri (participanți) ai organizațiilor obștești.

4.5 Protecția vieții personale și private (art. 16)

30. În vederea respectării protecției vieții personale și private, copiilor din instituțiile penitenciare, conform prevederilor actelor normative, li se acordă:

- dreptul la întrevederi cu rudele sau alte persoane (art. 232 al Codului de executare). Astfel, copiii au dreptul la cel puțin o întrevedere de scurtă durată pe lună (de la 1 la 4 ore) și de cel puțin 4 întrevederi de lungă durată pe an (de la 12 ore pînă la 3 zile). Nu este limitat numărul întâlnirilor cu avocatul, cu persoanele care au dreptul de a acorda asistență juridică sau cu alte persoane prevăzute de lege.

- dreptul la corespondență și convorbiri telefonice (art. 229, Codul de executare). Copilul condamnat are dreptul să primească și să expedieze din cont propriu scrisori, telegrame și petiții. De asemenea, el are dreptul la cel puțin o convorbire telefonică o dată la două săptămîni, cu o durată de 10 minute, cu soțul, cu o rudă sau cu o altă persoană la alegerea lui.

- dreptul la dezvoltarea capacităților intelectuale și la învățătură (art. 9, 10 din Legea privind drepturile copilului). În conformitate cu prevederile menționate mai sus, copiii au

dreptul de a frecventa școala de cultură generală. În penitenciarul nr. 2 Lipcani frecventează școala circa 160 de minori.

- dreptul la muncă (art. 11 din Legea privind drepturile copilului). În vederea asigurării acestui obiectiv, în penitenciare se desfășoară activitatea de orientare și instruire profesională a minorilor. Astfel, în penitenciarele nr. 2 Lipcani și nr. 7 Rusca activează câte o școală profesională acestea instruind anual circa 60 persoane.

- dreptul la odihnă (art. 12 din Legea privind drepturile copilului). Cu referire la acest subiect și pentru participarea la viața cultural-artistică, în penitenciare, în special pentru minori, se organizează și se desfășoară sărbătorile naționale și diferite concursuri atât naționale, cât și internaționale.

31. În colaborare cu organizații neguvernamentale au fost organizate întâlnirile minorilor condamnați cu părinții sau rudele lor, situația financiară a căroră nu le permite vizite frecvente.

4.6 Dreptul de acces la informație (art. 17)

32. Legislația stipulează dreptul general al copiilor de a fi informați despre drepturile lor și de a avea acces la informație de interes general. Astfel, sunt întreprinse diferite acțiuni pentru a oferi copiilor acces la informațiile care corespund interesului și nivelului lor de dezvoltare, în vederea extinderii și aprofundării cunoștințelor lor. Aceste acțiuni includ crearea librăriilor. (tabelul 7)

Tabelul 7. Numărul și dotarea bibliotecilor pentru copii

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Biblioteci	169	154	153	156	156	155	152
Cărți și reviste (mii ex.)	2281,7	2067,9	2058,8	2026,4	2011,1	1965,0	1826,0
În medie la o bibliotecă (mii ex.)	13,5	13,4	13,5	13,0	12,9	12,7	12,7
Numărul cititorilor (mii)	188,0	246,1	252,2	283,8	278,0	257,1	148,1
Numărul de cărți și reviste împrumutate (mii ex.)	4205,9	4004,0	3810,7	4108,7	3920,9	3688,0	3754,4
Numărul de cărți și reviste în medie la un cititor (ex.)	22,4	16,3	15,1	14,5	14,1	14,3	25,4

33. În vederea asigurării accesului la informație al copiiiilor condamnați la privațiune de libertate, aceștia, conform art. 227 al Codului de executare, sunt asigurați cu mijloace de informare în masă, în special emisiuni radio și televizate, fiind totodată asigurată abonarea penitenciarelor și a deținuților la ziare și reviste republicane.

34. Tot în scopul asigurării accesului deținuților la informație, prin intermediul panourilor informative din penitenciare, deținuții sunt informați despre legislația ce reglementează executarea pedepsei penale, drepturile și obligațiile lor, procedura de adresare a diferitor petiții, adresele diferitor organizații guvernamentale și neguvernamentale ș. a. Panourile informative conțin informații de ordin general (adresele juridice ale organelor de stat, ONG-urilor, care activează în domeniul dreptului omului), legislativ și ziare republicane și raionale, panourile fiind afișate în sectoarele de condamnați, cele locative și în zonele de producție, condamnații având acces liber la ele.

35. În penitenciare, inclusiv Penitenciarul nr. 2 Lipcani și penitenciarul nr. 7 Rusca, funcționează biblioteci. Conform prevederilor art. 259, alin. (5) al Codului de executare, fondul de carte al bibliotecilor din penitenciare se completează din contul veniturilor proprii de către Departamentul instituțiilor penitenciare, administrația penitenciarului, precum și din sponsorizări și donații cu concursul instituțiilor și organizațiilor interesate. Numărul de cărți în bibliotecile menționate variază în funcție de penitenciar. Astfel, biblioteca Penitenciarului nr. 2 Lipcani este dotată cu 5377 cărți. În perioada anului 2005 biblioteca acestui penitenciar a fost completată cu 290 de cărți. În anul 2006 misiunea OSCE a donat Penitenciarului nr. 2 Lipcani literatură juridică (seturi de coduri), ziare și reviste. Ultima oară biblioteca Penitenciarului nr. 2 Lipcani a fost completată cu un lot de carte, inclusiv ziare și reviste, în luna octombrie 2006, de către Departamentul Instituțiilor Penitenciare. În Penitenciarul nr. 7 Rusca biblioteca are 3600 de cărți. În anul 2006 penitenciarele din republică dispuneau de circa 10000 de cărți. Începînd cu anul 2007 fiecărui penitenciar i s-a alocat cîte 6000 de lei pentru a se abona la Monitorul Oficial al Republicii Moldova și la unele reviste. Fondul de carte din penitenciare este bogat în literatură juridică, artistică, religioasă, reviste și ziare. Cele 5 izolatoare de urmărire penală ale republicii, în care se dețin și minori, dispun de asemenea de biblioteci dotate, însumînd circa 4000 de cărți.

4.7 Dreptul de a nu fi supus torturii, pedepsei inumane sau degradante, inclusiv pedepsei corporale (art. 37 (a))

36. Conform informației furnizate de către Procuratura Generală, pe parcursul anului 2006 au fost sesizate 10 cazuri în care copiii au fost victime ale unui tratament feroce. Dintre acestea, 6 cazuri s-au soldat cu decizii judecătorești. Conform datelor furnizate de Ministerul Afacerilor Interne, pe parcursul anului 2006, au fost săvârșite 95 de infracțiuni cu caracter sexual împotriva minorilor, ceea ce reprezintă 22,7% din totalul de 415 infracțiuni săvârșite împotriva minorilor. Acestea includ: 54 de violuri (art. 171, Cod penal), 19 acțiuni violente cu caracter sexual (art. 172, Cod penal), 13 acțiuni perverse (art. 175, Cod penal) și 11 infracțiuni clasate ca raport sexual cu persoana care nu a împlinit vârsta de 14 ani (art. 174, Cod penal).

37. În izolatoarele de arest preventiv, în programele de recuperare și reintegrare socială sunt încadrate 24 de persoane, ceea ce constituie 14%. În penitenciarul nr. 2 Lipcani, în programe de recuperare și reintegrare socială sunt încadrate 110 persoane.

38. În cadrul penitenciarelor se desfășoară 3 programe de prevenire a violenței instituționalizate, acestea fiind:

- Psihodiagnosticul condamnaților, în scopul determinării persoanelor cu nivel înalt de agresivitate;
- Programul psihoeducațional cu privire la reducerea violenței în mediul penitenciar.
- Programul de inițiere a deținuților în științe socio-juridice.

Se organizează și se desfășoară activități cu deținuții nou-sosiți în penitenciar. Volumul instruirii personalului instituțiilor penitenciare în această problemă este de 24 de ore anual pentru fiecare instituție penitenciară.

V. MEDIUL FAMILIAL ȘI ÎNGRIJIREA ALTERNATIVĂ

(art. 5, 9-11, 18, paragraf 1 și 2; 19-21, 25, 27, paragraf 4 și 39)

1. Pentru implementarea articolelor vizate în capitolul respectiv al raportului, Republica Moldova a aderat la următoarele tratate internaționale:

- Convenția europeană asupra recunoașterii și executării deciziilor privind supravegherea copiilor și restabilirea supravegherii copiilor, adoptată la 20.05.1980 la Luxemburg;
- Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, adoptată la 29.05.1993 la Haga;

- Convenția europeană asupra statutului juridic al copiilor născuți în afara căsătoriei, adoptată la 15.10.1975 la Strasbourg;
- Acordul privind garanțiile drepturilor cetățenilor la primirea indemnizațiilor sociale, compensațiilor pentru familiile cu copii și a pensiilor alimentare, încheiat între statele membre ale CSI la 09.09.1994 la Moscova;
- Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate, adoptată la 20.06.1956 la New York (în vigoare din 23.08.2006);
- Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 183 privind revizuirea Convenției (revizuită) asupra protecției maternității din 1952, adoptată la 15.06.2000 la Geneva.

5.1 Orientarea/ghidarea părintească (art. 5)

2. Guvernul, în parteneriat cu societatea civilă și instituțiile donatoare, a întreprins măsuri planificate de asistență a părinților: prin mesajele campaniilor de comunicare și prin informația diseminată s-a urmărit ghidarea părinților în îngrijirea și educația propriilor copii.
3. În perioada iulie – august 2006 DMPDC, în comun cu ONG-ul „Medicii din lume” din Grecia a desfășurat o campanie de sensibilizare a părinților „Existență fără violență”. Au fost organizate întâlniri cu copii și părinți la 30 de centre pentru copii la locul de trai, în cadrul cărora au fost cuprinși circa 1500 de părinți, cărora le-a fost distribuit ghidul pentru părinți „Existență fără violență”, iar copiilor un îndrumar de buzunar cu aceeași tematică.
4. În municipiul Chișinău activează deja de 5 ani Centrul de plasament temporar „Small group homes” pentru copii, cu capacitatea de 20 de locuri. Scopul acestui Centru este prevenirea abandonului și instituționalizării. Copiii primesc aici îngrijire specială, li se educă dezvoltarea abilităților de autodeservire, iar părinții lor beneficiază de consiliere psihologică și instruire, vizînd îngrijirea și socializarea copiilor. Pe parcursul a 5 ani au beneficiat de îngrijire specială 89 de copii, dintre care 85 au fost reintegrați în familia biologică.
5. Pentru dezvoltarea capacităților parentale și prevenirea abandonului, la nivel de țară, au fost create centre maternale, care asistă cuplul mamă – copil cu risc de abandon și oferă asistență psihologică, juridică, socială, medicală atât familiilor biologice, cît și familiilor extinse.

5.2 Responsabilitatea părinților (art. 18, paragraf 1 și 2).

6. Conform Constituției, Codului familiei, părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă aceștia sunt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc

împreună cu părinții sau separat. Părinții au dreptul și sunt obligați să-și educe copiii conform propriilor convingeri. Totodată, părinții poartă răspundere pentru dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală a copiilor și au prioritate la educația lor față de oricare alte persoane.

Părinții sunt obligați să le asigure copiilor frecventarea școlii pînă la sfîrșitul anului de învățămînt în care aceștia ating vîrsta de 16 ani. Instituția de învățămînt și forma de instruire sunt alese de către părinți, ținîndu-se cont și de părerea copilului.

7. Drepturile părinților nu pot fi exercitate contrar intereselor copilului lor. Părinții nu pot prejudicia sănătatea fizică și psihică a copilului. Metodele de educație a copilului, alese de părinți, exclud comportamentul abuziv, insultele și maltrătarile de orice fel, discriminarea, violența psihică și fizică, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite.

8. Toate problemele privind educația și instruirea copilului se soluționează de către părinți de comun acord, ținîndu-se cont de interesele și de doleanțele copilului. Părinții poartă răspundere, în modul stabilit, în cazul cînd exercitarea drepturilor lor este în detrimentul intereselor copilului.

5.3 Separarea de părinți (art. 9)

9. Separarea de părinți poate avea loc atunci cînd părinții sunt decăzuți din drepturile părintești. Decăderea are loc dacă părinții:

- se eschivează de la exercitarea obligațiilor părintești, inclusiv de la plata pensiei de întreținere;
- refuză să ia copilul din maternitate sau dintr-o altă instituție curativă, educativă, dintr-o instituție de asistență socială sau alta similară;
- fac abuz de drepturile părintești;
- se comportă cu cruzime față de copil, aplicînd violența fizică sau psihică, atentează la inviolabilitatea sexuală a copilului;
- prin comportare amorală, influențează negativ asupra copilului;
- suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie;
- au săvîrșit infracțiuni premeditate contra vieții și sănătății copiilor sau a soțului, precum și în alte cazuri cînd aceasta o cer interesele copilului.

10. Decăderea din drepturile părintești are loc numai pe cale judecătorească. Copilul ai cărui părinți (unul dintre ei) sunt decăzuți din drepturile părintești păstrează dreptul de folosință asupra spațiului locativ și toate drepturile patrimoniale bazate pe rudenia cu părinții și rudele sale firești, inclusiv dreptul la succesiune. Dacă copilul nu poate fi transmis celuilalt părinte sau dacă ambii părinți sunt decăzuți din drepturile părintești, copilul se pune la dispoziția autorității tutelare.

11. Părinții decăzuți din drepturile părintești pot avea întrevederi cu copilul lor numai cu permisiunea autorității tutelare. Întrevederile nu se acordă în cazul când contactul părinților cu copilul poate cauza daune dezvoltării lui fizice sau intelectuale, dacă este evident că părinții nu sunt capabili de acest contact, dacă, din anumite motive, contactul contravine intereselor copilului sau dacă acesta, în timpul dezbaterilor judiciare, a avut obiecții serioase privind contactul cu părinții decăzuți din drepturi.

12. Părinții pot fi restabiliți în drepturile părintești dacă au încetat împrejurările care au condus la decăderea lor din aceste drepturi și dacă restabilirea în drepturile părintești este în interesul copilului.

13. La cererea autorității tutelare, instanța judecătorească poate hotărî luarea copilului de la părinți fără decăderea acestora din drepturile părintești - dacă aflarea copilului împreună cu părinții prezintă pericol pentru viața și sănătatea lui - și punerea copilului la dispoziția autorității tutelare.

14. În cazuri excepționale, dacă există un pericol iminent pentru viața și sănătatea copilului, autoritatea tutelară poate decide luarea copilului de la părinți, comunicînd acest fapt procurorului în termen de cel mult 24 de ore. În acest caz, autoritatea tutelară, în termen de 7 zile, va iniția o acțiune în instanța judecătorească privind decăderea din drepturile părintești sau luarea copilului de la părinți fără decăderea lor din aceste drepturi. Dacă această cerință nu este îndeplinită, copilul va fi înapoiat părinților.

15. În cazurile luării copilului fără decădere din drepturile părintești, părinții pierd dreptul de a comunica cu acesta, de a participa personal la educația lui și de a-i reprezenta interesele.

Părinții de la care a fost luat copilul pot avea întrevederi cu acesta, în unele cazuri, doar cu permisiunea autorității tutelare.

16. Conform datelor oferite de Primăria municipiului Chișinău, numărul cazurilor de decădere a părinților din drepturile părintești este în creștere. Astfel, în anul 2004 au fost examinate 320

de dosare, în anul 2005 – 461, iar în 2006 – 505 dosare privind decăderea din drepturile părintești. Pe parcursul a trei ani se remarcă o creștere a numărului de cazuri cu 185.

17. Copiilor separați de părinți li se acordă protecție, de obicei, de instituția rezidențială. În perioada de raportare, datorită dezvoltării formelor alternative a instituționalizării, numărul copiilor plasați în instituții este în continuă descreștere. Conform datelor prezentate de Primăria municipiului Chișinău, în anul 2001 au fost plasați în instituții 1214 copii, în 2005 - 1092 de copii, iar în anul 2006 – 873 de copii.

5. 4. Reunificarea familiei (art. 10)

18. Dacă un cetățean străin s-a refugiat în Republica Moldova, procedura de obținere a unei forme de protecție din partea Republicii Moldova este reglementată prin Legea nr. 1286-XV din 25.07.2002 cu privire la statutul refugiaților. Pentru a obține azil în Republica Moldova, persoana urmează să depună o cerere de solicitare a unei forme de protecție la Direcția refugiați, Ministerul Afacerilor Interne. De asemenea, se prevede posibilitatea depunerii cererii la poliție sau la punctele de trecere a frontierei, care urmează să fie remisă pentru examinare Direcției refugiați a Ministerului Afacerilor Interne. Informația prezentată în cererea de solicitare este examinată și se emite o decizie prin care se va acorda o formă de protecție (statut de refugiat sau protecție umanitară) sau se va respinge cererea. Decizia poate fi contestată în instanța de judecată, pe baza contenciosului administrativ.

19. Cazuri de intrare sau de părăsire a Republicii Moldova de către copii în scopul reunificării familiei nu au fost înregistrate, nu au fost semnalate nici cazuri când copii de refugiați, neînsoțiți de nimeni, ar fi căutat azil la noi.

20. Procedura de *reunificare a familiei* este următoarea – se face o cerere de către persoana care deține o formă de protecție prin care se va solicita reunificarea familiei, se oferă informații complete despre persoanele care urmează să fie chemate (prin lege se permite numai solicitarea intrării pentru soți sau copii, dacă solicitantul este major, sau a părinților, dacă solicitantul este minor).

21. Cererea este examinată de Biroul migrație și azil, Ministerul Afacerilor Interne, care în cazul soluționării cererii, eliberează o invitație pentru persoanele nominalizate, care le va permite să obțină viză pentru intrarea legală în Republica Moldova.

5.5. Acțiunile ilegale de plasare/transfer și de împiedicare a reîntoarcerii copiilor

(art. 11)

22. Structurile de stat cu competențe în domeniul protecției drepturilor copilului nu au înregistrat cazuri, pentru perioada de raportare, privind copiii transferați forțat din și în Republica Moldova, precum și despre acțiuni ilegale de plasare/transfer și/sau de împiedicare a reîntoarcerii copiilor.

23. Despre măsurile întreprinse pentru prevenirea trecerii ilegale de către copii a frontierei, a se vedea capitolul VIII, subcapitolul 8.3 privitor la traficul de persoane.

5.6 Recuperarea pensiei alimentare (art. 27, paragraf 4)

24. Conform prevederilor Codului familiei, părinții sunt obligați să-și întrețină copiii minori și copiii majori inapți de muncă care necesită sprijin material. Modul de plată a pensiei de întreținere se determină pe baza unui contract încheiat între părinți sau între părinți și copilul major inapt de muncă. Dacă lipsește un atare contract și părinții nu participă la întreținerea copiilor, pensia de întreținere se încasează pe cale judecătorească, la cererea unuia dintre părinți, a tutorelui copilului sau a autorității tutelare.

25. Pensia de întreținere pentru copilul minor se încasează din salariul și/sau din alte venituri ale părinților în mărime de 1/4 - pentru un copil, 1/3 - pentru 2 copii și 1/2 - pentru 3 și mai mulți copii. Cuantumul acestor cote poate fi micșorat sau majorat de instanța judecătorească, ținându-se cont de starea materială și familială a părinților, de alte circumstanțe importante. În cazul în care unii copii rămân cu un părinte, iar alții - cu celălalt, pensia de întreținere plătită în favoarea părintelui mai puțin asigurat se stabilește printr-o sumă fixă.

26. În cazurile când părintele care datorează întreținere copilului său are un salariu și/sau alte venituri aleatorii sau fluctuabile ori primește salariu și/sau alte venituri, total sau parțial, în natură, ori nu are un salariu și/sau alte venituri, precum și în alte cazuri când, din anumite motive, încasarea pensiei de întreținere sub forma unei cote din salariu și/sau alte venituri este imposibilă, dificilă sau lezează substanțial interesele unuia dintre părți, instanța judecătorească poate să stabilească cuantumul pensiei de întreținere într-o sumă fixă plătită lunar sau concomitent, într-o sumă bănească fixă și sub forma unei cote din salariu și/sau alte venituri.

5.7 Adopția (art. 21)

27. Legislația adoptată în perioada de raportare referitor la adopție a fost elaborată să asigure compatibilitatea ei cu standardele internaționale din domeniu. Pot fi adoptați numai copii minori, cu excepția celor care au obținut capacitatea deplină de exercițiu pînă la vîrsta de 18 ani. Adopția fraților și surorilor de către persoane diferite este interzisă, cu excepția cazurilor cînd această cerință contravine intereselor copiilor sau cînd unul dintre frați (surori) nu poate fi adoptat din motive de sănătate.

28. Adopția unui copil care este cetățean al Republicii Moldova de către cetățeni străini sau apatrizi se admite numai în cazuri excepționale, cînd nu există posibilitatea ca acest copil să fie adoptat sau pus sub tutelă (curatelă) de către rudele copilului, indiferent de cetățenia lor sau de către alte persoane cetățeni ai Republicii Moldova. Adopția, în acest caz, se face în conformitate cu prevederile generale, dacă s-a dovedit că timp de cel puțin 6 luni din momentul luării copilului în evidență acesta nu a fost acceptat pentru adopție sau luat sub tutelă (curatelă) de către rudele sale, indiferent de cetățenia lor, sau de către cetățenii Republicii Moldova, cetățeni străini sau apatrizi cu domiciliul în Republica Moldova. Aceste prevederi nu se aplică dacă:

- soțul adoptă copilul celuilalt soț;
- copilul suferă de o boală gravă care necesită un tratament special ce nu poate fi acordat în Republica Moldova.

29. Sunt luați în evidență și propuși pentru adopție copiii:

- ai căror părinți au decedat;
- ai căror părinți sunt decăzuți din drepturile părintești, sunt declarați incapabili sau dispăruți;
- care au fost abandonați de ambii părinți sau de unicul părinte;
- care au fost propuși pentru adopție de ambii părinți sau de unicul părinte.

30. Evidența copiilor care pot fi adoptați se efectuează de către autoritățile tutelare respective și autoritatea centrală pentru protecția copilului. Persoanele cu funcții de răspundere din autoritățile administrației publice locale, din organizațiile obștești, precum și alte persoane sunt obligate să comunice autorității tutelare informațiile pe care le dețin despre copiii care pot fi propuși pentru adopție și despre cei care au rămas fără îngrijire părintească.

31. Evidența cetățenilor Republicii Moldova care doresc să adopte copii se efectuează de către autoritățile tutelare, iar evidența cetățenilor străini și a apatrizilor care doresc să adopte copii

cetățeni ai Republicii Moldova se efectuează de către autoritatea centrală pentru protecția copilului.

32. Încuviințarea adopției copilului se face de către instanța judecătorească la cererea persoanelor (persoanei) care solicită adopția. Cererea privind încuviințarea adopției se examinează de către instanța judecătorească, cu participarea obligatorie a autorității tutelare. Hotărârea instanței judecătorești privind încuviințarea adopției poate fi pronunțată numai atunci când copilul s-a aflat în îngrijirea viitorilor adoptatori (adoptator) nu mai puțin de 6 luni. În unele cazuri adopția poate fi încuviințată și fără stabilirea acestui termen de încercare, motivele menționându-se în hotărârea instanței judecătorești.

33. Accesul la informația privind copiii care pot fi adoptați este liber pentru persoanele care solicită adopția și persoanele împuternicite de ele. Autoritățile tutelare nu au dreptul să limiteze accesul la informația privind copiii care pot fi adoptați.

34. Adoptatori pot fi persoane de ambele sexe care au atins vârsta de 25 de ani, cu excepția celor:

- decăzute din drepturile părintești;
- declarate incapabile sau cu capacitate limitată de exercițiu;
- care au adoptat copii, dar adopția a fost anulată din culpa lor;
- eliberate de obligațiile de tutore (curator) din cauza neîndeplinirii culpabile a obligațiilor lor;
- care, în virtutea calităților morale sau a stării sănătății, nu sunt în stare să-și îndeplinească drepturile și obligațiile părintești de întreținere și de educație a copilului adoptat;
- care urmăresc scopul de a obține o adopție fictivă;
- care au prezentat documente false;
- care au atins vârsta de 50 de ani (această regulă nu se aplică în cazul când adoptatorii sunt căsătoriți între ei și unul din ei nu a atins vârsta de 50 de ani, precum și atunci când părintele adoptiv este soțul părintelui copilului adoptat sau când copilul a trăit în familia eventualilor părinți adoptivi înainte ca aceștia să împlinească vârsta de 50 de ani).

35. Cetățenii străini și apatrizii care își au domiciliul în afara hotarelor Republicii Moldova pot fi adoptatori ai copiilor cetățeni ai Republicii Moldova numai dacă întrunesc atât condițiile impuse de legislația statului ai cărui cetățeni sunt sau în care își au domiciliul, cât și condițiile impuse de legislația Republicii Moldova, precum și dacă țara lor este membră a Convenției

asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale sau dacă în acest domeniu există un acord bilateral între state.

36. Nu se admite adopția copilului de un cuplu necăsătorit.

37. Diferența de vîrstă între adoptator și adoptat va fi de cel puțin 15 ani. Această regulă nu se aplică în cazurile cînd unul dintre soți adoptă copilul celuilalt soț. Pentru motive temeinice, această diferență de vîrstă poate fi redusă, dar nu mai mult decît cu 5 ani.

38. Pentru adopția copilului se cere acordul părinților lui. Nu este necesar acordul părinților pentru adopția copilului dacă aceștia:

- sunt decăzuți din drepturile părintești;
- sunt declarați incapabili;
- sunt declarați dispăruți;
- nu sunt cunoscuți;
- nu locuiesc împreună cu copilul și se eschivează nemotivat de la întreținerea și educația acestuia mai mult de 6 luni.

39. Pentru adopția copilului care a atins vîrsta de 10 ani este necesar și acordul acestuia exprimat în instanța judecătorească. Ca excepție, copilul poate fi adoptat fără acordul lui, dacă, pînă la momentul adopției, el a locuit în familia adoptatorilor și nu știe că aceștia nu sunt părinții lui firești.

40. Adopția poate fi desfăcută, dacă aceasta o cer interesele copilului adoptat, în cazul cînd:

- adoptatorii nu-și îndeplinesc sau nu-și pot îndeplini obligațiile privind întreținerea și educația adoptatului;
- adoptatorii abuzează de drepturile părintești sau se comportă cu cruzime față de copil;
- adoptatorii suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie;
- adopția s-a făcut fără acordul părinților copilului sau al soțului adoptatorului, dacă acest acord se cerea conform legii.

41. Instanța judecătorească este în drept să desfacă adopția și în alte cazuri, dacă aceasta o cer interesele adoptatului.

42. Numărul copiilor incluși în programele de adopție națională în perioada 2002-2006 constituie 1592 persoane (tabelul 8).

Tabelul 8. Dinamica adopțiilor naționale în perioada 2002-2006

Anii	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Numărul copiilor adoptați	295	298	321	358	320	1592
Cuplul adoptator	145	152	125	131	145	698
Celălalt soț adoptator	150	146	196	227	176	895

43. Numărul copiilor incluși în programe de adopție internațională în perioada 2000-2006 constituie 390 persoane, dintre care 208 băieți și 182 fete (tabelul 9).

Tabelul 9. Numărul copiilor incluși în programele de adopție internațională

Nr. d/r	Țara primitoare	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
1	SUA	93	6	7	22	49	30	23	230
2	Italia	19	2		9	10	9	13	62
3	Israel	5			13	7	1	1	27
4	Elveția	7			2	1	2	3	15
5	Spania				2	6	1	7	16
6	Canada				9	4	3	3	19
7	Germania	3			2	2			7
8	Franța	3	1			2		2	8
9	Suedia					1			1
10	Cehia					1			1
11	Belgia	2							2
12	Rusia								0
13	Grecia	1							1
14	România								0
15	Ucraina	1							1
Total	15	134	9	7	59	83	46	52	390
Băieți		71	4	4	39	40	26	24	208
Fete		63	5	3	20	43	20	28	182

5.8 Copiii lipsiți de mediu familial și îngrijire părintească (art. 9, paragraf 1-4, 21 și 25)

44. Autoritățile tutelare îi identifică pe copiii rămași fără ocrotire părintească, țin evidența acestora și, în fiecare caz aparte, în funcție de circumstanțele concrete în urma cărora copiii au rămas fără ocrotire părintească, aleg forma de plasament al copiilor în scopul protecției lor, asigurând controlul sistematic asupra condițiilor de întreținere, educație și instruire a acestora.

45. Persoanele cu funcții de răspundere din instituțiile de instruire, curative, de asistență socială și altele similare, precum și alte persoane care dețin informații despre astfel de copii sunt obligate, în termen de 3 zile, să comunice autorității tutelare despre locul aflării copiilor.

Copiii rămași fără ocrotire părintească pot fi plasați pentru îngrijire și educație:

- adoptatorului sau soților adoptatori;
- sub tutelă (curatelă);
- în casele de copii de tip familial;
- în instituțiile de stat pentru copiii orfani și cei rămași fără ocrotire părintească, de orice tip (educative, de instruire, curative, de asistență socială), dacă nu există alte posibilități.

46. La alegerea tipului de plasament se va ține cont, în mod obligatoriu, de proveniența etnică a copilului, de apartenența lui la o anumită cultură, de religia, limba, starea sănătății și dezvoltarea copilului în vederea creării condițiilor de viață care ar asigura continuitatea educației acestuia. Până la plasamentul copilului rămas fără ocrotire părintească, responsabilitatea pentru acesta este pusă în seama autorității tutelare.

Sistemul instituțiilor pentru copiii lipsiți de mediul familial și finanțarea acestuia

47. Sistemul instituțiilor pentru copiii lipsiți de mediul familial din Republica Moldova se constituie din 67 de instituții în subordinea (metodologică) a trei ministere și a unei autorități publice locale și are următoarea structură (tabelul 10):

- Școli/Gimnaziile internat și Case de copii pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părintească;
- Școli internat auxiliare pentru copii cu dizabilități mintale;
- Școli internat speciale și Case de copii pentru copii cu dizabilități fizice și senzoriale (dizabilități locomotorii, dizabilități de auz și dizabilități de văz);
- Școli internat sanatoriale pentru copii cu boli psihoneurologice și cardiovasculare;
- Școli internat pentru copii cu devieri de comportament;
- Case de copii pentru copii cu dizabilități mintale severe;
- Centre de Plasament Temporar și Reabilitare pentru copii de vârstă fragedă.

În total, 62 din 67 de instituții rezidențiale activează sub controlul Ministerului Educației și Tineretului. Beneficiarii sistemului sunt copiii cu vârsta între 0-18 ani. La 01 ianuarie 2007 sistemul rezidențial avea în îngrijire **11096** copii.

Tabelul 10. Tipuri de instituții de îngrijire a copiilor lipsiți de mediul familial

<i>Nr. d/r</i>	<i>Tipul de instituție</i>	<i>Nr. total de</i>	<i>Nr. total de copii</i>	<i>Beneficiari</i>
----------------	----------------------------	---------------------	---------------------------	--------------------

		<i>instituii</i>		
I.	Ministerul Educației și Tineretului			
1.	Case de copii	2	120	Copii orfani și/sau rămași fără îngrijirea părintească, din familii vulnerabile și cu probleme materiale și de trai, cu vârsta între 3-18 ani
2.	Internat	1	94	
3.	Școli/Gimnazii internat	18	4 939	
	Total	21	5153	
4.	Case de copii pentru copii cu deficiențe senzoriale	1	22	Copii cu dizabilități de auz, cu vârsta între 3-7 ani
5.	Școli internat speciale pentru copii cu dizabilități (fizice și senzoriale)	8	946	Copii cu dizabilități locomotorii, dizabilități de auz, dizabilități de văz, cu vârsta între 7-18 ani.
	Total	9	968	
6.	Școli internat sanatoriale	3	586	Copii cu boli cronice neurologice și cardiovasculare
	Total	3	586	
7.	Școli internat pentru copii cu devieri de comportament	1	57	Copii cu devieri de comportament, copii în conflict cu legea
	Total	1	57	
8.	Școală auxiliară de zi	1	106	Copii cu dizabilități mintale ușoare, moderate și severe, cu vârsta între 3-18 ani.
9.	Grădiniță - Școală auxiliară, Semiinternat	1	118	
10.	Școli auxiliare semiinternat	1	130	
11.	Școli internat auxiliare	25	3134	
	Total	28	3264	
	TOTAL per MET	62	10 028	
II.	Ministerul Sănătății			
11.	Centre de Plasament Temporar și Reabilitare a copiilor de vârstă fragedă	2	290	Copii orfani, copii rămași fără îngrijirea părintească, copii cu dizabilități, copii abandonați, copii din familii vulnerabile și cu probleme materiale și de trai, cu vârsta cuprinsă între 0-7 ani.
	Total per MS	2	290	
III.	Direcția Municipală de Protecție a Drepturilor Copilului, Chișinău			
12.	Casa Municipală specializată pentru copii de vârstă fragedă	1	100	Copii orfani, copii rămași fără îngrijirea părintească, copii cu dizabilități, copii abandonați, copii din familii vulnerabile și cu probleme materiale și de trai, cu vârsta cuprinsă între 0-7 ani.
	Total	1	100	
IV.	Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului			
13.	Case de copii pentru copii cu	2	678	Copii cu dizabilități mintale

	dizabilități mintale severe			severe, din familii vulnerabile, cu probleme materiale și de trai, cu vârsta între 7-18 ani
	Total	2	678	
	TOTAL per sistem	67	11 096	

48. Copiii sunt plasați în sistemul rezidențial de protecție a copilului în **funcție de vârsta lor (tabelul 11)**. Datele cu privire la vârsta copiilor instituționalizați arată că sistemul de protecție oferă pentru copiii cu vârsta:

- **0-6/7 ani** - servicii în cadrul a 3 instituții, dintre care 2 în subordinea Ministerului Sănătății și 1 în subordinea administrației publice locale/mun. Chișinău;

- **3-7 ani** – servicii în cadrul a 5 instituții din subordinea Ministerului Educației și Tineretului. Una dintre acestea oferă servicii de reabilitare a copiilor cu dizabilități de auz (mun. Bălți) în vederea pregătirii acestora pentru școală; 4 oferă servicii pentru vârsta 3-18 ani, cu accent pe segmentul de 3-7 ani a fraților/surorilor instituționalizați aici, precum și a copiilor beneficiari ai acestui tip de servicii din localitățile apropiate.

- **7-18 ani** – acest segment de vârstă este orientat spre instituțiile din subordinea Ministerului Educației și Tineretului, precum și a Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului în dependență de problema primară cu care se confruntă copilul – de ordin social sau/și de sănătate și dezvoltare. Constatăm că în instituțiile pentru copii cu dizabilități severe din subordinea Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului (Orhei și Hîncești) mai mult de o treime din beneficiari rămân în aceste instituții și după vârsta de 18 ani – maxim 50 ani.

Tabelul 11. Tipologia instituțiilor în funcție de vârsta copiilor

Nr. d/r	Vârsta copiilor	Subordinea	Tip instituție	Nr. de instituții	Nr. de beneficiari /copii
1.	0-6/7 ani	Ministerul Sănătății	Centre de plasament temporar și reabilitare a copilului de vârstă fragedă	2	290
		Administrația Publică Locală / mun. Chișinău	Casa municipală specializată pentru copii de vârstă fragedă	1	100
2.	3-7 ani	Ministerul Educației și Tineretului	Casa de copii pentru copii cu deficiențe de auz	1	22
3.	3-18 ani	Ministerul Educației și Tineretului	Școli /Gimnazii internat	4	1 322

4.	7-18 ani	Ministerul Educației și Tineretului	Internat	1	94
			Case de copii	2	120
			Școli / Gimnazii internat	15	3 674
			Școli internat auxiliare	28	3 264
			Școli speciale	8	946
			Școli sanatoriale	3	586
5.	7-18 ani și mai mult	Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului	Case de copii	2	678
Total				67	11 096

49. Instituțiile rezidențiale au în îngrijire copii de diferite *vârste*. Deseori sunt înregistrate cazuri când beneficiarii depășesc vârsta de 18 ani. Această situație este specifică pentru circa 1/3 din beneficiarii instituțiilor pentru copii cu dizabilități mintale severe. (tabelul 12)

Tabelul 12. Structura de vîrstă a copiilor

Nr. d/r	Tipul instituției	Nr. total copii anchețați						
			0-3	4-7	8-11	12-14	15-18	>18
1.	Case de copii/Gimnazii internat/ pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părintească	5 140	7	163	1421	1868	1665	16
2.	Case de copii/școli speciale pentru copii cu dizabilități fizice și senzoriale	966	1	46	254	291	313	61
3.	Școli internat sanatoriale	586	1	1	131	272	180	1
4.	Școli internat pentru copii cu devieri de comportament	57	-	-	1	24	32	-
5.	Școli auxiliare internat și semiinternat	3 261	3	27	816	1296	1083	36
6.	Centre de Plasament Temporar și Reabilitare a copiilor de vîrstă fragedă/ Casa specializată municipală	379	239	130	9	1	-	-
7.	Case de copii pentru copiii cu dizabilități severe	673	-	55	127	120	149	222
Total		11 061	251	422	2789	3872	3422	336

50. Datele privind *intrările și ieșirile* în sistemul rezidențial de protecție a copilului arată că rata intrărilor copiilor în instituție este mai mică decît cea a ieșirilor. Diferența dintre acestea, per sistem, reprezintă **21,85%**. Rata *Intrări-Ieșiri* per sistem este de **1:1,28**. De asemenea,

datele demonstrează o rată înaltă a intrărilor în Casele de copii pentru copiii cu dizabilități severe – **2,95:1**. Cea mai mică rată este caracteristică pentru școlile sanatoriale – **1:1,26**. (tabelul 13)

Tabelul 13. Fluxul de copii, 2006

Nr. d/r	Tipul instituției	Nr. total copii	Intrări	Ieșiri	Diferența Intrări-Ieșiri	
					Nr. absolut	Rata
1.	Case de copii /Gimnazii internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părintească	5 153	742	1 132	390	1:1,5
2.	Case de copii /Școli speciale pentru copii cu dizabilități fizice și senzoriale	968	98	130	32	1:1,35
3.	Școli internat sanatoriale	586	290	365	75	1:1,26
4.	Școli internat pentru copiii cu devieri de comportament	57	13	17	4	1:1,3
5.	Școli auxiliare internat și semiinternat	3 264	422	540	118	1:1,28
6.	Centre de Plasament Temporar și Reabilitare a copiilor de vîrstă fragedă/Casa specializată municipală	390	354	327	- 27	1,08:1
7.	Case de copii pentru copiii cu dizabilități severe	678	59	20	- 39	2,95:1
	Total	11 096	1 978	2 531	553	1:1,28

51. Analiza costurilor generale totale arată că acestea înregistrează o varietate semnificativă de la un tip de instituție la altul, precum și în interiorul tipului de instituție. Această stare poate fi determinată de numărul de copii în fiecare instituție, serviciile oferite etc. (tabelul 14)

Tabelul 14. Costuri generale efectuate din bugetul tota, 2006

Nr. d/r	Tipul instituției	Bugetul total, mii lei	Costuri generale per copil		
			Cost minim	Cost mediu	Cost maxim
1.	Case de copii /Gimnazii internat / pentru copiii orfani și rămași fără îngrijirea părintească	82 311,7	17 323	25 726	49 693
2.	Case de copii /Școli speciale pentru copiii cu dizabilități fizice și senzoriale	23 885,6	31 459	46 502	64 003
3.	Școli internat sanatoriale	10 775, 3	6 158	11 559	28 818
4.	Școli internat pentru copii cu devieri de comportament	1 805, 4	33 477	33 477	33 477

5.	Școli auxiliare internat și semiinternat	55 388,1	12 779	31 061	51 234
6.	Centre de Plasament Temporar și Reabilitare a copiilor de vîrstă fragedă/Casa specializată municipală	18 219,8	44 763	52 561	59 999
7.	Case de copii pentru copiii cu dizabilități severe	16 950,4	26 272	28 028	29 839
	Total	209 336,3	6 158	28 160	64 003

52. Costurile totale *per copil per an* din bugetul alocat arată că aceleași tipuri de instituții mențin valorile maxime și minime de cheltuieli. (tabelul 15)

Tabelul 15. Costuri per copil efectuate din bugetul de stat alocat, 2006

Nr. d/r	Tipul instituției	Bugetul de stat alocat	Cost minim	Cost mediu	Cost maxim
1.	Case de copii /Gimnazii internat / pentru copiii orfani și rămași fără îngrijirea părintească	72 973, 1	16 472	22 808	37 228
2.	Case de copii /Școli speciale pentru copiii cu dizabilități fizice și senzoriale	21 977, 4	37 889	42 787	63 666
3.	Școli internat sanatoriale	9 212, 5	5 451	9 882	26 960
4.	Școli internat pentru copiii cu devieri de comportament	1 593, 1	29 540	29 540	29 540
5.	Școli auxiliare internat și semiinternat	49 024,6	14 762	27 492	48 137
6.	Centre de Plasament Temporar și Reabilitare a copiilor de vîrstă fragedă / Casa specializată municipală	17 279,2	41 920	49 848	57 612
7.	Case de copii pentru copiii cu dizabilități severe	15 330, 3	24 767	25 349	25 950
	Total	187 390, 2	5 451	29 672	63 666

53. Costurile directe *per copil per an* sunt constituite din cheltuielile pentru alimentație, medicamente, rechizite de birou, manuale și materiale didactice, inventar moale și înregistrează variații mari de la instituție la instituție și pe întregul sistem. Costurile *per copil per an* cele mai mari sunt caracteristice pentru Centrele de Plasament Temporar și Reabilitare a copiilor de vîrstă fragedă, instituțiile pentru copii cu dizabilități severe. Valorile cele mai mici ale costurilor directe *per copil per an* sunt caracteristice pentru instituțiile de tip sanatorial. Costurile totale directe *per copil per an* pe sistemul de instituții rezidențiale de

protecție a copilului reprezintă consecutiv următoarele valori: minim –1760 lei ; mediu - 6700 lei; maxim - 11430 lei. (tabelele 16 și 17). Tabelul 18 conține informația generală despre întregul sistem.

Tabelul 16. Costuri directe per copil, în Sistemul de Îngrijire Rezidențială în 2006

Nr. d/r	Tipul instituției	Cheltuieli directe totale, în mii lei	Costuri directe per copil		
			Cost minim	Cost mediu	Cost maxim
1.	Case de copii /Gimnazii internat / pentru copiii orfani și rămași fără îngrijirea părintească	22 824, 1	5 170	7 130	10 170
2.	Case de copii /Școli speciale pentru copiii cu dizabilități fizice și senzoriale	3 839,6	4 550	7 480	9 440
3.	Școli internat sanatoriale	2 951,6	1 760	3 170	8 380
4.	Școli internat pentru copiii cu devieri de comportament	358,9	6 650	6 650	6 650
5.	Școli auxiliare internat și semiinternat	11 279,2	3 280	6 330	9 430
6.	Centre de Plasament Temporar și Reabilitare a copiilor de vîrstă fragedă / Casa specializată municipală	3525,3	7 790	10 170	11 430
7.	Case de copii pentru copiii cu dizabilități severe	5044,8	8 300	8 340	8 390
	Total	49 823,5	1760	6700	11430

Tabelul 17. Costul mediu al alimentației pentru perioada 2002 – 2006

Anii	2002	2003	2004	2005	2006
Norma de alimentație pentru un copil (lei)	11,0	11,0	11,0	12,0	15,0
Cheltuieli pentru alimentație (total) (mii lei)	19560,0	21323,6	18380,9	20855,5	25608,1

Tabelul 18. Informație generală despre instituțiile de îngrijire rezidențială

Nr. d/r.	Indicatori		
I. COPII			
		Nr. absolut	%
1.	Număr de copii:	11096	100
2.	Rata copiilor din raionul/municipiul plasării instituției rezidențiale	6 831	61,76
3.	Rata copiilor:		
	- orfani, cu ambii părinți decedați	308	2,78
	- cu statut de orfan, inclusiv:	425	3,84
	a) părinți declarați dispăruți	28	
	b) părinți decăzuți din drepturi	206	
	c) părinți declarați incapabili	33	
	d) părinți care au prezentat declarația de refuz	158	
	- abandonăți (fără declarație de refuz)	1176	10,63
	- plasați temporar	9134	82,58
	- nu se știe	18	0,16
4.	Îngrijitorul primar al copilului:		
	- familii complete (mama și tata)	3564	32,22
	- familii incomplete (mama sau tata)	4325	39,1
	- familii extinse	1382	12,49
	- tutori/părinți adoptivi	334	3,01
	- alții	99	0,89
	- nu are	1357	12,26
5.	Rata copiilor care merg acasă:		
	- în fiecare seară	1 479	13,37
	- la fiecare sfârșit de săptămână	2 323	21
6.	Fluxul de copii:		
	- număr de intrări – copii (2006)	1 978	
	- număr de ieșiri – copii (2006)	2 531	
II. PERSONAL			
7.	Număr total de personal	5 410	
8.	Raportul personal/copii		
	- personal total: copii	1:2,08	
	- personal administrativ: copii	1:32,15	
	- învățător/profesor: copii	1:10,44	
	- educator: copii	1:11,77	
	- psiholog: copii	1:502,77	
	- cadre medicale: copii	1:24,30	
	- personal auxiliar: copii	1:4,41	
III. INFRASTRUCTURA			
9.	Amplasare:		
	- în zona urbană	31	46,26
	- în zona rurală	32	47,76
	- în afara comunității	4	5,97
IV. COSTURI (2006)			

10.	Costuri totale per copil per an	28160 lei	
	Costuri directe per copil per an	6700 lei	

54. Casa de copii de tip familial este o instituție particulară creată pe baza unei familii, în scopul întreținerii parțiale și educației copiilor orfani și a celor rămași fără ocrotire părintească. Casa de copii de tip familial se creează conform hotărârii autorității administrației publice locale, adoptate pe baza avizului autorității tutelare, a cererii părinților educatori și a actelor anexate la aceasta. În casa de copii de tip familial pot fi cel mult 10 copii, inclusiv copiii proprii ai părinților educatori, dar nu mai puțin de 5 copii plasați. Părinți educatori pot fi persoanele cu domiciliul pe teritoriul Republicii Moldova, care au atins vârsta de 25 de ani și ale căror calități morale și stare a sănătății permit îndeplinirea obligațiilor respective.

55. Nu pot fi părinți educatori persoanele:

- declarate incapabile sau cu capacitate limitată de exercițiu;
- decăzute din drepturile părintești;
- eliberate de obligațiile de tutore (curator) din culpa lor;
- care au fost adoptatori, dar adopția a fost desfăcută din culpa lor;
- care suferă de boli cronice grave sau contagioase.

56. Părinții educatori au drepturi și obligații similare celor ale tutorelui (curatorului) față de copiii plasați în casele de copii de tip familial. Părinții educatori beneficiază de remunerare și înlesniri în modul stabilit de Guvern.

57. Copiii plasați în casele de copii de tip familial au aceleași drepturi ca și copiii aflați sub tutelă (curatelă). La sfârșitul anului 2006 în Republica Moldova funcționau 23 case de tip familial în care erau plasați 123 de copii.

58. În vederea optimizării formelor de protecție a copilului aflat în dificultate, în Republica Moldova se creează și se dezvoltă servicii sociale comunitare alternative celor rezidențiale, multe dintre care își demonstrează eficiența și activează cu succes. Conform datelor furnizate de secțiile/direcțiile de asistență socială și protecție a familiei, în 2006 funcționau în republică 87 de centre care prestau servicii sociale comunitare pentru familiile cu copii și pentru copiii aflați în situație de risc. În domeniul protecției familiilor cu copii activau 30 de centre (35% din totalul centrelor), printre care: 23 centre de zi, 1 centru de plasament și 6 centre de reabilitare. În domeniul protecției copiilor aflați în situație de risc funcționau 57 de centre comunitare: 28 de centre de zi, 10 centre de plasament, 10 centre de reabilitare și 9 centre mixte. (tabelul 19).

Tabelul 19. Tipizarea centrelor care prestează servicii sociale comunitare (existente în 2006)

Tip de centru	Centre de zi	Centre de plasament	Centre de reabilitare	Centre mixte	Total
pentru familii cu copii cu dizabilități	23	1	6	9	86
pentru copii în situație de risc	28	10	10		
Total	50	11	16	9	

59. Observăm că 51 de centre (circa 70% din total) sunt centre de zi pentru familii cu copii cu dizabilități și pentru copii aflați în situație de risc. Centrele de plasament pentru copii cu dizabilități au cea mai mică reprezentativitate, în municipiul Chișinău funcționând un singur centru.

60. În perioada anilor 2003-2005 au fost create cele mai multe centre, cea mai mare pondere revenind centrelor de zi. În anul 2003 au fost create 19 centre (inclusiv 11 centre de zi), în 2004 – 14 centre (inclusiv 8 de zi), iar în anul 2005 – 18 centre (inclusiv 12 de zi). În aceeași perioadă se înregistrează o stabilitate a dinamicii creării centrelor de reabilitare, în fiecare an creîndu-se câte 3 centre. În anul 2006 ritmul creării centrelor se reduce față de anul 2005 cu 56% (de la 18 la 8) (tabelul 20). În perioada anilor 1990-1999 au fost create doar 6 centre pentru familii cu copii și pentru copii în situație de risc, printre care în anul 1995 – 2 centre de reabilitare, în 1998 – 1 centru de zi, în 1999 – 2 centre de plasament și 1 centru mixt.

Tabelul 20. Dinamica creării centrelor comunitare care prestează servicii sociale

Anul instituirii	Centre de zi	Centre de plasament	Centre de reabilitare	Centre mixte	Total
2000	4				4
2001	6				6
2002	4	2	3	2	11
2003	11	4	3	1	19
2004	8	1	3	2	14
2005	12	1	3	2	18
2006	5	1	1	1	8
Total	50	9	13	8	80

61. Cea mai mare parte a serviciilor sociale sunt concentrate în municipiul Chișinău, unde activează 48 de centre comunitare pentru copii, care asigură dreptul copiilor la activități

educative, social-sportive, culturale etc. În anul 2004 aceste centre au asistat 7191 copii, în anul 2005 – 7611, iar în anul 2006 – 9484 de copii.

62. Finanțarea centrelor comunitare ce oferă servicii familiilor cu copii și copiilor aflați în situație de risc se realizează atât de la bugetul de stat, de la bugetele unităților administrativ-teritoriale, cât și din donații.

Sursa de finanțare a centrelor comunitare care prestează servicii sociale

Sursa de finanțare	Buget de stat	Buget local	Buget local și donații	Donații
Numărul de centre finanțate	3	25	26	33

63. Tabelul 22 arată dinamica pozitivă a finanțării centrelor comunitare din bugetele unităților administrativ-teritoriale în anii 2003-2006.

Tabelul 22. Finanțarea centrelor comunitare din bugetele unităților administrativ-teritoriale în anii 2003-2006

		Executat			
		2003	2004	2005	2006
Numărul instituțiilor	unități	11	17	22	25
Cheltuieli, total	mii lei	1557,8	3596,0	4488,1	7084,4
Inclusiv:					
- alimentația	mii lei	152	482,1	721,3	912,6
- medicamentele	mii lei	13,7	27,1	39,9	55,1
Numărul tutelaților	copii	1537	966	700	797
Cheltuieli pentru un tutelat	lei	1013,5	3722,6	6411,6	8888,83

64. Începînd cu 2006, prin intermediul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului, din bugetul de stat sunt finanțate trei centre comunitare pentru copii, în cadrul cărora sunt prestate servicii moderne de reabilitare socială, psihopedagogică și medicală: un centru de plasament temporar al copiilor în situație de risc în or. Soroca (pentru 24 beneficiari), un centru pentru copii cu cerințe educative speciale în or. Criuleni (pentru 44 beneficiari) și un centru de reabilitare și protecție socială a copiilor în situație de risc în or. Taraclia (pentru 40

beneficiari). Cheltuielile anuale de finanțare a acestor trei centre în 2006 au fost de 2188,8 mii lei, iar cheltuielile medii anuale pentru deservirea unui beneficiar au constituit 20,27 mii lei.

65. După cum s-a menționat mai sus, prin intermediul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului este coordonată și finanțată activitatea a două case-internat republicane pentru copiii cu deficiențe mintale: în or. Hîncești (fete) și or. Orhei (băieți). Ambele instituții oferă servicii de reabilitare/recuperare: logopedie, kinetoterapie, ergoterapie, fizioterapie, precum și servicii specializate pentru persoanele cu dizabilități locomotorii: pante de acces, bare de sprijin, scaune cu rotile, utilaj de susținere motorie, WC adaptat, ortopedie/protezare, gimnastică curativă, masaj. Aceste instituții nu au servicii educaționale curriculare, însă oferă servicii educaționale extracurriculare: cerc sportiv, broderie, artă plastică ș. a. De asemenea, activează ateliere de menaj, muncă agricolă, croitorie, bucătărie experimentală, tâmplărie, cizmărie.

66. În perioada aflării copilului în instituție, familiei i se oferă servicii de consiliere parentală și asistență socială în vederea reintegrării copilului, însă acest sprijin este oferit episodic și nu este determinat de misiunea instituției. În acest context este nevoie să se intensifice și să se aprofundeze evaluarea medico-psiho-pedagogică în vederea depistării copiilor pasibili de a fi instruiți în cadrul unui sistem educațional curricular special.

67. Concomitent, trebuie dezvoltate serviciile pentru formarea deprinderilor profesionale și de viață, odată cu serviciile de colaborare comunitară, integrare socială și familială, impunându-se măsuri suplimentare în vederea perfecționării/recalificării personalului angajat în instituție, precum și angajarea unor profesioniști în domeniile de referință.

68. Cheltuielile pe anii 2000-2006 pentru întreținerea acestor case a crescut permanent. (tabelul 23)

Tabelul 23. Cheltuielile pentru întreținerea caselor-internat din or. Orhei (băieți) și or. Hâncești (fete), în perioada 2000-2006

Categoriile cheltuieli	Unitatea de măsură	Executat pe ani						
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Cheltuieli, total, inclusiv:	Mii lei	1620,6	3654,5	5006,4	6655,7	8884,2	12748,6	15330,2
Alimentația	Mii lei	432,8	926,5	1464,3	2081,2	2792,7	3118	3702,3
Medicamentele	Mii lei	54,1	225,8	419,1	452,1	462,9	530,2	770
Numărul paturilor	unități	310	630	530	530	580	610	630
Cheltuieli la un pat pe an	Mii lei	5,23	5,8	9,45	12,56	15,32	20,9	24,33
Numărul de paturi-zile	Mii lei	94,3	162,5	175,1	189,8	200	185,8	220,7
Cheltuieli pentru o zi/pat, inclusiv:	lei	17,19	22,49	28,59	35,07	44,4	68,61	69,46
Alimentația	lei	4,59	5,7	8,36	10,97	13,96	16,78	16,78
Medicamentele	lei	0,57	1,39	2,39	2,38	2,31	2,85	3,49

69. În cele trei centre comunitare de zi pentru copii cu dizabilități locomotorii, dizabilități de auz și pentru copii cu dizabilități mintale din mun. Chșinău beneficiarii au posibilitate să învețe cum să trăiască în comunitate, iar copiii din comunitate învață să accepte în rândurile lor copiii cu dizabilități. Zilnic, fiecare din aceste centre oferă servicii pentru circa 50 de copii.

Sistemul de prevenire al instituționalizării

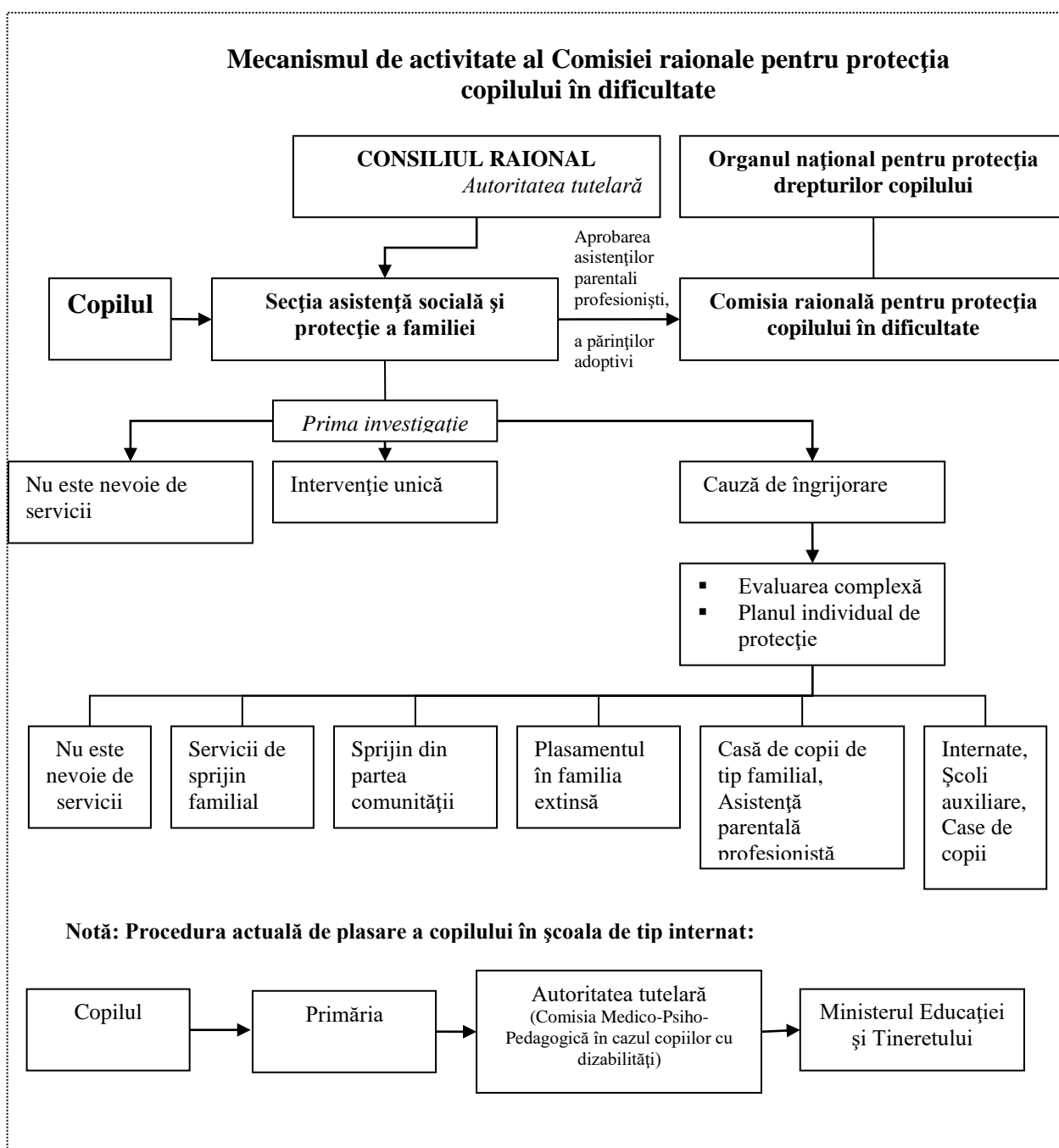
70. Republica Moldova nu are dezvoltat un sistem național definit de prevenire a instituționalizării copiilor, dar legislația în vigoare prevede instituționalizarea *drept ultimă soluție de protecție* a copilului aflat în diferite situații de dificultate.

71. Un model de sistem de prevenire a instituționalizării și redirecționare a plasamentului copiilor în îngrijirea de tip familial, precum și modificarea paradigmelor factorilor de decizie referitor la modul în care pot fi ajutați copiii, a fost testat în Republica Moldova în cadrul Proiectului Every Child – TACIS „Consolidarea capacităților în reforma politicii sociale în Moldova”, implementat în trei raioane: Orhei, Ungheni și Cahul.

72. Modelul testat al Sistemului de prevenire a instituționalizării include:

- evaluarea complexă a necesităților copilului de către Comisia raională pentru protecția copilului în dificultate;
- examinarea măsurii de protecție propusă pentru copil de către Comisia raională pentru protecția copilului în dificultate;
- analiza plasamentelor în instituțiile de tip internat.

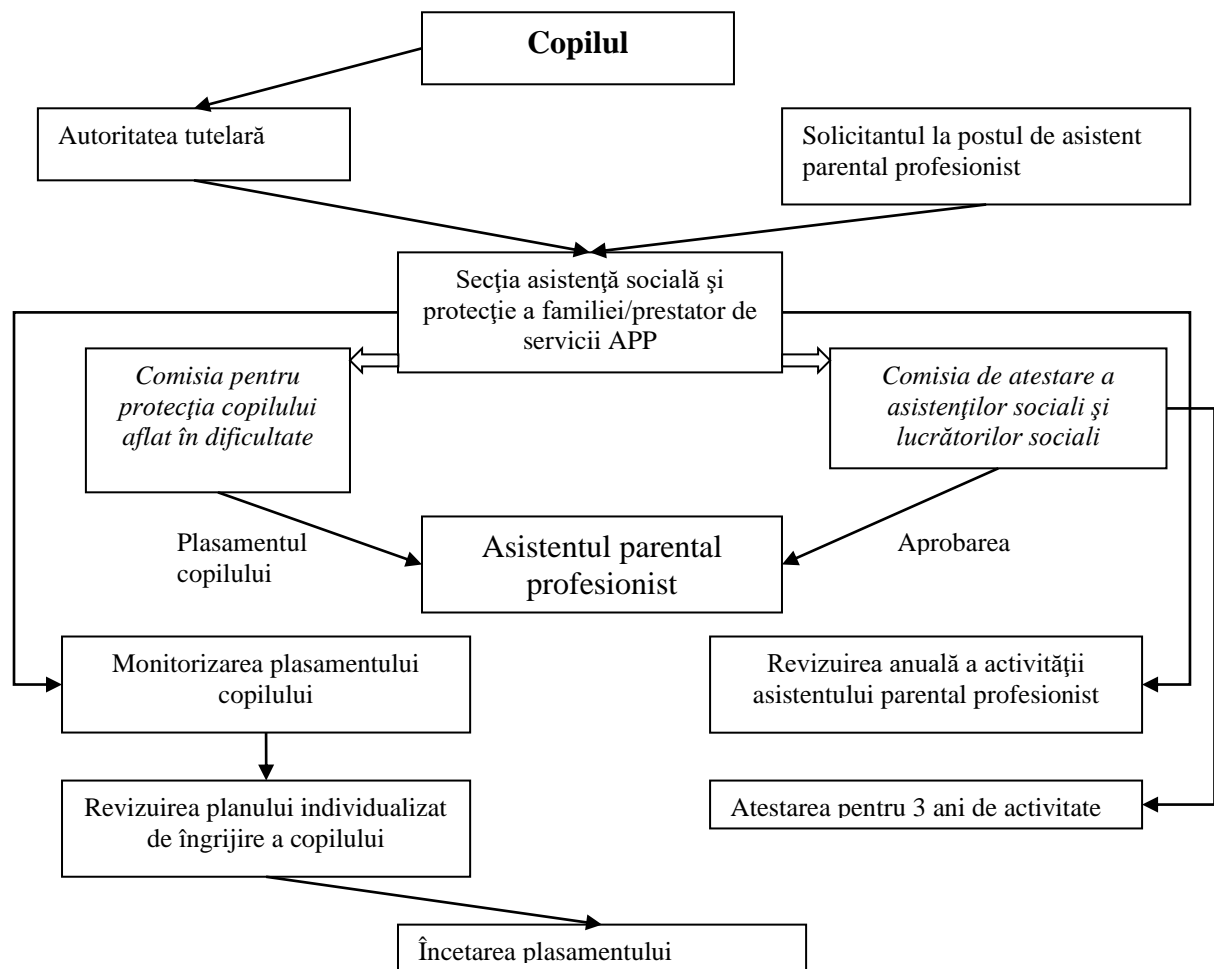
73. Mecanismul pe baza căruia activează Comisia este prezentat în tabelul de mai jos, unde sunt indicate și etapele de examinare a cazului precum și subordinea instanțelor implicate în soluționarea situației copilului.

74. Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate, deși este un organ consultativ, reprezintă o componentă vitală în luarea deciziilor referitor la copiii care nu pot rămâne în familiile lor. Comisia examinează dosarul fiecărui copil în parte, pentru a se asigura că acesta a fost supus unei evaluări complexe și competente și că au fost explorate toate opțiunile din comunitate înainte ca el să fie recomandat spre a fi plasat în afara familiei în conformitate cu criteriile de eligibilitate. Doar în cazul în care Comisia este ferm convinsă că nu există o altă opțiune disponibilă pentru copil, ea confirmă recomandarea de îndepărtare a copilului de familie. Autoritatea tutelară poate aproba plasamentul unui copil în afara familiei doar după ce cazul a fost examinat de Comisie.

75. Astfel, dacă în alte raioane aproape toate solicitările de instituționalizare sunt satisfăcute, atunci în raioanele pilot, în perioada august 2005 – septembrie 2006, din 472 de solicitări de instituționalizare au ajuns audiate în Comisii 160 de cazuri (33,9%), dintre care numai 81 de copii (17,2%) au fost instituționalizați.

76. Concomitent, în cadrul proiectului sus-menționat, în raioanele pilot au fost dezvoltate serviciile de Asistență parentală profesionistă (APP), care oferă copilului aflat în dificultate îngrijire substitutivă în familia asistentului parental profesionist pe baza delimitării drepturilor și obligațiilor de protecție a drepturilor și intereselor legale ale copilului între autoritatea tutelară teritorială, prestatorul de servicii și asistentul parental profesionist. Scopul serviciului APP este protecția temporară a copilului aflat în dificultate, socializarea și reintegrarea acestuia atât în familia biologică (extinsă, adoptatoare), cât și în comunitate. Asistența Parentală Profesionistă în toate regiunile s-a dezvoltat pe baza regulamentului de prestare a serviciilor APP aprobat prin decizia consiliilor raionale.

77. Serviciul APP a fost dezvoltat de către Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copiilor în Chișinău (începînd cu 2001), actualmente în Republica Moldova activînd 35 familii de asistenți parentali cu 85 de copii aflați în plasament, 17 copii fiind reintegrați cu succes în familiile biologice. Remunerarea asistenților parentali și achitarea indemnizației de întreținere a copiilor din plasament se face, parțial, de către administrația publică locală și de organizații neguvernamentale.

78. De asemenea, au fost înființate încă două servicii complementare: Serviciul de sprijin familial și prevenire a abandonului și Serviciul de reintegrare a copiilor din sistemul rezidențial de îngrijire în familie și comunitate. Serviciul de sprijin familial și prevenire a abandonului are menirea de a oferi asistență socială familiei cu copii în situație de risc. Obiectivele principale sunt: menținerea copiilor în mediul familial, prevenirea plasării copiilor în instituții rezidențiale, satisfacerea necesităților specifice, soluționarea problemelor de comportament, de sănătate, relaționale ale copiilor în familie. După identificarea familiilor socialmente vulnerabile cu copii în situație de risc sunt propuse măsuri de prevenire a

separării copilului de familia sa; se evaluează situația familiilor și se întocmesc rapoarte de evaluare și planuri individualizate de protecție a familiei și copilului și se monitorizează situația familiei și a copilului; se organizează ședințe de evaluare, revedere și încheiere a cazului familiei; se oferă susținere practică și materială familiei pentru o perioadă stabilă conform planului individualizat al cazului; se organizează ședințe ale grupurilor de suport mutual.

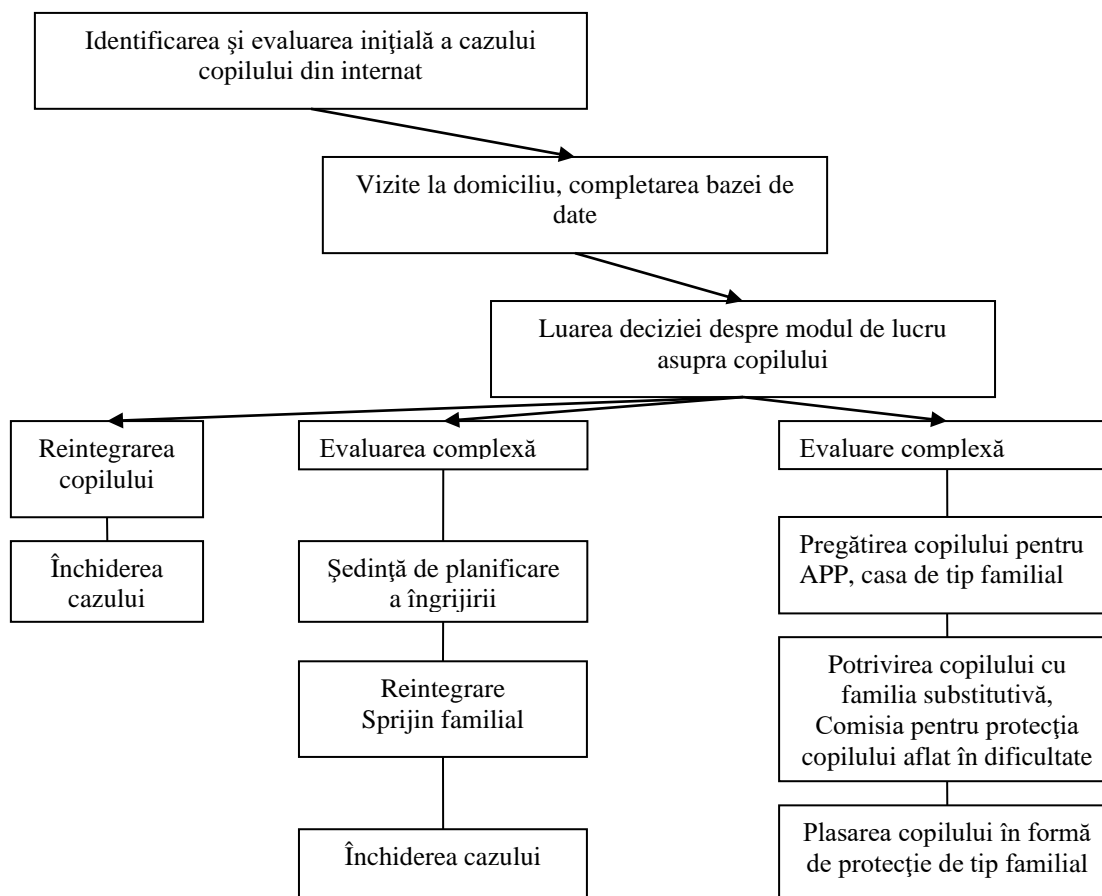
79. Serviciul de sprijin familial și prevenire a abandonului se oferă ținând cont de următoarele:

- intervenție minimă, cu prevenirea dependenței de serviciile sociale;
- protecția copilului contra abuzului, neglijării și asigurarea unui mediu favorabil pentru dezvoltarea copilului;
- împuternicirea părinților în luarea deciziilor referitor la protecția copiilor lor;
- acordarea sprijinului direct părinților pentru facilitarea schimbărilor în dinamica familiei;
- oferirea unui sprijin financiar pentru depășirea stresului cauzat de incapacitatea de a satisface necesitățile de bază ale copilului;
- intervenții concertate și limitate în timp.

80. Serviciul de reintegrare a copiilor din sistemul rezidențial de îngrijire are ca scop reîntoarcerea copilului în familie, susținerea lui în cadrul familiei, sprijinirea părinților și copiilor, precum și promovarea rezultatelor pozitive înregistrate de toate persoanele implicate. Reintegrarea copilului în familia sa este un proces dificil și complex, care cere o evaluare amănunțită a necesităților copilului și a potențialului familiei de a satisface aceste necesități pentru o perioadă îndelungată de timp. Reintegrarea trebuie să satisfacă interesul major al copilului și trebuie să fie efectuată pe baza unor indicatori clari care se referă la stabilitatea în familie, angajamentul și motivarea pentru a menține legătura cu copilul, crearea și dezvoltarea relațiilor cu copilul său. În cazul în care nici unul din acești indicatori nu este prezent, o reintegrare cu succes este puțin probabilă.

81. Grupele prioritare de copii evaluați și integrați în comunitate sunt stabilite în conformitate cu următoarele criterii: copiii ale căror familii locuiesc în vecinătatea instituției rezidențiale cu părinți în stare să aibă grijă de ei; copiii și familiile care au nevoie de susținere minimă după reintegrare; copiii și familiile care, evident, vor avea nevoie de serviciile centrelor de zi după reintegrarea copilului în familie; copiii mai mici au prioritate față de cei mai mari.

Schema procesului de reintegrare

Tabelul 24. Numărul de beneficiari ai Serviciului de sprijin familial și de prevenire a abandonului și ai Serviciului de reintegrare a copiilor din sistemul rezidențial de îngrijire în familie și comunitate în cele trei raioane pilot

Anii	2003	2004	2005	2006
Raioanele Orhei, Ungheni, Cahul	418	474	516	508

82. Guvernul și-a asumat responsabilitatea să extindă la nivel regional și național practicile bune înregistrate de Proiectele implementate.

Sprijin și servicii adecvate pentru urmărirea și reintegrarea copiilor care părăsesc sistemul instituțional.

83. În perioada de raportare, măsura principală de sprijin a copiilor care părăsesc sistemul instituțional rămîne a fi instruirea profesională a acestora în cadrul claselor și școlilor profesionale, precum și un set de facilități pentru admiterea în colegii și universități: cote din locurile fără taxă pentru studii, asigurarea cu burse sociale și cămine.

84. Pentru copiii orfani, rămași fără ocrotirea părintească, absolvenții ai instituțiilor de tip internat sunt perfectate pe gratis actele de identitate.

85. Pînă în prezent există doar un singur Centru de zi și de plasament temporar al copiilor orfani în perioada postinstituțională, deschis în 2004 în mun. Chișinău, avînd ca scop reabilitarea și reintegrarea socială a beneficiarilor, dezvoltarea capacităților și deprinderilor de viață, prevenirea infracțiunilor.

86. Astfel, în mun. Chișinău funcționează 17 Centre de plasament temporar, 11 dintre care nestatale, 17 familii de asistență parentală profesionistă, 3 case de tip familial. Serviciul reintegrare familială și adopții al DMPDC, împreună cu asistenții sociali ai centrelor desfășoară lucrul pentru reintegrarea copiilor în familia biologică sau extinsă, iar dacă aceasta nu se reușește se încearcă plasarea copilului în familie sub formă de tutelă sau adopție.

87. Datorită dezvoltării serviciilor alternative de susținere a familiilor, în mun. Chișinău are loc o reducere semnificativă a riscului de abandon al copilului. Aceasta ne-o demonstrează datele furnizate de Primăria municipiului Chișinău, conform cărora, în anul 2005 s-au înregistrat 83 de copii abandonați, iar în anul 2006 numai 48 de copii.

88. Deși în ultimii ani au avut loc schimbări considerabile în cadrul sistemului de asistență socială atât la nivel de prestații, cât și la nivel de servicii, acestea rămîn în ansamblu încă ineficiente, eficientizarea lor fiind identificată ca obiectiv de bază al compartimentului sectorial al Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (2004-2006). Ca priorități au fost stabilite întocmirea Registrului unic al beneficiarilor de asistență socială ce ar facilita trecerea de la sistemul categorial la sistemul de asistență „pe bază de necesități”; dezvoltarea serviciilor sociale de prevenire a intrării în dificultate și pe servicii de intervenție în situații de risc; creșterea semnificativă a rolului autorităților publice locale și societății civile.

89. În acest context trebuie menționată deschiderea centrelor care sunt axate pe probleme speciale, cum ar fi prevenirea abandonului, reabilitarea copiilor străzii, recuperarea socială și educațională a copiilor cu necesități speciale, îngrijirea persoanelor vîrstnice și cu dizabilități. Cele mai multe centre au fost deschise cu concursul FISM, Every Child, Amici dei Bambini, Caritas-Moldova. Aceste centre funcționează în afara structurilor publice, urmînd să fie

preluate în timp de către APL, ceea ce va facilita procesul de descentralizare a sistemului serviciilor de asistență socială și plasarea lor la nivel comunitar.

5.9 Verificarea periodică a condițiilor și necesităților plasamentului (art. 25)

90. Evaluarea sistematică a necesității plasării copiilor în instituțiile de îngrijire rezidențială și a celor de plasament temporar se efectuează deocamdată numai de către DMPDC, periodic (o dată la 3 luni), ceea ce duce la evitarea șederii îndelungate a copilului în instituție. Spre exemplu, în rezultatul evaluării efectuate în prima jumătate a anului 2006, din școlile internat au fost reintegrați în familia biologică sau extinsă 36 de copii. Grație existenței în municipiu a formelor alternative de îngrijire rezidențială și lucrului dus de către serviciul de reintegrare, numărul copiilor aflați în școlile internat este în descreștere :

Dinamica numărului copiilor aflați în școlile internat în mun. Chișinău

Anii	2003	2004	2005	2006
Numărul copiilor aflați în școlile internat	1434	1332	1197	1045

91. La sfârșitul fiecărui an de studii se efectuează evaluarea situației copiilor la domiciliu și, în dependență de rezultatele evaluării, se ia o decizie referitor la oportunitatea aflării lor în instituție pentru următorul an școlar.

5.10 Abuz și neglijență (art. 19), inclusiv recuperarea fizică și psihologică și reintegrarea socială (art. 39);

92. Violența împotriva copilului este un fenomen răspândit în Republica Moldova, în perioada de raportare, fiind înregistrate mai multe cazuri grave în care copiii au fost bătuți crunt de propriii părinți, inclusiv un caz soldat cu moartea copilului. În Republica Moldova nu există, deocamdată, statistici oficiale care ar prezenta numărul copiilor bătuți în familie. Guvernul, în parteneriat cu reprezentanța UNICEF și societatea civilă a realizat studii privind fenomenul violenței, neglijării și abuzului față de copil și a desfășurat campanii de sensibilizare a opiniei publice cu tema: „Să nu excludem nici un copil”, „Oare și animalele își bat puii?”, „Copilărie fără violență” etc. promovând astfel cu insistență mesajul de excludere a maltratării copiilor.

93. Scopul campaniilor promovate a fost reducerea violenței împotriva copiilor, fenomen care prejudiciază grav dezvoltarea lor, schimbarea comportamentului părinților și crearea unei opinii publice contra bătăii copilului în familie, responsabilități asumate de Guvernul Republicii Moldova la Reuniunea Internațională de la Ljubljana din iulie 2005.

94. Campania COPILĂRIE FĂRĂ VIOLENȚĂ a fost realizată în parteneriat cu Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului, Ministerul Educației și Tineretului, Reprezentanța UNICEF în Moldova și Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii. În cadrul campaniilor au fost difuzate materiale (postere, broșuri etc.) pentru părinți, pentru populație în general în toate localitățile republicii, în special la sate, precum și pentru profesioniști (profesori, asistenți sociali, polițiști, procurori ș.a.).

95. Studiul „Îngrijirea și dezvoltarea timpurie a copilului”, realizat în 2004 de Guvernul Republicii Moldova în comun cu UNICEF arată că fiecare al șaselea părinte țipă la copilul lui, fiecare al cincilea părinte își amenință copilul cu bătaia, iar fiecare al patrulea părinte își bate copilul. Datele aceluiași studiu arată că 86% din părinții chestionați au spus că prin bătaie îl fac pe copil să-i asculte și să-i respecte; 13% din părinți își bat copiii pentru că au fost și ei, la rândul lor, bătuti de părinții lor, 12% din părinți au răspuns că își bat copiii pentru că îi iubesc și le vor binele.

96. Datele unui sondaj de opinie, realizat de CNPAC în noiembrie 2005 în mai multe regiuni ale Republicii Moldova, au relevat că 97,6% din cei 1.106 de subiecți chestionați consideră că în țară există copii cărora li se aplică pedeapsa fizică. O altă microevaluare a arătat că 66% din adolescenți au recunoscut că au fost victime ale violenței, 19% au fost ei agresorii, iar 15% s-au aflat în ambele ipostaze. De fapt, adolescenții, cel mai des, asociază violența cu abuzul sexual și agresiunea fizică (79%), după care urmează amenințările verbale (30%) și neglijarea (7,5%).

97. Studiul regional realizat în 2005-2006 în șapte țări ale Europei: Bulgaria, Letonia, Lituania, Macedonia, Polonia, Ucraina și Republica Moldova, arată că profesorii din Republica Moldova agreează bătaia copiilor atunci când aceștia comit furturi mici (67% din respondenți), consumă alcool (60,9%), spun minciuni (49%), nu vin la timp acasă (49%), lipsesc de la ore (49,7%), fumează (47,7%), nu ascultă părinții (40,4%). Republica Moldova devansează de aproape două ori Bulgaria, în care pedepsirea copiilor prin bătaie este acceptată de doar 28% de profesori. Totodată, Republica Moldova este singura țară din cele șapte în care mai mult de jumătate din profesorii chestionați consideră copiii proprietatea părinților. Pentru realizarea acestui studiu au fost chestionați 141 de profesori din zece școli și licee din Chișinău.

98. Deseori, părinții percep bătaia ca pe o metodă de disciplinare, și asta pentru că nu realizează ce consecințe are ea asupra dezvoltării copilului și nu cunosc alternative nonviolente de educație. Studiile arată că un copil bătut sistematic în familie nu va deveni o persoană pozitivă, optimistă, care își va realiza potențialul său. Dimpotrivă, de cele mai multe ori el preia comportamentul violent al părinților și, ajuns matur, își educă tot prin bătaie copiii.

99. În toate instituțiile de protecție și educație a copiilor sunt instituite posturi de psiholog iar în instituțiile din mun. Chișinău sunt angajați și asistenți sociali, care asigură prevenirea neglijării copiilor. De asemenea, în cadrul evaluărilor semestriale a dosarelor copiilor instituționalizați și aflați în plasament temporar, se efectuează anchetarea anonimă a copiilor, care contribuie la depistarea cazurilor de încălcare a drepturilor lor.

100. În cazurile de violență în familie, inclusiv abuzul sub orice formă asupra copiilor, specialiștii DMPDC iau parte la instrumentarea cazurilor: acordă asistența psihologică victimelor, urmăresc ca procedurile judiciare să se desfășoare ținându-se cont de trăsăturile tipice ale copilului și ca să se asigure o mai bună protecție a victimelor, inclusiv dreptul lor la intimitate.

101. În vederea reabilitării copiilor victime ale abuzului și violenței, DMPDC împreună cu UNICEF și CNPAC, au inaugurat Centrul de asistență psiho-socială a copilului și familiei „Amicul”, care în anul 2005 a găzduit 132 copii victime ale diferitor forme de abuz. În cadrul Centrului copiii beneficiază de consiliere psihologică, suport emoțional, organizare utilă a timpului liber, ajutor în soluționarea problemelor cu care se confruntă.

102. Deja de 2 ani, Serviciul psihologic al DMPDC, și Institutul de Reforme Penale au întocmit referate prezentențiale pentru minorii aflați în anchetă. În 2005 au fost întocmite 103 referate prezentențiale de evaluare psihosocială a personalității minorului. Au fost întreprinse în acest scop vizite la domiciliul copiilor și al familiei, în instituțiile de drept, instituțiile de urmărire penală și la izolatorul de detenție preventivă. În anul 2006 au fost întocmite 17 referate.

103. În vederea asigurării serviciilor de asistență pentru copii în acțiunile din justiție în 2005 și 2006, UNICEF Moldova și Institutul Reformelor Penale au creat grupe mobile pentru implementarea proiectului „Acordarea asistenței juridice, psiho-sociale și alternative la detenție pentru copiii din sistemul de justiție penală”.

104. În scopul eficientizării reformei în domeniul asistenței sociale și creării unui sistem viabil și transparent au fost stabilite următoarele recomandări:

- majorarea garanțiilor sociale acordate familiilor cu copii și familiilor cu copii cu dizabilități;
- crearea unei rețele primare de asistenți sociali la nivel local; de asistenți personali și de asistenți parentali;
- dezvoltarea sistemului de prevenire a intrării copiilor/persoanelor în sistemul rezidențial, prin acordarea serviciilor de asistență socială comunitară;
- dezvoltarea sistemului de servicii de asistență socială de intervenție în situații de risc (recuperare și reintegrare socială și familială);
- crearea structurii pentru acreditarea, evaluarea și monitorizarea serviciilor de asistență socială;
- aprobarea standardelor minime de calitate pentru serviciile de asistență socială;
- consolidarea capacităților și evaluarea periodică a personalului implicat în oferirea serviciilor de asistență socială (profesionalizarea sistemului);
- dezvoltarea cadrului legislativ cu privire la voluntariat în domeniul asistenței sociale;
- dezvoltarea parteneriatelor dintre toate structurile/organizațiile implicate în domeniul prestării de servicii de asistență socială;
- diversificarea serviciilor sociale în funcție de necesitățile comunității;
- elaborarea și promovarea politicilor de stimulare a inițiativelor societății civile în dezvoltarea serviciilor sociale comunitare;
- preluarea experiențelor pozitive în domeniu de la organizațiile neguvernamentale și internaționale care prestează deja servicii sociale.

VI. SĂNĂTATEA DE BAZĂ ȘI BUNĂSTAREA

(art. 6, 18, paragraf 3, 23, 24, 26, și 27, paragraf 1-3)

6.1 Copiii (art. 23)

1. În scopul *perfecționării sistemului de integrare a copiilor* cu cerințe educaționale speciale, Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (2004-2006) (SCERS), prevede organizarea serviciilor de asistență a copiilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ secundar general, dezvoltarea serviciilor comunitare de asistență și de sprijin; crearea unei baze de date unice privind copiii cu cerințe educaționale speciale în vederea elaborării unor programe și măsuri eficiente de asistență pentru aceștia; elaborarea și implementarea programelor și formelor diferențiate de instruire a copiilor cu cerințe

educaționale speciale; crearea și dezvoltarea unui sistem de servicii alternative instituționalizării; elaborarea și implementarea standardelor de îngrijire, educație, asistență medicală, recuperare, reabilitare a copiilor cu cerințe educaționale speciale; consolidarea bazei didactice, tehnico-materiale pentru pregătirea profesională de calitate a absolvenților instituțiilor de învățământ special în vederea facilitării integrării acestora în societate.

2. Conform datelor furnizate de către Ministerul Sănătății, în perioada 2001-2006, numărul copiilor cu dizabilități cu vârsta cuprinsă între 0-16 ani a variat între 13287 și 12857 persoane. Rata copiilor cu dizabilități de vârstă preșcolară constituie circa 23,0% din numărul total al copiilor cu dizabilități, iar ponderea copiilor cu gradul de severitate I și II este de circa 89%.

3. Pentru fortificarea serviciilor de reabilitare au fost (re)organizate 4 Centre de Reabilitare: două Centre Ftziopneumologice de Reabilitare „Tîrnova” cu 200 de paturi și „Cornești” cu 100 de paturi; Centrul de Reabilitare pentru Copii „Sergheevka” cu 200 de paturi, cu profiluri: neurologie, gastrologie, cardio-reumatologie și pulmonologie și Centrul de Recuperare pentru copiii cu afecțiuni neurologice și pulmonologice „Ceadîr-Lunga” cu 85 de paturi. În Centrele de Recuperare pentru copii sunt create secții „mamă-copil”, cu o capacitate a câte 50 de paturi, predestinate copiilor de vârstă fragedă și copiilor cu dizabilități care suferă de maladii grave neurologice și respiratorii.

4. În cadrul Institutului de Cercetări Științifice în domeniul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului funcționează o secție pentru recuperarea copiilor cu maladii neuromotorii, unde sunt tratați anual circa 500 de copii, inclusiv copii invalizi 85%. Pentru reabilitarea copiilor cu Paralizie Cerebrală Infantilă și afecțiuni psihice sunt 20 de paturi în Spitalul de Psihiatrie din Bălți. În anul 2004 în Centrul de Plasament și reabilitare pentru copii Bălți a fost deschis Centrul de zi pentru reabilitarea copiilor cu handicap fizic și mintal, iar în 2006 un asemenea centru s-a deschis și în Centrul de Plasament și Reabilitare a Copiilor de Vârstă Fragedă, predestinat pentru reabilitarea copiilor din mun. Chișinău. Anual, în Centrele de Recuperare și Reabilitare pentru Copii sunt tratați peste 4500 de copii cu afecțiuni cronice, inclusiv cu diverse dizabilități fizice și psihice.

5. În republică funcționează 14 instituții rezidențiale pentru copiii cu diferite tipuri de dizabilități, ele se află în subordinea autorităților administrației publice centrale și locale. În cadrul acestor instituții sunt plasați copii cu dizabilități fizice, senzoriale și mintale (vezi p. 49), cuprinși în programe de educație și recuperare, în corespundere cu gradul lor de dizabilitate.

6. Întru majorarea garanțiilor sociale minime a copiilor, de la 1 ianuarie 2006 au fost mărite cu 30% alocațiile acordate copiilor cu dizabilități din copilărie și copiilor cu dizabilități pînă la vârsta de 16 ani (informații mai detaliate vezi la pct. 6.3).

7. Pentru reabilitarea și recuperarea sănătății copiilor, în componența Ministerului Sănătății funcționează 6 centre:

- 2 centre de reabilitare și plasament pentru copii de vîrstă fragedă în mun. Bălți și mun. Chișinău;
  - 2 centre fiziopulmonologice de reabilitare pentru copii din satul Cornești și satul Tîrnova;
  - 2 centre de recuperare/reabilitare pentru copii din or. Ceadîr-Lunga și or. Sergheevka.
- Cheltuielile suportate de aceste șase centre sunt reflectate în tabelul 26.

Tabelul 26. Repartizarea cheltuielilor pe centre

Anii		Executat						
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Cheltuieli, total	Mii lei	8390,6	9657,2	12332,0	15230,0	26292,0	28029,9	34901,1
Inclusiv:								
Alimentația	Mii lei	2194,3	2220,0	2432,7	3000,0	5346,5	5958,3	6065,3
medicamentele	Mii lei	415,5	468,6	621,7	962,6	1738,0	1576,7	1573,1
Numărul paturilor	Unități	885	755	755	755	930	930	930
Cheltuieli la un pat pe an	Mii lei	9,48	12,79	16,33	20,17	28,27	30,14	37,53
Numărul de paturi pe zi	Mii lei	284,1	253,4	230,9	250,5	285,7	276,3	280
Cheltuieli pentru o zi/pat	Lei	29,53	38,11	53,41	60,80	92,03	101,45	124,65
Numărul pacienților tratați	pers.	6309	4747	4196	4947	5197	5249	5153
Cheltuieli per copil per an	Lei	1329,9	2034,4	2938,9	3078,6	5059,1	5340,0	6772,97
inclusiv:								
Alimentația	Lei	347,8	467,7	579,8	606,5	1028,8	1135,1	1177,04

Medicamentele	Lei	65,9	98,7	148,2	194,6	334,4	300,4	305,28
---------------	-----	------	------	-------	-------	-------	-------	--------

8. Astfel, cheltuielile pentru reabilitarea și recuperarea copiilor în centrele menționate sunt în creștere continuă, în anul 2006 față de anul 2000 de circa 4,2 ori. În același timp, costul de întreținere a unui copil în perioada menționată a crescut de 5,1 ori.

6.2 Sănătatea și serviciile de sănătate (art. 24)

9. În perioada anilor 2000-2006 s-a redus rata mortalității infantile și a mortalității copiilor pînă la 5 ani. Astfel, rata mortalității infantile s-a redus de la 18.3% în 2000 la 11.8% în 2006. Cu toate că nivelul mortalității infantile în Republica Moldova este mai înalt ca în țările europene, pe parcursul ultimilor cinci ani această rată s-a redus mai repede în Republica Moldova decît în UE.

10. Rata mortalității copiilor cu vîrsta de pînă la cinci ani s-a redus de asemenea de la 23,9% în 2000 la 14,02% în 2006. În perioada menționată s-a înregistrat o scădere a mortalității copiilor de vîrsta dată și în localitățile rurale. Aceeași tendință se observă și referitor la rata mortalității copiilor de vîrsta 5-14 ani. Tendința de scădere a mortalității copiilor se datorează, în mare parte, îmbunătățirii accesului la îngrijire și asistență medicală pentru copii și mame, oferite prin asigurarea medicală obligatorie

11. În republică, pentru perioada anilor 2000-2006, rata nou-născuților cu greutatea scăzută la naștere, s-a micșorat cu 11,31% (de la 4,95% în 2000 pînă la 4,39% în 2006). Tot în scădere este și rata nou-născuților cu greutatea scăzută moderat și grav scăzută, care a variat între 0,33% în 2000 și 0,27% în 2006.

12. Rata populației cu acces la surse de apă îmbunătățită a crescut de la 37.8% la 44.5%, iar rata populației ce are acces la sistem de canalizare de la 41.1% la 43.6%. Cu părere de rău, dotarea gospodăriilor sătești cu sisteme de canalizare și apă centralizată constituie numai 4%.

13. Vaccinarea copiilor, care au împlinit vîrsta de 1 an, pentru perioada raportată, a variat: contra tuberculozei între 98,8% și 99,2%, contra difteriei-pertussis-tetanos între 96,0% și 98,0%, contra poliomielitei între 97,3% și 98,5%, contra rujeolei între 89,1% și 96,9%, contra hepatitei virale B între 98,8% și 99,2% și oreionului între 93,2% și 96,9%.

14. În perioada anilor 2000-2006 nivelul mortalității materne a înregistrat o descreștere de la 27,1% în anul 2000 pînă la 16,0 la 100000 nou-născuți vii în anul 2006. În anul 2005, din 7 cazuri de mortalitate maternă, a fost înregistrat 1 caz de deces matern la o adolescentă în vîrstă de 15 ani, ceea ce constituie 12,8%, cauza decesului fiind septicemia otogenă.

Cauzele determinante în structura mortalității materne

Tipul complicației	Anul													
	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006	
	absolut	La 100 mii loc.	absolut	La 100 mii loc.	absolut	La 100 mii loc.	absolut	La 100 mii loc.	absolut	La 100 mii loc.	absolut	La 100 mii loc.	absolut	La 100 mii loc.
Sarcina extrauterină			2	5,5			1	2,7						
Avort provocat artificial							1	2,7						
Avort incipient și progredient extraspitalicesc			1	2,7	1	2,8	2	5,5	1	2,6			1	2,7
Hemoragie			1	2,7									2	5,3
Toxicoze	3	8,1			1	2,8	1	2,7	2	5,2				
Septicemie	1	2,7	1	2,7	1	2,8					2	5,3		
Alte complicații	6	16,2	11	30,2	7	19,6	3	8,2	6	17,5	5	13,3	3	8
Total	10	27,1	16	43,9	10	28	8	21,9	9	23,5	7	18,6	6	16

15. Proporția femeilor însărcinate care au avut acces și au beneficiat de îngrijire medicală prenatală a crescut de la 91,1% în 2000 la 99,1% în 2006. De îngrijiri postnatale au beneficiat practic toate femeile, care au născut în perioada anilor 2000-2006. Această îmbunătățire se datorează programelor de instruire în domeniu, dar și medicilor de familie.

16. Ponderea copiilor născuți în spitale (maternități) a variat între 97,6% (2000) și 99,1% (2006). Pe parcursul ultimilor ani, în republică, rata copiilor născuți în afara instituțiilor medicale nu depășește 2%.

17. Personalul medical, cu studii superioare și medii speciale, care activează în maternitățile din republică este instruit în continuu în domeniul îngrijirii medicale și a primirii nașterilor. În toate cele 38 de maternități, nașterile sunt primite de medici obstetricieni-ginecologi și moașe cu instruire în domeniu.

18. În republică, este în continuă creștere numărul copiilor alimentați la sân. Astfel, pînă la vârsta de 3 luni s-au alimentat exclusiv la sân de la 86,2% în 2000 la 93,0% în 2006. În această perioadă rata copiilor alimentați la sân pînă la 6 luni s-a majorat de la 73,6% la 85,0%, iar către vârsta de 1 an rata copiilor alimentați la sân, în perioada respectivă, a variat de la 60,0% la 68,0%. Datorită efortului depus de lucrătorii medicali la acest compartiment, 27 de maternități au fost certificate cu titlul „Spital prieten al copilului”.

19. În republică au fost întreprinse măsuri pentru a stopa răspândirea infecției HIV/SIDA. Astfel, toate femeile gravide, au posibilitatea pe perioada sarcinii de a se testa benevol la infecția HIV (de 2 ori), investigațiile fiind achitate de Compania Națională de Asigurări în Medicină. În două maternități din republică sunt create condiții pentru asistarea nașterilor la femei infectate cu HIV/SIDA (Chișinău și Bălți).
20. Tratatamentul copiilor HIV infectați este înfăptuit în cadrul unei secții republicane specializate, unde beneficiază de asistență medicală, inclusiv tratament antiretroviral, îngrijiri speciale și consiliere. Copiii cu vârsta de pînă la un an, născuți de mame HIV infectate sunt asigurați gratuit pe parcursul primului an de viață cu amestecuri lactate adaptate. Din numărul total al persoanelor infectate cu virusul HIV diagnosticul maladia SIDA a fost confirmat la 220 persoane, din ei cu vârsta de pînă la 18 ani - 13 (5,9%), au decedat de SIDA total 106, inclusiv cu vârsta de pînă la 18 ani – 10 (9,43%). Din rîndul copiilor infectați cu virusul HIV, 2 au fost abandonați de mame și plasați în Centrele de plasament pentru copii (Chișinău și Bălți), unde beneficiază de tratament, reabilitare și îngrijiri speciale.

Informație privind sănătatea adolescenților

21. În republică sunt înregistrate anual cazuri de sarcină timpurie la adolescentele (în vârsta de 10-19 ani), însă în perioada raportată numărul lor este în descreștere, inclusiv printre minorele sub 15 ani. (tabelul 27)

Tabelul 27. Sarcina timpurie în rîndul adolescentelor

Vîrsta	Anul						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
pînă la 15 ani	33	30	33	16	10	14	18
15-19 ani	2708	1580	1624	1681	1525	1454	1410
Total (10-19 ani)	2741	1610	1657	1697	1535	1468	1428

22. Incidența infecțiilor cu transmitere sexuală (sifilis, gonoree) la adolescenți nu are tendințe de descreștere în decursul ultimului deceniu și este cu circa 30% mai mare decît incidența în rîndul populației generale și cu 21,6% mai înaltă printre cei de 15-19 ani vis-a-vis de 135,5/100000 în rîndul populației generale. Problemele de sănătate mintală, inclusiv depresia și suicidul, capătă o amploare tot mai mare, în special, în rîndurile băieților. Printre băieții de 15-19 ani în acest răstimp rata suicidului a fost de 7 ori mai mare decît printre fete, care varia

respectiv între 7/100000 și 1,1/100000. Comportamentul aditiv al tinerilor (abuzul de alcool, fumatul, consumul de droguri) constituie o problemă medico-socială de importanță crescândă. Majoritatea utilizatorilor de droguri sunt tineri în vîrsta de pînă la 23 ani, 12% n-au atins vîrsta de 18 ani, 88% sunt bărbați, 82% nu sunt căsătoriți și 75% nu sunt încadrați în cîmpul muncii. Malnutriția și practicile incorecte de alimentație se întîlnesc și în rîndurile adolescenților, întrucît tinerii consumă pește, fructe și legume de circa 2 ori mai puțin decît necesarul, fapt care duce la o carență de proteine animale și vegetale, micronutrienți și vitamine în rația alimentară. Circa 2,0% din toate cazurile de tuberculoză activă sunt înregistrate în Republica Moldova la adolescenți. Riscul maladiilor neinfecțioase, în special accidentele, intoxicațiile, traumatismele, constituie cauza majoră a mortalității generale printre tineri.

23. În scopul combaterii consumului de alcool și droguri în rîndul adolescenților, instituțiile medico-sanitare publice din țară activează în următoarele direcții:

- Antrenarea adolescenților în activitatea de profilaxie, educație, tratament și reabilitare;
- Implementarea metodelor contemporane de diagnostic și tratament;
- Reducerea consecințelor medicale și sociale ale consumului de alcool, droguri, mortalității din cauza supradozării, hepatitelor infecțioase, HIV-infecției, criminalității în mediul tineretului etc.;
- Reducerea cererii și răspîndirii alcoolului, substanțelor narcotice și psihotrope printre contingentul de minori și adolescenți;
- Informarea adolescenților privind factorul major riscant pentru sănătate al consumului de alcool și droguri, formarea opiniei negative față de consumul lor.

24. În scopul familiarizării populației privind influența carenței de iod asupra sănătății copiilor și rolul utilizării sării iodate, în 2004 a fost realizată Campania națională, la care au participat lucrători medicali, pedagogi, reprezentanți ai mass-media etc., mesajul fiind adus la cunoștința familiilor cu copii și a fiecărui copil din colectivitățile organizate.

25. Asigurarea accesului la servicii de sănătate de calitate constituie o condiție de bază pentru îmbunătățirea sănătății tinerilor. În acest context, în Republica Moldova, din 2005 s-a format rețeaua Serviciilor de Sănătate pentru Tineri, care include în prezent 12 Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor. La capitolul informare, educare și comunicare în republică există o serie de experiențe, care pot fi dezvoltate și promovate în continuare:

- Prezența cursului opțional în pregătirea pentru viața de familie;
- Curricula referitor la dezvoltarea deprinderilor de viață în proces de implementare;
- Campanii periodice prin intermediul mass-media;

- Campanii sporadice extrașcolare realizate de ONG-uri;
- Lecții și seminare periodice organizate de lucrătorii medicali, în special cei din cadrul serviciului de Planificare a Familiei și din Centrele de Sănătate Prietenoase Tinerilor.

26. S-au elaborat ghiduri de activitate pentru managerii, consultanții și voluntarii serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor: „Ghidul organizatorului”, „Ghidul consultantului”, „Ghidul voluntarului”.

27. Acest compartiment este susținut și de Centrele de Sănătate pentru Femei din mun. Chișinău (Dalila), Drochia (Ana) și Cahul (Virginia), de 40 de cabinete de sănătate a reproducerii din instituțiile medicale, acestea contribuind pe larg la desfășurarea lucrului educativ în rândurile tinerilor și la acordarea serviciilor medicale.

28. Reieșind din analiza situației actuale, se conturează câteva direcții prioritare de ameliorare a stării sănătății și potențialului de dezvoltare a adolescenților și tinerilor și de a le asigura:

- creșterea și dezvoltarea în mediu sigur și amiabil (în familie, școală, societate);
- alimentația;
- informarea corectă și oportună referitor la propria sănătate și dezvoltare (în familie, școală, societate);
- accesul la servicii de sănătate prietenoase tinerilor, precum și de a lua în considerare particularitățile și necesitățile grupurilor vulnerabile și adolescenților aflați în situație de risc major (MARA).

29. În sprijinul soluționării problemei sănătății adolescenților vine și Strategia națională în sănătatea reproducerii, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 913 din 26 august 2005, unul din obiectivele generale ale acesteia fiind sănătatea sexuală a adolescenților și tinerilor.

Informație privind măsurile și politicile de implementare a dreptului copilului la sănătate

30. În domeniul sănătății: a fost elaborat proiectul Politicii Naționale de Sănătate, în care sunt incluse două capitole privind sănătatea copiilor și adolescenților. Pentru obținerea durabilității Programului Național de perinatologie privind creșterea accesibilității populației la serviciile perinatale de calitate, a fost adoptat, prin Hotărârea Colegiului Ministerului Sănătății, un nou Program de promovare a serviciilor perinatale de calitate pentru anii 2003-2007. În perioada anilor 2001-2006 a fost revăzut „Ghidul viitoarei mame” destinat gravidelor și tinerelor familii; s-a derulat Campania „Un făt frumos și sănătos”; s-au elaborat standarde/protocoale clinice pentru serviciul perinatal și sectorul de medicină primară în asistența prenatală: 20 de protocoale clinice în obstetrică și neonatologie, bazate pe dovezi științifice și 15 algoritmi pentru medicii de familie; s-au implementat noi forme de analiză a calității asistenței medicale

în sarcină și naștere – auditul proximităților severe și deceselor materne și perinatale, cu elaborarea planului de implementare, instrumentele și mecanismele de implementare a auditului; un deosebit accent s-a pus pe instruirea gravidelor cu semne de pericol în sarcină.

31. În perioada anilor 2000-2006 în republică au fost aprobate un șir de programe și politici de implementare a dreptului la sănătate, printre care:

- Legea cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială nr.185-XV din 24.05.2001.

- Strategia pentru Tineret, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 1541 din 22.12.2003, avînd ca obiectiv facilitarea accesului la informație și la servicii prietenoase tinerilor, precum și la timpul liber calitativ.

- Strategia Națională a Sănătății Reprodusei, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 913 din 26.08.2005, unul de obiectivele căreia este sănătatea sexual-reproductivă a adolescenților și tinerilor.

- Conceptul Național „Servicii de Sănătate Prietenoase Tinerilor”, aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului Sănătății și Protecției Sociale din 29.11.2005.

- Programul Național cu privire la măsurile de profilaxie și control a infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pe anii 2006-2010, care include activități și strategii prioritare orientate spre protecția și asigurarea intereselor superioare ale copiilor. Prioritățile programului: dezvoltarea infrastructurii și a capacităților de acordare a asistenței medicale, sociale și de îngrijire paliativă a copiilor afectați de HIV/SIDA și membrilor familiilor lor; extinderea activităților de asigurare cu servicii de consiliere și testare voluntară confidențială, scopul fiind asigurarea accesului pentru 100% din populație care solicită astfel de servicii, în special a persoanelor cu vârsta de 15 – 24 ani; dezvoltarea capacităților și extinderea acțiunilor de educare, informare și comunicare pentru tineret în profilaxia HIV/SIDA/ITS și crearea unui mediu tolerant pentru persoanele afectate de HIV/SIDA; cultivarea simțului de răspundere a individului pentru propria sănătate.

32. Rămîne acută problema asigurării cu cadre medicale a instituțiilor din ramură. Cu toate că salariul lucrătorilor medicali în ultimii 3 ani s-a mărit de 2,3 ori, cauza de bază a fluctuației cadrelor medicale rămîne salariul mic, care în 2006 a constituit în mediu 1124,80 lei.

33. Din ianuarie 2004, în republică au fost implementate asigurările obligatorii de asistență medicală, copiii și adolescenții beneficiind de asistență medicală gratuită, la toate nivelurile (primar, spitalicesc), conform prevederilor Programului Unic, aprobat anual prin Hotărâre de Guvern. În Programul Unic este inclus examenul medical profilactic anual al copiilor efectuat

de medicul de familie, iar la vârsta de 3, 7, 11 și 15 ani copiii sunt supuși unui examen medical complex, cu implicarea specialiștilor de profil (pediatru, oftalmolog, otorinolaringolog, traumatolog/chirurg, neurolog, psihiatru, stomatolog, și la necesitate, logoped) și la examene de laborator, inclusiv investigații performante, în caz de necesitate.

6.3 Securitatea socială și prestații sociale (art. 26 și 18, paragraf 3)

34. În domeniul protecției familiei, mamei și copilului o atenție deosebită a fost acordată elaborării și implementării actelor legislative, menite să îmbunătățească situația social-economică și materială a persoanelor, a familiilor cu mulți copii și a altor grupuri socialmente vulnerabile. Indemnizațiile oferite cu titlul de asistență socială, sunt preponderent transferuri de la bugetul de stat, prin intermediul Bugetului asigurărilor sociale de stat.

35. **Compensațiile nominative** reprezintă cele mai frecvente transferuri pentru asistența socială, programul dat incluzând 11 categorii de beneficiari, relevante situațiilor copiilor: copiii cu dizabilități cu vârsta de până la 16 ani; copii cu dizabilități din copilărie; familiile cu 4 și mai mulți copii până la atingerea vârstei de 18 ani, iar în cazul în care aceștia își continuă studiile în instituții de învățământ la cursurile de zi - până la absolvirea instituției respective, însă cel mult până la atingerea vârstei de 23 de ani. Mai mult de jumătate dintre beneficiari sunt persoane cu dizabilități. Compensațiile nominative sunt destinate susținerii populației la achitarea serviciilor comunale, energia electrică, gazele naturale pentru încălzire, gazul lichefiat în butelii pentru pregătirea bucatelor, cărbune și lemne de foc. În cazul majorării prețurilor și tarifelor la serviciile menționate se efectuează recalcularea cuantumului compensațiilor nominative. În acest context, pentru protecția socială a unor categorii de populație dezavantajate, inclusiv copii, în anul 2006 au fost aprobate Hotărârile Guvernului nr.243 din 06.03.2006 și nr.1001 din 29.08. 2006 prin care au fost majorate cuantumul compensațiilor nominative pentru plata la gazele naturale, iar prin Hotărârea Guvernului nr.1197 din 16 octombrie 2006, pentru perioada de încălzire, de la 1 noiembrie 2006 - 31 martie 2007, au fost majorate cuantumul compensațiilor nominative la plata pentru procurarea cărbunelui și a lemnului de foc.

36. Pentru stabilirea mecanismului nou de acordare a prestațiilor sociale și evaluare a venitului global al unei persoane (familiei), Guvernul prin Hotărârea nr.1084 din 04.10. 2004 a aprobat Regulamentul cu privire la modul de determinare a venitului global al unei persoane (familiei). În scopul reformării sistemului de prestații sociale, în special a compensațiilor nominative, Guvernul a adoptat două Hotărâri: nr. 1117 din 27.10. 2005 cu privire la eficientizarea sistemului de asistență socială și nr. 1119 din 27.10. 2005 cu privire la Proiectul

– pilot privind testarea mecanismului de prestare a compensațiilor nominative. Elementele de bază ale reformei date sunt orientate spre direcționarea prestațiilor sociale celor mai vulnerabile părți ale societății, trecînd treptat de la acordarea prestațiilor pe baza principiului categorial, la principiul bazat pe testarea veniturilor solicitanților de prestații sociale. Implementarea acestei reforme se preconizează pînă în anul 2009.

37. Indicatorul social „*minimul de existență*” se determină trimestrial de către Biroul Național de Statistică. Valoarea minimumului de existență în anul 2006 a constituit în medie pe o persoană 935,1 lei lunar, fiind în creștere față de anul 2005 cu 22,1%, iar față de anul 2001 minimumul de existență s-a majorat de 2 ori. (tabelul 28)

Tabelul 28. Evoluția minimumului de existență în 2001-2005

(medii lunare per persoană, lei)

Anii	La numărul total de populație	La numărul de populație aptă de muncă	La numărul de bărbați în vîrstă aptă de muncă	La numărul de femei în vîrstă aptă de muncă	La numărul de pensionari	La numărul de copii	inclusiv în vîrstă de:		
							pînă la 1 an	1-6 ani	7-16 ani
2001	468,7	496,4	526,4	466,2	405,8	444,5	171,2	376,2	487,2
2002	538,4	571,4	606,5	535,9	470,4	505,0	195,0	428,9	552,3
2003	628,1	664,9	705,3	624,3	538,4	586,5	230,8	499,1	640,0
2004	679,9	718,9	762,6	674,9	576,9	641,0	251,6	545,2	699,9
2005	766,1	809,2	856,7	761,7	649,1	715,6	273,0	608,0	784,6
2006	935,1	987,0	1044,6	928,7	800,3	851,9	333,6	736,9	952,2

38. Întreținerea unui copil în 2006 presupunea alocarea în mediu a 851,9 lei lunar, cu o diferențiere a acestui indicator în funcție de vîrsta copilului: pînă la 1 an – 333,6 lei; 1-6 ani

– 736,9 lei; 7-16 ani – 952,2 lei. Nu-i de mirare faptul că, venitul minim din zonele urbane este mai mare decât cel din zonele rurale și au o rată de creștere mai mare (tabelul 29).

*Tabelul 29. Valoarea minimului de existență în anii 2004-2006
(medii lunare per persoană, lei)*

Anii	2004			2005			2006		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Total populație	679,9	784,2	607,8	766,1	865,7	696,9	935,1	1034,0	865,6
Populația aptă de muncă	718,9	812,2	644,3	809,2	899,7	737,9	987,0	1075,7	916,7
Bărbați în vîrstă aptă de muncă	762,6	858,2	686,2	856,7	945,7	786,5	1044,6	1172,2	974,3
Femei în vîrstă aptă de muncă	674,9	765,8	602,1	761,8	853,7	689,5	928,7	1027,2	855,0
Pensionari	576,9	664,4	531,9	649,1	727,5	606,2	800,3	875,1	759,8
Copii	641,0	762,9	572,1	715,6	831,9	651,4	851,9	961,3	792,8
Inclusiv pînă la 1 an	251,6	299,5	226,6	273,0	316,7	249,4	333,6	375,9	308,1
1-6 ani	545,2	650,4	492,0	608,0	707,1	556,7	736,9	833,9	683,5
7-16 ani	699,9	825,7	624,7	784,6	907,1	714,2	952,2	1079,6	884,8

39. Indemnizațiile pentru familii cu copii reprezintă principalul suport economic din partea statului pentru familiile cu copii, și este exprimat sub formă de plăți unice sau periodice acordate familiei pentru nașterea, îngrijirea și întreținerea copilului, în funcție de vîrsta copilului și de venitul familiei. Începând cu anul 2004, persoanele asigurate au primit indemnizații pentru îngrijirea copilului cu o vîrstă de pînă la 3 ani, în comparație cu vîrsta de 1.5 ani în anii precedenți.

În prezent există următoarele tipuri de indemnizații, acordate familiilor cu copii²(tabelul 30):

- indemnizație unică la nașterea copilului;

- indemnizație lunară pentru creșterea/îngrijirea copilului pînă la împlinirea vârstei de 1,5/3 ani;
- indemnizație lunară pentru întreținerea copilului cu vîrsta între 1,5/3 și 16 ani;
- indemnizație lunară pentru creșterea/îngrijirea copilului cu dereglări de sănătate;

Tabelul 30. Mărimea indemnizațiilor, 2001-2006

Tipul indemnizației	2001		2002		2003		2004		2005		2006	
	Persoane asigurate	Persoane neasigurate	Persoane asigurate	Persoane neasigurate	Persoane asigurate	Persoane neasigurate	Persoane asigurate	Persoane neasigurate	Persoane asigurate	Persoane neasigurate	Persoane asigurate	Persoane neasigurate
Indemnizația unică la nașterea primului copil	245	245	370	245	420	300	420	380	500*		800	
Indemnizația unică la nașterea următorului copil	165	165	250	165	280	200	280	250				
Indemnizație lunară pentru creșterea /îngrijirea copilului pînă la împlinirea vârstei de 1,5/3 ani:	50	50	75	50	100	75	100	75	149,87 (20% din venitul mediu lunar, dar nu mai puțin de 100 lei)	100	182,8 (20% din venitul mediu lunar, dar nu mai puțin de 100 lei)	100
Indemnizație lunară pentru întreținerea copilului cu vîrste între 1,5/3-16 ani:	25		25		25		50		50		50	

40. Conform Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2006, pentru copiii născuți în anul 2006 indemnizația unică la nașterea copilului se stabilește în mărime de 800 lei pentru fiecare copil născut viu, atît pentru persoanele asigurate, cît și pentru cele neasigurate.

41. Începînd cu anul 2004, în cadrul bugetului asigurărilor sociale de stat, Cheltuielile fondului de protecție a familiilor cu copii în anul 2004 au constituit 111,37 mil. lei. În expresie nominală acestea sunt cu 61% mai mari, comparativ cu anul 2003. Creșterea reală a cheltuielilor fondului respectiv a constituit 43,1%. Acest fapt se explică, în primul rînd, prin creșterea pronunțată a contingentului de beneficiari de indemnizații pentru întreținerea copiilor cu vârsta între 1,5 și 16 ani în rezultatul majorării plafonului de venit, care oferă dreptul la stabilirea indemnizației, precum și la creșterea cuantumului indemnizației.

42. **Indemnizațiile adresate familiilor cu copii** constituie 19% din alocațiile bănești acordate sistemului asistenței sociale, plasîndu-se pe locul doi atît după numărul beneficiarilor, cît și după costuri. Cu toate că indemnizațiile pentru copii sunt considerate ca unul din cele mai importante și eficiente programe de asistență socială, impactul acestora asupra bunăstării familiilor cu copii este nesemnificativ, în special din cauza cuantumului mic al acestora și a variației lor permanente în funcție de rata inflației. În 2004 numai 12% din toate familiile cu copii de pînă la 16 ani au beneficiat de indemnizații pentru copii față de 9% în 2003.

43. De la 1 ianuarie 2004, familiilor cu venituri mici li se acordă o **indemnizație lunară în sumă de 50 de lei** pentru întreținerea copilului, atît persoanelor asigurate precum și celor neasigurate, dacă venitul mediu lunar pentru fiecare membru al familiei în semestrul precedent nu depășea 54 lei. În 2003 suma acestei indemnizații constituia 25 de lei și era achitată numai dacă venitul mediu lunar pentru fiecare membru al familiei în semestrul precedent nu depășea pentru familiile cu 1-2 copii 18 lei, cu 3 sau mai mulți copii – 27 lei și pentru familiile întreținute de mame singure – 54 de lei.

44. În anul 2004, valoarea în termeni reali a indemnizațiilor lunare pentru îngrijirea copiilor a marcat o creștere de 114% pentru persoanele asigurate și de 60% pentru cele neasigurate. Valoarea indemnizațiilor pentru întreținerea copiilor în vîrstă de pînă la 16 ani, acordate pe baza testării venitului, atît pentru persoanele asigurate, cît și cele neasigurate a constituit o creștere de 114% față de anul 2000. Analizînd indemnizațiile pentru copii din punctul de vedere al creșterii anuale reale, observăm că această valoare variază și ea în dependență de inițiativele legislative din domeniul politicilor familiale promovate în fiecare an, acestea țînînd cont de resursele bugetare disponibile. Prin urmare, în anul 2004 a fost majorată valoarea nominală doar a indemnizațiilor lunare pentru întreținerea copiilor cu vîrsta de pînă la 16 ani, ceea ce a dus la o creștere reală de 78% în comparație cu anul 2003, și nu au fost majorate indemnizațiile pentru îngrijirea copiilor, reducîndu-se astfel valoarea lor în termeni reali cu 11% față de anul 2003.

45. Deși sumele alocate pentru plata indemnizațiilor adresate familiilor cu copii au înregistrat o tendință de majorare, valoarea lor reală este afectată de nivelul înalt al inflației, iar impactul acestor plăți asupra bunăstării familiilor cu copii este nesemnificativ, datorită cuantumului mic al acestora.

46. În condițiile în care indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copiilor s-au majorat, atingând în medie 149,9 lei pentru persoanele asigurate și 100 lei pentru cele neasigurate, totuși, aceste plăți sociale acoperă necesarul pentru copii în mărime de 24,6% și 36,6%. Iar în cazul indemnizațiilor lunare pentru întreținerea copilului în vârstă de 1,5 (3) - 16 ani acest indicator constituie doar 7%. Începând cu 2004 persoanele asigurate beneficiază de indemnizații lunare pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, comparativ cu 1,5 ani în anii precedenți.

47. În acest context, în vederea unui sprijin mai eficient al familiilor cu copii, în special al celor aflate în dificultate, se propune ca politica socială de suport al acestor familii să fie orientată în următorii ani spre substituirea sistemului de indemnizații pentru fiecare copil cu sistemul de alocații familiale pentru copiii sub 16 ani, precum și spre diferențierea plăților în raport cu numărul copiilor aflați în familie, care vor fi acordate în dependență de venitul global al unei persoane (familii).

Alocații sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni

48. Alocațiile sociale de stat sunt sume achitate lunar din bugetul de stat prin intermediul bugetului asigurărilor sociale de stat persoanelor care nu întrunesc condițiile pentru obținerea dreptului la pensie de asigurări sociale². Printre beneficiari de alocații sociale sunt și copii:

- copiii cu dizabilități în vârstă de până la 16 ani cu gradul de severitate I, II, III³;
- copiii cu dizabilități din copilărie de gradul I, II, III (persoane din copilărie, care nu au acumulat stagiul de cotizare pentru stabilirea pensiei de invaliditate, inclusiv copii cu vârsta de la 16 ani);
- copiii care și-au pierdut întreținătorul (se stabilește persoanelor în vârstă de până la 18 ani, în cazul elevilor și studenților din instituțiile de învățământ secundar și superior, cu excepția învățământului fără frecvență, până la absolvirea instituției respective, dar numai până la împlinirea vârstei de 23 de ani);

---

² Legea nr. 499-XIV din 14.07.1999 privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni, cu modificările ulterioare.

³ Severitatea se stabilește în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 1065 din 11 noiembrie 1999 cu privire la aprobarea Listei bolilor și stărilor patologice care acordă copiilor până la vârsta de 16 ani dreptul la primirea statutului de copil invalid și alocațiilor sociale de stat conform legislației.

- persoanele care îngrijesc la domiciliu un copil cu dizabilități în vîrstă de pînă la 16 ani, cu gradul de severitate I;

- persoanele care îngrijesc la domiciliu și însoțesc un copil cu dizabilități de gradul I nevăzător⁴.

49. Alocațiile sociale indicate mai sus, cu excepția alocației pentru îngrijire, începînd cu 2005, se indexează anual la 1 aprilie⁵. Astfel, pentru anul 2005 a fost stabilit coeficientul de indexare a alocațiilor sociale în mărime de 12,4%, reieșind din media creșterii anuale a indicelui prețurilor de consum pentru anul precedent⁶, iar pentru anul 2006 coeficientul de indexare a alocațiilor sociale era de 11,9%. Sumele sunt reprezentate în tabelul 31. Tabelul 32 conține sumele pentru copii cu dizabilități de gradul I.

Tabelul 31. *Cuquantumul alocațiilor sociale de stat după indexarea de la 1 aprilie*

Alocații sociale	Cuquantumul (lei/lună)			
	2003	2004	2005	2006
<i>Pentru copiii invalizi, sub vîrsta de 16 ani</i>				
Severitatea I	100	122,3	137,47	200-04
Severitatea II	85	103,96	116,85	169-82
Severitatea III	85	103,96	116,85	169-80
<i>Pentru invalizii din copilărie</i>				
Gradul I	100	122,3	137,47	200-23
Gradul II	85	103,96	116,85	170-05
Gradul III	50	61,15	68	111-78
<i>Pentru copii în cazul pierderii întreținătorului</i>				
un copil	49	49	55,08	61-58
2 și mai mulți copii	98	98	110,16	107-60
<i>În cazul pierderii ambilor părinți</i>				
un copil	98	98	110,16	123-11
2 și mai mulți copii	196	196	223,83	229-71

Tabelul 32. *Dinamica cuquantumului alocațiilor pentru îngrijire (lei)*

Beneficiarii	2002	2003	2004	2005	2006
Persoanele apte de muncă care îngrijesc la domiciliu un copil cu dizabilități, gradul de severitate I	65,00	100,00	122,30	122,30	150,00
Copii cu dizabilități din copilărie, gradul de severitate I	65,00	100,00	122,30	122,30	150,00

⁴ Legea nr. 127-XVI din 23.06.2005 pentru completarea Legii nr. 499-XIV din 14.07.1999.

⁵ Legea nr.396-XV din 02.12.2004

⁶ Hotărîrea Guvernului nr. 291 din 17.03.2005 cu privire la indexarea prestațiilor de asigurări sociale și a unor prestații sociale de stat.

50. În anul 2006 au beneficiat de alocații sociale 42020 de persoane, iar suma totală alocată lunar de la bugetul de stat pentru achitarea lor a constituit 6717,3 mii lei. Comparativ cu anul 2005, numărul beneficiarilor s-a redus cu 5964 de persoane. Suma lunară alocată pentru achitarea acestora a crescut cu 1884,7 mii lei (cu 38,9%).

51. Pe parcursul perioadei respective au fost majorate numai alocațiile adresate copiilor cu dizabilități din copilărie și copiilor cu dizabilități pînă la vîrsta de 16 ani cu aproximativ 20%⁷ și cu 22,3%⁸, pe cînd alocațiile adresate celorlalte categorii de persoane reglementate de legislație, au fost doar indexate, astfel cuantumurile acestor alocații rămînînd destul de mici față de costuri, iar efectele lor pentru beneficiari ne semnificative.

Compensații nominative

52. După cum s-a menționat, în conformitate cu prevederile Legii nr. 933-XIV din 14 aprilie 2000 cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație, copiii cu dizabilități și familiile cu 4 și mai mulți copii beneficiază de compensații nominative la achitarea serviciilor comunale, (aprovizionarea cu gaze naturale, serviciile de canalizare etc.), la plata energiei electrice, gazelor naturale pentru încălzire, gazului lichefiat în butelii pentru pregătirea bucatelor, precum și pentru procurarea cărbunelui și lemnului de foc. (tabelul 33)

Tabelul 33. Compensații nominative în a. 2006

Categoria de beneficiari	Numărul de persoane	Suma totală mii lei, anual
Copii cu dizabilități pînă la vîrsta de 16 ani	11670	12719,5
Familiile cu 4 și mai mulți copii	9157	9741,2

Compensațiile la călătoria în transportul urban, suburban și interurban

53. În scopul realizării art. 41 al Legii nr. 821 - XII din 24.12.1991 privind protecția socială a invalizilor, cu modificările ulterioare realizate prin Legea nr. 934 - XV din 14.04.2000 pentru modificarea unor acte legislative, secțiile (direcțiile) asistență socială și protecție a familiei din republică perfectează listele, duc evidența beneficiarilor și achită compensația pentru călătoria în mijloacele de transport public urban, suburban și interurban din bugetele locale, inclusiv copiilor invalizi pînă la vîrsta de 16 ani și persoanelor care însoțesc un copil invalid.

⁷Legea nr. 359-XV din 31.07.2003

⁸Legea nr. 335-XV din 7.10.2004

Ajutorul material

54. În conformitate cu Legea fondului republican și a fondurilor locale de susținere a populației nr. 827-XIV din 18 februarie 2000 și a Regulamentului aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1083 din 26 octombrie 2000 privind punerea în aplicare a Legii fondului republican și a fondurilor locale de susținere socială a populației, anual sunt acordate ajutoare familiilor cu copii, familiilor cu copii invalizi până la 16 ani, familiilor monoparentale, familiilor cu tutelă asupra copiilor orfani neinstituționalizați, persoanelor neîncadrate în câmpul muncii din cauza necesității de a îngriji copiii până la vârsta de 3 ani și altor familii cu venituri mici, precum și copiilor orfani și rămași fără ocrotirea părintească și care stau în evidența Secției/Direcției asistență socială și protecție a familiei.

Ajutor material acordat familiilor cu copii

Anii	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Numărul de ajutoare acordate	70907	48042	38549	46813	54919	65983
Suma, mii lei	2594,2	2767,8	4103,8	728,2	10546,9	18362,8

55. În perioada anului 2006, ajutorul material, în mărime totală, acordat familiilor cu copii a fost repartizat următoarelor categorii de persoane: familiilor cu 4 sau mai mulți copii, le-au fost acordate 23352 ajutoare, suma totală a ajutoarelor constituind 7283,95 mii lei; familiilor cu copii până la 16 ani le-au fost oferite 15064 ajutoare, în valoare totală de 3745,40 mii lei; pentru familiile monoparentale au fost acordate 12740 ajutoare, în valoare totală de 3079,10 mii lei; pentru familiile cu tutelă asupra copiilor orfani neinstituționalizați au fost acordate 3568 ajutoare, în sumă totală de 1032,55 mii lei; pentru alte familii cu copii au fost oferite 11259 ajutoare, în valoare totală de 3221,8 mii lei.

56. De asemenea, Fondul republican, prin intermediul fondurilor locale, contribuie la realizarea programelor cu destinație specială pentru anumite categorii defavorizate, oferind astfel ajutor unic familiilor nevoiașe cu copii către Ziua Internațională a Ocrotirii Copiilor – 1 iunie, și familiilor nevoiașe care au copii pentru școlarizare către 1 septembrie.

Protecția socială în caz de șomaj

57. Accesul persoanelor la măsurile de protecție socială în caz de șomaj este reglementat de Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nr. 102-XV din 13 martie 2003. Revizuirea actelor normative ce reglementează domeniul ocupării forței de muncă și protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă a avut un impact pozitiv asupra populației afectate de șomaj, reflectându-se și asupra copiilor. Astfel, a avut loc extinderea categoriilor de beneficiari ai cursurilor de formare profesională, cuprinzând victimele traficului de ființe umane, absolvenții școlilor internat, copiii orfani rămași fără îngrijirea părintească și cei aflați sub tutelă, persoane din familii cu mulți copii, din familii monoparentale, persoane eliberate din detenție ș. a.

58. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, cu structurile ei teritoriale, organizează programe active de informare și orientare profesională, consultații informative în grup, seminare instructiv-informative preponderent pentru copii din grupurile vulnerabile. Pe parcursul anului 2006, 28 agenții teritoriale pentru ocuparea forței de muncă au organizat în școlile de tip internat - „Ziua orientării profesionale”, diverse mese rotunde, consultații, la care au participat 1106 elevi, care au beneficiat de informații privind situația la piața forței de muncă și posibilitățile de integrare profesională, consultații și training-uri privind orientarea profesională, exersarea abilităților practice de alcătuire a CV-lui și a scrisorii de intenție, de susținere a interviului de angajare

59. A fost îmbunătățit mecanismul de protecție socială a persoanelor neasigurate, aflate în căutarea unui loc de muncă. Beneficiază de alocații de șomaj mamele cărora le-a încetat perioada de îngrijire a copilului pînă la vârsta de 1,5 ani, la momentul nașterii copilului ele nefiind încadrate în muncă; victimele traficului de ființe umane ș. a. În cazul în care se adresează la agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și nu se reușește angajarea lor din cauza lipsei locurilor corespunzătoare, acestea beneficiază de alocație de integrare sau reintegrare profesională în mărime de 15% din salariul mediu pe economie pe anul precedent, pentru o perioadă de 9 luni calendaristice. Astfel, în anul 2006 au beneficiat de alocație de integrare sau reintegrare profesională 3307 persoane, dintre care 2823 persoane cărora le expirase perioada de îngrijire a copilului, 43 victime ale traficului de ființe umane ș. a.

6.4 Nivelul de trai (art. 27, paragraf 1-3)

60. În scopul evaluării nivelului de trai al populației și efectuării unei analize a eficacității politicilor sociale realizate de Guvern, necesare pentru identificarea și implementarea ulterioară a acțiunilor de reducere a sărăciei, Ministerul Economiei și Comerțului a elaborat

Rapoartele privind Sărăcia și Impactul Politicilor pe anii 2004-2005 și Nota informativă „Sărăcia în Republica Moldova 2006”. Rapoartele oferă o analiză a impactului politicilor (sociale) realizate asupra sărăciei și servește drept mijloc de comunicare cu societatea, contribuind la responsabilizarea și creșterea gradului de transparență a acțiunilor întreprinse de Guvern.

61. În Raportul privind Sărăcia și Impactul Politicilor pe anul 2005 a fost efectuată analiza sărăciei copiilor în Republica Moldova, ea fiind foarte importantă pentru politicile de reducere a sărăciei. Sărăcia a continuat să afecteze categoriile tradițional vulnerabile ale populației, printre care și familiile cu copii. Copiii cu vârsta pînă la 18 ani reprezintă un sfert din populația totală a țării. Circa 2/3 din toți copiii locuiesc în mediul rural. În 56% din gospodăriile casnice din Republica Moldova, cel puțin un membru al familiei este copil. În prezent, copiii din Republica Moldova sunt o categorie vulnerabilă din punct de vedere al sărăciei, reprezentînd 28% din populația săracă și populația săracă din punct de vedere alimentar. Per total, rata sărăciei în rîndul copiilor în 2005 a fost de 34,5%, iar 20% din toți copiii sufereau de sărăcie alimentară. Ambii indicatori s-au înrăutățit, comparativ cu 2004 (tabelul 35).

62. Ratele sărăciei absolute în spațiul rural cresc o dată cu numărul copiilor în familie, iar gospodăriile casnice fără copii au cea mai mică incidență a sărăciei, deoarece bunăstarea copiilor într-o societate determină chiar șansele de supraviețuire demografică a respectivei societăți. Comparativ cu 2004, în anul 2005 incidența sărăciei absolute printre copii a crescut cu 4.7 puncte procentuale, iar incidența sărăciei alimentare cu 2.8 puncte.

Tabelul 35. Indicatorii sărăciei copiilor în Republica Moldova

Indicatori	2002	2003	2004	2005
Sărăcia absolută				
Incidența, %	46.3	32.6	29.8	34.5
Profunzimea, %	14.9	8.7	8.1	10.1
Severitatea, %	6.4	3.2	3.3	4.4
Sărăcia alimentară				
Incidența, %	32.0	17.9	17.3	20.0
Profunzimea, %	8.2	3.8	4.1	5.6
Severitatea, %	3.1	1.2	1.5	2.3
Memo				
Incidența sărăciei absolute generale, %	40.4	29.0	26.5	29.1
Incidența sărăciei alimentare generale, %	26.2	15.0	14.7	16.1

Sursa: MEC în baza datelor Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice. Raportul privind Sărăcia și Impactul Politicilor 2005

63. Datele de mai sus ne demonstrează că sărăcia copiilor este mai sensibilă la tendințele economice nefavorabile decât sărăcia maturilor. Copiii din Republica Moldova s-au confruntat în mod constant cu un risc de sărăcie mai mare decât populația în ansamblu. În 2005 incidența sărăciei absolute în rândul copiilor a fost de 34,5%, comparativ cu 29,1% în rândul populației generale. Incidența sărăciei alimentare, de asemenea, tinde să fie mai înaltă pentru copii, în 2005 indicatorul fiind de 20,0% comparativ cu 16,1% în rândul populației generale. Această situație a fost, practic, integral determinată de inerția sărăciei copiilor în mediul rural și orașele mici. Totodată, copiii par în general a fi situați mai adânc sub pragul sărăciei decât populația matură. Dacă profunzimea sărăciei generale este de 8,0% (2005), atunci în cazul copiilor aceasta se situează la 10,1%. Este destul de înalt și indicele de severitate al sărăciei copiilor (4,4% în 2005).

64. În anul 2006 32,4% din numărul total de copii se aflau în sărăcie absolută. Mai pronunțată este incidența sărăciei pentru copiii cu vârsta între 5-9 ani, cu o rată de 35,7%. Riscul copiilor de a trăi în sărăcie este și mai mare în mediul rural unde nivelul sărăciei absolute este cu 12 p.p mai mare decât în orașe, și constituie 37%.

65. În anul 2006 tendințele sărăciei în dependență de numărul de copii sunt aceleași ca și în anul 2005. Creșterea numărului copiilor contribuie la creșterea gradului de sărăcie. Circa 67% din totalul gospodăriilor casnice sunt gospodăriile cu un singur copil și cele fără copii. Aceste gospodării sunt cele mai puțin sărace, pe când cele mai afectate sunt gospodăriile cu 4 sau mai mulți copii, rata sărăciei absolute constituind 65,4%. De asemenea, sărăcia extremă este mai pronunțată anume în acest tip de gospodării, avînd un nivel de 14,8%.

66. Sărăcia familiilor cu copii nu este un fenomen geografic și social uniform, și nici stabil din punct de vedere structural. Datele statistice arată că băieții și fetele pînă la 18 ani sunt practic în egală măsură supuși riscului de sărăcie, dar diferențele se manifestă din alte puncte de vedere. În 2002-2003 copiii din orașele mici erau cel mai mult expuși riscului de sărăcie. În 2004-2005 situația s-a schimbat, riscurile cele mai mari revenind deja copiilor de la sate. În Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice 2005, incidența sărăciei în rândul copiilor de la sate era de 40,6%, comparativ cu 36,2% în cazul celor din orașele mici și 7,7% în cazul copiilor din Chișinău și Bălți. În termeni relativi, se observă că copiii de la sate au devenit tot mai dezavantajați în raport cu sărăcia, în timp ce copiii din mediul urban mai avantajați.

67. Analiza distribuției gospodăriilor ce primesc indemnizații pentru copii pe chintile arată o orientare relativă „pro-săraci” a beneficiilor pentru copii . Această situație poate fi explicată și de faptul că mai multe gospodării cu copii se află în chintilele mai sărace.

68. Sărăcia copiilor în Republica Moldova are o pronunțată „față rurală”, 80% din copiii săraci locuind în sate. Aceasta se explică prin ponderea mai mare a populației rurale în general, de fertilitatea mai mare a femeilor de la sate și de faptul că în sate oportunitățile economice sunt foarte limitate. Pentru a asigura supraviețuirea familiei la sat, părinții emigrează frecvent peste hotare, lăsând copiii în seama rudelor, bunicilor sau fraților și surorilor mai mari. De asemenea, părinții implică frecvent copiii la munci agricole sau casnice. Chiar dacă se ameliorează situația economică a familiei, atât emigrarea, cât și implicarea copiilor la munci nepotrivite vârstei lor sunt în detrimentul sănătății fizice și emoționale precum și al performanțelor școlare ale copilului. Deși ceva mai rar, aceste „strategii” sunt utilizate și de către familiile de la oraș, copiii din orașele mici se confruntă, de asemenea, cu un risc înalt de sărăcie, cei mai favorizați fiind copiii care locuiesc în municipiile Chișinău și Bălți. În mediul urban, 80% din copiii săraci locuiesc în orașele mici și doar 20% în orașele mari.

69. Sărăcia copiilor diferă și după o serie de alte caracteristici. Curios, dar copiii din familiile monoparentale se confruntă cu un risc mai mic de sărăcie decât cei din alte familii. Cu cât mai numeroasă este familia, cu atât mai mari sunt șansele că acești copiii vor fi săraci. Copiii cu vârstă pînă la 3 ani par să se confrunte cu un risc mai mare de sărăcie decât alți copii. Educația părinților, mai ales educația mamei, este un factor important al prosperității copiilor. Copiii din familiile conduse de persoane mai tinere, precum și de femei, sunt în general, mai puțin săraci decât alții.

70. Statutul ocupațional al părinților este și el un factor determinant al sărăciei copiilor, dar legătura este diametral opusă celei care s-ar părea la prima vedere. În familiile în care ambii părinți au o ocupație formală, copiii se confruntă cu riscuri mai înalte de sărăcie decât copiii proveniți din familiile în care numai un părinte este formal angajat. Aceasta se explică prin salariile foarte mici, sau neplătite la timp, și prin faptul dacă persoana respectivă este angajată în sectorul agricol, unde veniturile sunt mici sau aleatorii. Nu este deloc întâmplător că acei copii care provin din familii ce au o legătură directă cu sectorul agrar (fermieri sau salariați în sfera agricolă), se caracterizează printr-o incidență a sărăciei destul de mare.

71. Circa 16% din copiii pînă la 18 ani provin din familii în care cel puțin un părinte este plecat la munci. În aceste familii situația materială a copiilor este mult mai bună decât în familiile fără „emigranți”. Dar cercetările efectuate arată că acești copii suferă de sărăcie emoțională, performanțele lor școlare lasă de dorit, iar viitorul ei și-l văd mai degrabă peste hotare.

72. Veniturile, consumul și condițiile de trai ale copiilor variază semnificativ după o serie de criterii. Cei din mediul rural se bucură de venituri și consum mai mic decât cei din mediul urban, inclusiv pentru alimentație, educație și sănătate. Evident, defavorizarea se accentuează odată cu creșterea familiei. Diferențele de venituri explică în mare măsură și diferențele de prosperitate nematerială a copiilor. Deși o serie de indicatori ai sănătății copiilor s-au îmbunătățit pe parcursul ultimilor ani, inegalitățile dintre copii în ceea ce privește accesul la serviciile de sănătate sunt foarte mari. Aceasta determină și o diferențiere geografică și socială puternică a indicatorilor de sănătate infantilă și maternă. O familie săracă din mediul urban cheltuiește de 3,5 ori mai puțin pentru sănătate decât una „înstărită”, iar în mediul rural chiar de 7 ori mai puțin. În 2005 au beneficiat de servicii medicale 10,6 din populația nesăracă și numai 3,7 din cea săracă. Pentru a îmbunătăți semnificativ performanțele la capitolul sănătate maternă și infantilă, trebuie să se acorde o atenție prioritară celor câteva zone geografice deosebit de defavorizate din acest punct de vedere.

73. Sistemul de asistență socială este mai puțin eficient în protejarea copiilor de sărăcie. Indemnizațiile stabilite familiilor cu copii sunt prea mici pentru a avea efecte sociale puternice, iar nivelul de direcționare a acestora nu este totdeauna pe măsură, astfel încât impactul asupra sărăciei „înainte” și „după” primirea indemnizațiilor este de numai 1 %. Ținând cont de importanța care se dă eradicării sărăciei copiilor, sistemul de asistență socială va fi revizuit în vederea gestionării mai eficiente a resurselor disponibile. Un mecanism eficient de redistribuire a banilor în cadrul sistemului de asistență ar fi sumele economisite în rezultatul aplicării mecanismului de direcționare a compensațiilor nominative prin testarea mijloacelor, bazat pe evaluarea veniturilor și filtrelor. La etapa actuală erorile de incluziune sunt destul de mari.

VII. EDUCAȚIA, ACTIVITĂȚILE CULTURALE ȘI RECREATIVE

(art. 28, 29, 31)

7. 1. Premise pentru modernizarea continuă a sistemului de educație

1. Acțiunile întreprinse de Guvern în perioada de raportare, în vederea reformării sistemului de educație conform tendințelor europene și imperativelor societății în schimbare, au creat premise adecvate pentru modernizarea continuă a sistemului de educație.

2. Promovarea politicii educaționale a fost susținută de *Programul național de dezvoltare a învățământului pentru perioada 1996-2005*, de *Proiectul de reformare a învățământului general obligatoriu*, implementat în perioada 1997-2003, cofinanțat de Banca Mondială, de activitățile prevăzute de *Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei pentru anii*

2004-2006, de *Strategia și Planul Național de Acțiuni „Educație pentru Toți” pentru anii 2004-2008*, document strategic care asigură derularea reformelor în domeniul educației, în general și a educației incluzive, în special.

3. Strategia și Planul național de acțiuni „Educație pentru toți” au fost elaborate în cooperare cu ministerele de resort, cu asistența tehnică a reprezentanței ONU în Moldova, în special asistență din partea Agenției UNICEF în Moldova. Autoritățile publice locale și societatea civilă au contribuit esențial la elaborarea acestui document comprehensiv pentru domeniul educației, precum și la implementarea lui, datorită creșterii capacităților structurilor guvernamentale de a dezvolta parteneriate sociale. Acesta constituie unul din documentele de bază care reflectă angajamentul politic și financiar al Guvernului Republicii Moldova în modernizarea învățământului preuniversitar, definind educația drept una dintre prioritățile naționale.

4. Strategia și Planul național de acțiuni „Educație pentru toți” determină patru priorități pentru sistemul național de educație: „Educația și dezvoltarea timpurie”, „Accesul la educația de bază de calitate”, „Educația incluzivă a copilului aflat în diferite situații de dificultate” și „Educația nonformală” și au drept scop atingerea obiectivelor stabilite la Forumul Internațional „Educație pentru toți” de la Dakar 2000. Acțiunile preconizate țin de următoarele domenii: cadrul legislativ și normativ, cadrul instituțional, resurse umane, financiare, materiale și informațional-didactice, servicii comunitare.

5. Costurile de implementare integrală a Planului de acțiuni Educație Pentru Toți, pentru perioada 2004-2008 sunt de circa 4557 milioane lei, din care 86% din costuri sunt planificate pentru finanțare din bugetul de stat pentru anii respectivi. Cooperarea Guvernului cu organismele internaționale donatoare a asigurat suplینirea cu resurse financiare a bugetului necesar pentru implementare.

6. Pentru facilitarea accesului la serviciile educaționale s-au efectuat un șir de acțiuni în vederea optimizării rețelei instituțiilor de învățământ. Astfel, a fost majorat numărul de instituții de învățământ liceal, în anul 2006 în țară activau 442 de licee, față de numai 183 de licee în anul 2000.

7. În perioada de raportare, Guvernul a întreprins măsuri în vederea dezvoltării sistemului universitar de instruire. Din 01 septembrie 2006 a fost majorată cota de acordare a bursei pentru studenți, ea reprezentând 70% din numărul studenților bugetari, iar cuantumul bursei a crescut cu 35 la sută.

8. Pentru susținerea elevilor cu performanțe în domeniile intelectual, artistic și tehnico-aplicativ din învățământul secundar general a fost aprobat programul **Copii dotați**, care stabilește activitățile de identificare, susținere și dezvoltare a elevilor din învățământul preuniversitar la nivel instituțional, teritorial și republican.

Proiectul prevede susținerea financiară a elevilor cu performanțe deosebite din mediul rural și din familiile sărace, aceștia constituind circa 60% din numărul copiilor dotați. În rezultatul implementării Programului, în anul 2006 s-au majorat de trei ori sumele alocate pentru organizarea olimpiadelor școlare republicane față de 2005.

De asemenea, a crescut numărul medaliaților moldoveni la olimpiadele internaționale - 29 de medalii de aur, argint și bronz.

9. În rezultatul implementării *Proiectului de reformare a învățământului general obligatoriu*, a fost revizuit ansamblul de procese educative, strategii și tehnici instrucționale, a fost pus în aplicare un nou Curriculum și un nou sistem de evaluare, credibil și obiectiv.

10. Proiectele *„Îmbunătățirea calității și accesului la serviciile educaționale de educație timpurie în localitățile rurale, cu accent special pe grupurile vulnerabile”* și *„Educația de calitate în mediul rural”*, susținut de Banca Mondială, sunt în proces de implementare. Continuă procesul de elaborare și implementare a noilor standarde referitor la pregătirea profesională inițială și continuă.

11. În scopul îmbunătățirii sistemului de asistență a copiilor cu cerințe educaționale speciale, a fost elaborat conceptul de creare și ținere a unei baze de date despre situația copilului în Moldova.

12. Tot în scopul reformării și dezvoltării sistemului de protecție a copilului, Guvernul, în parteneriat cu ONG-rile naționale și instituțiile internaționale, a implementat proiecte cu finanțare de la Uniunea Europeană. Cele mai ample proiecte ale Guvernului, care au susținut reforma sistemului de protecție a copilului, sunt: „Consolidarea capacităților în reforma politicii sociale” și „Dezvoltarea serviciilor sociale integrate pentru familii vulnerabile și copii în situații de risc”. Rezultatele înregistrate în procesul de implementare a proiectelor au servit drept fundament la elaborarea documentelor strategice pentru continuarea reformei sistemului de protecție a copilului, în general, și a sistemului rezidențial de protecție a copilului, în special.

13. Republica Moldova, la inițiativa Președintelui, a lansat *Programul Prezidențial „Salt”*, în cadrul căruia s-a realizat deja:

- pașaportizarea instituțiilor de învățământ ;

- conectarea la rețeaua Internet a tuturor instituțiilor de învățământ;
- asigurarea cu clase de calculatoare a 813 instituții;
- crearea Centrului de Tehnologii Informaționale și Comunicaționale în Educație (CTICE);
- instruirea formatorilor (360 de profesori);
- elaborarea unui proiect pilot de implementare a soft-urilor educaționale (în 4 raioane/8 instituții);
- elaborarea Concepției Sistemului Informațional Educațional.

14. Relevant pentru sistemul educațional este și *Programul Național „Satul Moldovenesc”*, care prevede o serie de acțiuni în vederea ameliorării sistemului de educație în mediul rural.

15. Pentru îmbunătățirea accesului și calității serviciilor educaționale pentru copiii de la sate, sporirii eficienței în utilizarea resurselor, consolidării capacităților de planificare și monitorizare în educație, în conformitate cu Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, a fost semnat proiectul Băncii Mondiale „O educație de calitate în mediul rural din Moldova” în sumă de 10 mil. dolari SUA (5 mil. USD grant și 5 mil. USD credit), cu o perioadă de grație de 10 ani și taxă de deservire de 0,75% până în 2046.

Implementarea proiectului a demarat la 7 august 2006 și cuprinde 1175 de școli din mediul rural, 9000 de cadre liceale și pregătirea acestora în vederea instruirii lor curriculare, profesionale și manageriale. Deasemenea, a fost elaborat catalogul echipamentelor școlare și al materialelor didactice pentru 8 discipline școlare și arii curriculare, ulterior distribuit în școlile rurale. Școlile incluse în proiect (1175 de școli din mediul rural), au fost dotate cu echipament în valoare de circa 2 mil. dolari USD. Tot în cadrul proiectului au mai fost elaborate 18 titluri de ghiduri pentru profesori la disciplinele școlare, distribuite apoi instituțiilor liceale, școlilor medii, colegiilor, școlilor profesionale.

16. Autoritățile administrației publice centrale întrețin un dialog constructiv și eficient pe probleme de educație cu Consiliul Europei, Comisia Europeană, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est etc. Creșterea capacității resurselor umane din instituțiile de învățământ din Republica Moldova a facilitat accesul la proiectele comunitare TEMPUS/TACIS. Acțiunile întreprinse și realizările obținute în perioada de raportare demonstrează că modernizarea continuă a sistemului de învățământ are la bază *Programul de activitate al Guvernului „Modernizarea țării - bunăstarea poporului”, Planul de Acțiuni „Republica Moldova - Uniunea Europeană” și Programul de modernizare al învățământului pentru anii 2005-2015.*

17. În fază experimentală se află procesul de perfecționare a metodologiei de finanțare bugetară a sistemului de învățământ. Cheltuielile totale, din toate sursele, în perioada 2002-2006 în valoare absolută, sunt în creștere continuă. În anul 2005 pentru învățământ s-au alocat **2693,8 mil. lei**, ceea ce constituie **cu 1205,1 mil. lei** mai mult față de mijloacele alocate în 2002. Conform datelor înregistrate, în 2006 s-au efectuat cheltuieli în volum de **3575,4 mil. lei**, ceea ce reprezintă **cu 2086,7 mil. lei** mai mult decât în anul 2002. Constatăm, de asemenea sporirea cheltuielilor alocate pentru învățământ ca pondere în PIB (tabelul 36).

Tabelul 36. Cheltuieli în domeniul învățământului

Nr. d/o	Indicatori	2002	2003	2004	2005	2006
1.	Total mijloace pentru învățământ (mil. lei)	1488,7	1798,9	2162,7	2693,8	3575,4
2.	% creșterii (nominale) față de anul precedent, %		120,8	120,2	124,6	132,7
3.	Ritmul creșterii (nominale) față de anul 2002, %		20,8	45,3	80,9	140,2
4.	Ponderea cheltuielilor totale în PIB, %	6,9	6,7	6,8	7,2	8,2

Trebuie menționată contribuția extrabugetară a părinților. Conform datelor statistice, în anul de studii 2006/2007, 45% din universități și 14,3% din colegii sunt private, 78,5% din studenții instituțiilor de învățământ superior achită taxa de studii. În perioada de raportare au crescut cheltuielile lunare ale familiilor cu copii pentru învățământ. În 2003 o familie cheltuia pe lună pentru un copil până la 29 de lei, iar în anul 2004 până la 33 de lei. De asemenea, trebuie remarcate deosebirile mari între familiile sărace și cele cu un nivel mediu de bunăstare, precum și între cele care locuiesc în mediul rural și urban. Astfel, în 2004 familiile sărace cheltuiau pentru studii 0,3% din bugetul lor total, iar familiile cu un nivel de bunăstare mediu – 1,2%.

Familiile din orașele mari cheltuiau de 2,5 ori mai mult decât familiile din zonele rurale, și de 6 ori mai mult decât cele din orașele mici. O familie prosperă cheltuiește de 20 de ori mai mult decât una săracă.

18. În cheltuielile de bază pentru învățământ (bugetul de stat și bugetele unităților administrativ teritoriale), ponderea cea mai mare - circa 60 % revine cheltuielilor destinate învățământului secundar. , pentru care s-au alocat mijloace în volum de 762 569,0 mii lei în

anul 2002, 922609,9 mii. În anul școlar 2005-2006 au beneficiat de alimentație gratuită circa 151520 de elevi din clasele primare, ceea ce constituie 99,4% din totalul acestor elevi, și 99 294 de elevi ai claselor V-XII din familii socialmente vulnerabile, ceea ce reprezintă circa 43,9% elevi cuprinși în acest segment al educației.

7.2. Structura și obiectivele sistemului educațional preuniversitar

Dreptul copilului la educație este reglementat de Constituția Republicii Moldova, Legea privind drepturile copilului, Legea învățământului. În conformitate cu legislația în vigoare, fiecare copil are dreptul la educație gratuită în învățământul de bază. Legislația în vigoare asigură dreptul de continuare a studiilor de formare în instituțiile de învățământ secundar profesional, licee, colegii, instituții de învățământ superior, gratis și contra plată. Instituțiile de învățământ preuniversitar se clasifică astfel:

- a) grădinița de copii (vârsta 5 - 7 ani);
- b) școala primară (clasele I - IV);
- c) gimnaziul (clasele V - IX);
- d) liceul (clasele X - XII (XIII));
- e) școala medie de cultură generală (clasele X - XI).

19. Sistemul de învățământ include și alte subsisteme: cu funcții de recuperare (învățământ special), complementare (învățământ extrașcolar), profesional-vocațional (artă și sport), de formare continuă (învățământ continuu). Asigurarea accesului la servicii educaționale de calitate și funcționării durabile a sistemului educațional, sporirea rolului acestuia în dezvoltarea resurselor umane și economiei, iar realizarea accesului universal la învățământul gimnazial este unul dintre obiectivele principale din cadrul Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului.

7.3. Educația preșcolară

20. **Obiectivul general** al acestui nivel de educație constă în formarea personalității copilului pentru integrare socială și școlară, prin dezvoltarea capacităților creative și valorificarea potențialului psihofiziologic și intelectual individual al fiecărui copil; Pregătirea copiilor către școală este obligatorie de la vârsta de 5 ani și se realizează în grupe pregătitoare (în grădiniță sau școală) sau, la solicitarea părinților, în familie.

21. Autoritățile administrației publice locale sunt obligate să asigure funcționalitatea instituțiilor preșcolare existente și, în caz de necesitate, să fondeze instituții noi, asigurându-le

material și financiar, conform necesităților sociale ale populației. Statul garantează îngrijirea și educarea copiilor orfani și cu necesități speciale de vîrstă preșcolară.

22. Astfel, în anul 2006 au funcționat 1305 grădinițe, frecventate de 116,2 mii copii. Pentru satisfacerea necesităților specifice de educație se aplică curricula flexibilă de educație preșcolară (4, 6, 9, 10 ore pe zi), iar cadrele didactice (circa 10 mii) aplică metode active de educație și de evaluare a rezultatelor activităților. De asemenea, sunt în proces de dezvoltare și servicii de tip nou – serviciul psihologic, dezvoltare fizică, psihosocială (dans, șah, computer, limbi străine etc.).

23. Sunt dezvoltate și promovate programe de educație timpurie individualizată în peste 20 de grădinițe, sprijinite de UNICEF/ UNESCO/FISM pentru copii din familii vulnerabile în cadrul proiectului „Îmbunătățirea calității și accesului la serviciile de educație timpurie în localitățile rurale cu accent special pe grupurile vulnerabile” (proiect implementat în perioada septembrie 2004 - decembrie 2005, cost total de implementare 700 mii dolari). Instituțiile preșcolare cuprinse în proiect au fost dotate cu materiale didactice, cărți, jucării, mobilă (mese, scaune, dulapuri), computer, fax, printer, copiator, flipchart și consumabile. În cadrul proiectului, Ministerul Educației și Tineretului a elaborat: ghidul privind educația și îngrijirea timpurie a copiilor; postere educaționale destinate familiilor și specialiștilor, axate pe cinci tematici (jocul, comunicarea, stimularea, securitatea și nutriția), inclusiv standarde pentru evaluarea copiilor din instituțiile preșcolare.

24. Formarea profesională continuă a educatorilor se desfășoară la nivel de unitate de învățămînt, raional/municipal și în Centrele de Formare Continuă, iar atestarea cadrelor didactice/manageriale din sistemul de educație preșcolară se desfășoară în conformitate cu Regulamentul de atestare a cadrelor didactice din învățămîntul preuniversitar.

25. Promovarea și implementarea conceptului de educație timpurie a copilului a fost susținută de seminare de formare a specialiștilor din comunități (2600 de manageri, educatori, medici, asistenți sociali), în vederea abordării holistice a copilului, aplicarea de strategii, tehnici și instrumente de monitorizare și evaluare a implementării curriculum-ului, utilizării computerului în serviciile educaționale preșcolare.

26. Prin Hotărîrea Guvernului nr. 1584 din 29.12.03, începînd cu 1 ianuarie 2004 a fost majorată în medie de 2 ori taxa de întreținere a copiilor din instituțiile preșcolare. Totodată, a fost introdusă o taxă plătită de părinți, ea constituind 50% din costul normelor de alimentație acordate de la buget.

27. În conformitate cu Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 1075 din 12 octombrie 2005, „Cu privire la îmbunătățirea activității instituțiilor preșcolare”, au fost stabilite și parțial realizate acțiunile de revigorare a sistemului educațional preșcolar:

- s-au majorat normele pentru alimentația copiilor în instituțiile preșcolare (inclusiv plata părinților); în 2006 ele constituind 9 lei/zi – din care 6,0 lei cu acoperire de la buget și 3,0 lei contribuția părinților, (Ordinul Ministerului Educației și Tineretului nr. 655 din 29 decembrie 2005).

- procesul educațional este asigurat și prin achiziționarea de cărți, formarea „bibliotecii instituției preșcolare”, începând cu 2005.

- s-au majorat salariile cadrelor didactice din instituțiile preșcolare cu 40%, (Hotărîrea Guvernului nr. 381 din 13 aprilie 2006).

- s-au modificat Regulamentele instituției preșcolare, a pregătirii copiilor de 5 ani către școală și „Grădiniță - Școală primară”, (Hotărîrea Colegiului Ministerului Educației și Tineretului nr. 6.3 din 27 aprilie 2006).

7.4 Accesul la educația de bază de calitate

28. **Obiectivul general** al educației de bază este asigurarea pînă în 2015 a accesului tuturor copiilor la educația de bază de calitate, educație ce le va permite dezvoltarea deprinderilor esențiale de viață.

29. Noul proiect de lege pentru învățămîntul secundar general stabilește prevederi ce țin de consolidarea învățămîntului liceal, consolidarea parteneriatului social prin asociațiile părintești și legiferarea acestora, stabilirea clară a responsabilităților părinților pentru școlarizarea obligatorie a copiilor lor.

30. La începutul anului de studii 2006-2007 funcționau 1539 de școli, dintre care 665 de gimnazii (43,2%); 442 de licee (28,7%) și 296 de școli de cultură generală. Numărul total al elevilor care învățau în școli la începutul anului de studii 2006-2007 constituia 491,5 mii persoane, inclusiv: 113,9 mii elevi (23,2%) învățau în gimnazii; 257,5 mii elevi (52,4%) învățau în licee și 103,3 mii elevi (21,0%) învățau în școlile medii de cultură generală. Din numărul total al elevilor, 198,7 mii elevi (40,4%) frecventau școlile din orașe, iar 292,8 mii elevi (59,6%) – în școlile din sate

31. La finele anului de studii 2004-2005, pe baza ordinului nr. 163 din 22.06.05 al Ministerului Educației și Tineretului, au fost reorganizate în licee 81 instituții de învățământ preuniversitar. Învățământul liceal e prioritar față de cel din școala generală, ponderea liceenilor fiind în permanentă creștere. În anul de studii 2005-2006 au beneficiat de locuri în licee circa 80% din absolvenții gimnaziilor. Concomitent cu materiile de cultură generală, tinerii își vor însuși și o meserie, care le-ar permite încadrarea lor în viața socială.

32. Rețeaua învățământului preuniversitar este determinată de mulți factori care influențează acest proces: declinul demografic al populației școlare (în următorii 7 ani ea se va micșora cu 46% sau cu 102 mii în clasele 1-9), ceea ce va avea repercusiuni grave asupra sistemului de învățământ.. În multe localități rurale capacitatea de proiect a școlilor depășește de câteva ori numărul de elevi, și absoarbe resurse financiare nejustificate. În țară există un număr considerabil de complete de clasă cu 8-15 elevi (media pe republică fiind de 24 de elevi în clasă). Soluționarea acestei probleme se realizează în colaborare cu administrația publică locală.

33. Reforma sistemului de educație este susținută de acțiuni guvernamentale strategice:

- realizarea cartografierii întregii rețele a instituțiilor de învățământ;
- elaborarea Strategiei de optimizare a rețelei instituțiilor de învățământ;
- trecerea treptată la un standard unic de instruire în învățământul secundar general-învățământul liceal.
- reorganizarea treptată a rețelei instituțiilor de învățământ (unele gimnazii se transformă în școli primare, din cauza numărului mic de elevi; școlile medii se reorganizează în licee sau în gimnazii).

34. Se caută posibilități de a deschide școli-grădinițe/școli primare în localitățile cu un număr de cel puțin 30 de copii de vîrsta respectivă.

35. Proiectul „Educația de calitate în mediul rural din Moldova” prevede dotarea cabinetelor școlilor de la sate cu aparataj, ustensile, materiale didactice suplimentare etc., formarea continuă a cadrelor din școlile rurale, dezvoltarea curriculei și manualelor pentru aceste instituții incluzînd 4 componente:

- a) îmbunătățirea predării și învățării în școlile rurale;
- b) acces și echitate;
- c) eficientizarea finanțelor;

d) fortificarea capacităților.

36. Începînd cu anul școlar 2005-2006, elevii claselor primare sunt asigurați gratuit cu manuale. În conformitate cu Hotărîrea Guvernului nr. 448 din 9 aprilie 1998 „Cu privire la asigurarea cu manuale a elevilor din învățămîntul primar și gimnazial” și Hotărîrea Guvernului nr. 777 din 30 iunie 2003 „Cu privire la introducerea schemei de închiriere a manualelor pentru învățămîntul liceal”, autoritățile administrației publice locale subvenționează, pînă la 70 la sută din cost, copiii din familii socialmente vulnerabile pentru achitarea taxei de închiriere a manualelor de clasele 5-9 și 10-12, acestea conținînd 20 la sută din numărul total al elevilor. Această situație a rămas valabilă și pentru anul 2006.

Evaluarea performanțelor

37. Elaborarea și implementarea unui sistem independent de evaluare a performanțelor școlare prevede o serie de activități consecutive, care sunt în derulare începînd cu anul de studii 2004..În decembrie 2006, prin decizie de Guvern, a fost creată Agenția de Examene și Evaluare, care va beneficia de echipamente speciale, instruirea personalului, participări în evaluările internaționale TIMSS și PISA. În scopul dezvoltării unui sistem de evaluare credibil și obiectiv, au fost organizate examenele de absolvire naționale într-un context nou (probe externe, comisii externe, centre de examene cu supraveghetori străini etc.). În acest context au fost modificate regulamentele examenelor de bacalaureat și de absolvire a școlii medii de cultură generală i-a fost modificată grila de examene de bacalaureat și din școala medie de cultură generală. Pe parcursul anilor 2004-2006 a fost organizate evaluări, pe eșantioane reprezentative de elevi, în clasele 4, 9, 12 (11). Rezultatele acestor evaluări au stat la baza descongestionării curriculei, ele fiind luate în considerare și la întocmirea planurilor de perfecționare a cadrelor didactice.

Servicii medicale și alimentația în școli

38. În pachetul serviciilor de asistență medicală al Programului Unic al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2005, sunt prevăzute tipurile și volumul asistenței medicale acordate persoanelor asigurate:

- examenele medicale profilactice pentru copii, efectuate la nivelul medicinei primare;
- examenul medical profilactic în instituțiile de învățămînt;
- profilaxia și tratamentul maladiilor stomatologice, inclusiv examenele medicale în grădinițe, instituții de învățămînt mediu și special, conform standardelor aprobate de

Ministerul Sănătății și Protecției Sociale, care sunt obligatorii și fac parte din competențele medicului de familie și ale asistentelor medicale de profil.

39. În anul de studii 2004/2005, cota alimentației gratuite a elevilor din clasele I-IV din școlile primare, gimnazii, școli medii de cultură generală și licee a reprezentat **83.6%**, ceea ce constituie o creștere cu **5%** față de anul de învățământ 2003-2004. În prezent 89% din elevii claselor primare și 39% din elevii claselor gimnaziale sunt alimentați pe gratis în cantinele școlare. În anul școlar 2005/2006 s-au alimentat pe gratis 99,4% de elevi ai claselor I-IV și 43,9% de elevi din clasele V-XII. Conform Hotărârii Guvernului nr. 234 din 25 februarie 2005 cu privire la alimentarea elevilor, norma de alimentație a elevilor claselor I-IV, în anul 2006, a constituit 2 lei pe zi.

Școlarizarea și abandonul

40. Conform datelor Studiului Bugetului Gospodăriei, copii din familii nevoiașe merg la școală mai târziu (la vârsta de 7-8 ani) și părăsesc sistemul de învățământ mai devreme (la 15 ani) Cele mai înalte rate ale abandonului școlar se observă la clasele VIII și IX. Fetele rămân de obicei mai mult timp în școală decât băieții.

41. Creșterea numărului de copii de vârstă școlară, părinții cărora sunt plecați la munci peste hotarele țării. Conform estimărilor, în această situație se află circa 21,0 mii de copii. Conform datelor Ministerului Educației și Tineretului, în anul 2004 au fost înregistrate peste 3700 de cazuri de abandon școlar, condiționat de plecarea peste hotare a copiilor împreună cu părinții. În anul 2006 s-au înregistrat 108 cazuri de abandon școlar din cauza nesupravegherii copiilor de către părinți, aceștia aflându-se la munci în alte țări.

42. Motivele care nu permit copiilor să-și continue studiile diferă de la o vîrstă la alta. Printre cei cu vîrsta între 16-24 ani, cauza cea mai frecventă este lipsa motivării, dar și lipsa surselor financiare pentru necesitățile educaționale este o cauză frecventă, precum și nefuncționarea sau inexistența instituțiilor de învățământ în unele localități rurale. În vederea perfecționării actelor legislative și normative privind consolidarea și utilizarea fondurilor comunitare pentru școlarizare, în special pentru cei săraci, a fost elaborat proiectul legii învățământului secundar general, care prevede obligativitatea părinților de a asigura copiilor frecventarea școlii și tragerea la răspundere în cazul neșcolarizării copiilor. Documentele, definitivitate în decembrie 2006, se află pentru aprobare la Guvernul Republicii Moldova.

7.5. Educația și dezvoltarea copilului aflat în dificultate

43. **Obiectivul general** al educației și dezvoltării copilului în dificultate este asigurarea către anul 2007 a accesului echitabil pentru toți copiii aflați în situații deosebit de dificile la serviciile educaționale de calitate, de la cele mai timpurii perioade ale dezvoltării, precum și ridicarea calității educației incluzive/speciale prin crearea condițiilor optime de îngrijire, reabilitare, socializare și îmbunătățirea condițiilor în instituțiile de educație existente. Plasarea în instituțiile rezidențiale a copiilor orfani, rămași fără îngrijirea părinților, din familii vulnerabile, cu diverse probleme de sănătate este una din modalitățile de protecție socială a acestora. La 01 ianuarie 2006 în republică funcționau 62 instituții școlare de tip internat în care erau școlarizați circa 10500 de copii, majoritatea fiind cu vârsta între 10-14 ani. Dintre care: 36% din copii au fost plasați în instituții în rezultatul maladiilor sau dizabilității, 16% - după decesul părinților, 27% - din cauza sărăciei părinților, 8% - din cauza problemelor familiale și 4% - din cauza șomajului părinților, 1,6% - din cauza eșecului lor școlar și 0,2% - a lipsei instituțiilor educaționale primare în localitățile respective.

44. Eforturile depuse în ultimul timp au fost canalizate spre inițierea trecerii de la sistemul actual de întreținere a copiilor în instituții rezidențiale la sistemul serviciilor sociale specializate la nivel comunitar, orientate spre menținerea copiilor în familie sau în mediu de tip familial. În acest context, Casele de tip familial reprezintă o formă de alternativă a serviciilor instituționale de îngrijire și educație a copiilor și oferă protecție copiilor privați de mediul lor familial. În anul 2006, în republică activau 21 case de copii de tip familial, cu un număr de 99 de copii plasați. Deși cadrul normativ național stipulează o serie de prevederi referitor la casele de copii de tip familial, inclusiv standarde minime de calitate pentru serviciile oferite în acestea, până în prezent nu sunt prevăzute mecanismele de participare a părinților educatori la sistemul de asigurări sociale și asigurări medicale obligatorii de stat. Totodată, nu sunt prevăzute drepturile și obligațiile părinților educatori

45. Ministerul Educației și Tineretului, în perioada anilor 2001-2006, a conlucrat cu UNICEF, Cultur-Contact, Biroul de Asistență Tehnică al Germaniei, Humanitas, Motivație, Pro Tineret, Amici dei Bambini, Centrul de Documentare și Informare privind Drepturile Copilului din Moldova, Every Child, Nova Familia, Caritas, Misiunea Fără Frontiere, Micul Samaritean, Oportunități mai Bune pentru Tineri și Femei și alte instituții privind asistența socială, educația și recuperarea dezvoltării copiilor cu Cerințe Educaționale Speciale.

46. Consolidarea cadrului normativ în domeniul educației copiilor aflați în diferite situații de dificultate a fost susținut de elaborarea Strategiei de reformare a sistemului rezidențial și a Planului de Acțiuni pentru implementarea acesteia. Reforma sistemului de protecție a copilului și Direcțiile strategice de reformare a sistemului național de protecție a copilului au constituit subiecte ale Conferințelor naționale „Dimensiuni sociale ale sistemului de protecție a copilului în Republica Moldova”. Sunt elaborate Standardele minime de calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copiilor din instituțiile rezidențiale, intrate în vigoare la 01 ianuarie 2007.

7.6. Învățământul secundar profesional

47. Înmatricularea elevilor la studii în instituțiile de învățământ secundar profesional se efectuează în conformitate cu planul aprobat de Guvernul Republicii Moldova. Conform datelor statistice, la începutul anului de studii 2006 funcționau 78 de instituții de învățământ secundar profesional, din care 52 de școli profesionale și 26 de școli de meserii; inclusiv 2 școli de meserii nestatate. În scopul asigurării accesului copiilor la studii profesionale, în conformitate cu Planul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 434 din 25 aprilie 2006, a fost planificată înmatricularea a 17710 elevi în instituțiile de învățământ secundar profesional., însă au fost înmatriculați numai 15494 de elevi. Din numărul total de elevi 81,8% au fost înmatriculați pe baza certificatului de absolvire a gimnaziului, 12,5% au fost înmatriculați pe baza studiilor liceale și medii de cultură generală și 5,7% - fără a avea un certificat de absolvire a gimnaziului. În școlile profesionale au fost înscriși 76% din numărul total de elevi și 24% în școlile de meserii. Din numărul total al persoanelor înmatriculate 73,5% veneau din localitățile rurale. La începutul anului școlar 2006-2007, au fost înmatriculați 23656 elevi: 36% erau de gen feminin. Vârsta elevilor din instituțiile de învățământ secundar profesional este cuprinsă între 16 și 19 ani.

48. Excluderea finanțării, constituie o problemă pentru învățământul secundar profesional, cheltuielilor pentru alimentație și introducerea burselor (1999). Din numărul total de elevi (la 01.06.2005) circa 4 la sută îl constituie copiii orfani, iar 76 la sută sunt din familii social vulnerabile sau familii cu un singur părinte. Modificările nereușite din 25 iulie 2003 a Legii învățământului nr. 346 – XV, care au stopat accesul absolvenților instituțiilor de învățământ secundar profesional la învățământul superior. În rezultat această filieră de învățământ a încetat de a mai fi atractivă pentru absolvenții gimnaziilor, mai ales pentru fete, numărul cărora în sistemul de învățământ secundar profesional s-a redus semnificativ. În scopul redresării situației existente, Ministerul Educației și Tineretului a elaborat în perioada anilor 2005-2006

un nou proiect al Legii învățământului secundar profesional și postsecundar profesional, care este prezentat Guvernului Republicii Moldova pentru examinare.

49. Începînd cu 1 septembrie 2006 a fost aprobată, prin hotărîre de Guvern, alimentarea gratuită (la prînz) a elevilor din instituțiile de învățămînt secundar profesional.

7.7. Învățămîntul superior și mediu de specialitate

50. În perioada de referință, un număr mai mare de copii au beneficiat de posibilitatea de a învăța într-un colegiu sau o instituție superioară de învățămînt. Numărul elevilor care studiau în colegii la 10000 de locuitori în anul 2005/2006 constituia 75, în anul 2004/2005 - 65 elevi, în anul 2000/2001, au fost înregistrați 55 elevi. În anul 2005 contingentul studenților în instituțiile superioare, finanțate din bugetul de stat constituia 81,7 mii persoane, această creștere fiind de 58,7 la sută față de anul 2000, 27,9 la sută față de anul 2003 și 13,2 la sută față de 2004.

51. În corespundere cu Hotărîrea Guvernului nr. 434 din 25 aprilie 2006 cu privire la planurile unice de înmatriculare în anul 2006 a studenților și elevilor, în instituțiile de învățămînt superior (ciclul I), mediu de specialitate și secundar profesional a fost aprobată înmatricularea a 27875 persoane în învățămîntul superior și 11105 persoane în învățămîntul mediu de specialitate (colegii). Numărul total al studenților înmatriculați în anul 2006 a scăzut cu 25% în raport cu înmatricularea la studii în anul 2005, respectiv cu 18,9% față de 2004, din cauza reducerii înmatriculării pe bază de contract, în corespundere cu reglementările aprobate de către Guvern. Numărul de burse a fost mărit.

52. Fiecare al treilea student a fost înmatriculat la facultățile Științe sociale, economice și drept, care dețin cea mai mare pondere în numărul total al persoanelor înmatriculate – 33%, domeniul fundamental Educație – respectiv 17,2%; Științe – 5,9%; Științe umaniste și arte – 5,6%; Servicii – 4,8%; Medicină – 3,2 la sută.

53. În învățămîntul mediu de specialitate (colegii), în anul 2006 au fost înmatriculați 9892 de elevi, în descreștere cu 7,8% față de anul 2005 din lipsă de candidați la aceste locuri. Din numărul total al elevilor acestui segment, 72% au fost înmatriculați pe baza studiilor gimnaziale, 20% - școlilor de cultură generală, iar 7% - pe baza studiilor liceale. Ponderea cea mai mare în numărul persoanelor înmatriculate o constituie specialitățile medicale – 16,5%; și economia – 14,8%.

54. În contextul integrării europene, axate pe sisteme de performanță și calitate, sistemul de educație a făcut un pas important în această direcție, aderând la Procesul de la Bologna. A fost implementat Sistemul European de Credite Transferabile în instituțiile superioare de învățământ și introducerea Suplimentului la Diplomă, model unic-european, eliberat obligatoriu fiecărui absolvent începând cu promoția anului 2005.

55. Este în derulare elaborarea modificărilor și completărilor la Legea nr.1257-XIII din 16.07.97 cu privire la evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățământ din Republica Moldova și Legea nr. 423-XIV din 04.06.99 privind aprobarea Regulamentului de evaluare și acreditare a instituțiilor de învățământ. Au fost elaborate proiectul Concepției învățământului la distanță în Republica Moldova și proiectul Regulamentului privind organizarea și desfășurarea stagiilor de practică în cadrul formării inițiale în învățământul superior și prezentate Guvernului spre aprobare. Prin decizia Colegiului Ministerului Educației și Tineretului a fost aprobat Ghidul de Implementare a Sistemului Național de Credite de Studiu, care se implementează deja în învățământul superior.

7.8. Învățământul cu înclinație artistică

56. În liceele de învățământ artistic de nivel republican, subordonate ministerului Culturii, în anul 2006 studiau 755 de copii, care au dat dovadă de talent (muzică, arte plastice și coregrafie). Toți elevii veniți din localitățile sătești au cămin și bursă de întreținere. Elevilor înscriși la studii în aceste instituții li se asigură posibilitatea de susținere a examenelor de bacalaureat și continuarea studiilor la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, în alte instituții universitare de profil. La încheierea fiecărui semestru elevii susțin concertele clasei, concerte academice. Totodată, în colaborare cu Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”, Sala cu Orgă, Teatrul Național de Operă și Balet sunt desfășurate activități interactive, oferindu-li-se elevilor posibilitatea de a evolua pe cele mai prestigioase scene ale țării cu Orchestra simfonică, Orchestra națională de cameră și în recitaluri. Ministerul Culturii și Turismului promovează copiii talentați prin participări la cele mai importante manifestări culturale ale țării, inclusiv în cadrul Festivalului Internațional de Muzică „Mărțișor”. Ministerul susține financiar și logistic organizarea și desfășurarea pe parcursul a mai mult de 10 ani a Concursului internațional al tinerilor interpreți „Eugen Coca” și a Concursului republican între școlile de muzică și școlile de artă din republică.

57. Ministerul Culturii și Turismului asigură, de asemenea, participarea copiilor la Festivalul-școală Internațional „Новые имена” din Suzdal (Federația Rusă), Jocurile Delfice, la alte

concursuri internaționale de muzică, coregrafie și artă plastică, la care participanții din Republica Moldova au cucerit și cuceresc medalii și cupe de aur, premii majore.

7.9 Odihna, vacanța, activități recreative și activități culturale și artistice (art. 31).

58. Guvernul, în conformitate cu legislația națională, contribuie prin activități planificate și finanțate din bugetul de stat la organizarea odihnei de vară a copiilor, vacanțelor, activităților recreative, întremării sănătății copiilor etc., pentru toți copiii în general, și pentru copiii aflați în diferite situații de dificultate în special. În sezonul estival 2006 au activat 97 de tabere staționare din cele 98 preconizate, cu un efectiv de 121333 de copii și 442 de tabere cu sejur de zi, cu un efectiv de 117315 copii, inclusiv: **6574 de copii** orfani și din familiile socialmente vulnerabile din instituțiile rezidențiale și circa 900 de copii din școlile din partea stîngă a Nistrului și or. Bender.

59. În conformitate cu Hotărîrea Guvernului nr. 510 din 13.05.2006 cu privire la organizarea odihnei și întremării sănătății copiilor și adolescenților, în sezonul estival 2006, pînă la 25% numărul biletelor pentru instituțiile de odihnă și întremare au fost acordate gratuit, în mod prioritar copiilor orfani și celor rămași fără tutela părinților, copiilor din familiile numeroase și din cele socialmente vulnerabile.

60. Pentru organizarea **timpului liber**, actualmente în republică (cu excepția instituțiilor de acest gen din stînga Nistrului) funcționează **72** de instituții extrașcolare cu un efectiv **total de 45597** de participanți, ceea ce constituie 9,03 % din numărul elevilor din învățămîntul preuniversitar, iar în municipiul Chișinău activează 48 de Centre pentru copii. Rețeaua actuală a instituțiilor extrașcolare și baza materială a acestora nu permite accesul tuturor copiilor la servicii educaționale de calitate, fapt ce contravine art. 29 și 31 ale Convenției cu privire la drepturile copilului. În 22 de raioane funcționează doar cîte o singură instituție extrașcolară, de regulă, în localuri vechi, nereparate, deseori fără energie electrică și încălzire, ele fiind situate preponderent în centrele raionale și doar 5 în localități rurale.

61. Condițiile neadecvate de lucru din instituțiile extrașcolare îngreunează activitatea acestora. Doar în 5 din cele 35 de unități administrative au fost prevăzute cheltuieli pentru reparația curentă a acestor instituții în anul 2006. De asemenea, instituțiile extrașcolare sunt private uneori de spațiu în folosul unor bănci, agenți economici particulari etc., prestarea serviciilor educaționale respective organizîndu-se în schimbul doi în școli; în raioanele Basarabeasca, Florești, Orhei, Rezina, Ungheni centrele de creație a copiilor nu dispun de

edificiu propriu, doar 2 instituții republicane de profil dispun de computere, dar și acestea nu mai corespund cerințelor de azi.

62. În rezultatul realizării unui concurs de granturi, implementat de Centrul Național de Resurse pentru Tineri cu suport alocat de Reprezentanța UNICEF în Moldova, de Ministerul Educației și Tineretului, precum și de autoritățile publice locale, în anul 2006, în afară de cele 8 centre naționale și regionale și 40 de centre de nivel local urmau să fie inaugurate încă 10 centre pentru tineri. Donatorii care au contribuit la crearea lor sunt interesați în funcționarea unui parteneriat multisectorial de prestare a serviciilor pentru tineri, pentru ca mai apoi, treptat, aceste servicii inovatoare să fie preluate de către autoritățile administrației publice locale.

63. În activitatea pedagogică a instituțiilor extrașcolare sunt angajate circa 1600 de cadre didactice, dintre acestea circa 1100 au studii superioare și o bună experiență în domeniu. Numai în perioada de referință, Institutul de Științe ale Educației în colaborare cu instituțiile extrașcolare republicane, au organizat cursuri de perfecționare în domeniu frecventate de circa 50 de cadre didactice din instituțiile respective. Suplimentar, un număr mare de cadre didactice este antrenat în cadrul training-urilor organizate de SIEDO, Pro-Didactica, Centrul Național de Resurse pentru Tineri etc.

VIII. MĂSURILE SPECIALE DE PROTECȚIE

(art. 22, 30, 32-36, 37 (b)-(d), 38, 39 și 40)

1. Pentru implementarea art. 22 și 32 și a altor prevederi ale Convenției cu privire la măsurile speciale de protecție, Republica Moldova este parte la următoarele tratate:

- Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptat la 15.11.2000 la New York;

- Protocolul împotriva traficului ilegal de migranți pe calea terestră, a aerului și pe mare, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptat la 15.11.2000 la New York;

- Protocolul facultativ la Convenția privind drepturile copilului cu privire la implicarea copiilor în conflicte armate, adoptat la 25.05.2000 la New York;

- Convenția europeană asupra recunoașterii și executării deciziilor privind supravegherea copiilor și restabilirea supravegherii copiilor, adoptată la 20.05.1980 la Luxemburg;

- Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, adoptată la 25.10.1980 la Haga;
- Convenția privind statutul refugiaților, adoptată la 28.07.1951 la Geneva;
- Protocolul privind statutul refugiaților, adoptat la 31.01.1967 la New York;
- Hotărârea privind Fondul interstatal de ajutor pentru refugiați și persoanele strămutate forțat, încheiată între statele membre ale CSI la 07.10.2002 la Chișinău;
- Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr.182 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor, adoptată la 17.06.1999 la Geneva;

8.1 Copii în situații dificile:

8.2 Copii în conflict cu legea (art. 40 și 37)

8.2.1 Administrarea justiției juvenile (art. 40)

1. În scopul reducerii numărului de copii aflați în detenție au fost operate un șir de amendamente la Codul penal și Codul de procedură penală. Astfel, potrivit art. 91 din Codul penal, condamnații minori sunt prezentați pentru eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, în cazul în care ei întrunesc toate condițiile legale necesare în acest scop - executarea efectivă:

a) a cel puțin o treime din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave;

b) cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave;

c) cel puțin a două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave.

Aceste amendamente au fost adoptate pe baza Legii pentru modificarea unor acte legislative, inclusiv a Codului penal și a Codului de procedură penală nr. 184 din 29 iunie 2006.

Eliberarea condiționată înainte de termen a categoriei menționate de condamnați este precedată de un șir de măsuri educative, psiho-sociale și de instruire profesională, menite să cultive diverse abilități intelectuale și sociale care i-ar ajuta pe condamnații minori, eliberați din penitenciare să se reintegreze mai ușor în societate.

Conform prevederilor Legii nr. 184-XVI din 29 iunie 2006, a fost exclus arestul ca formă de pedeapsă, precum și plafonul minim de pedeapsă la un șir de articole ale Codului penal, astfel majorându-se numărul componentelor de infracțiuni pentru care pot fi aplicate pedepse alternative detenției, or, aplicarea pedepselor alternative oferă posibilitatea reducerii numărului de deținuți.

În special, referitor la detenția juvenilă, s-au produs modificări prin care se determină că, la stabilirea pedepsei cu închisoare pentru persoana care la data săvârșirii infracțiunii nu a atins vârsta de 18 ani, termenul se stabilește din maximul pedepsei prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, redus la jumătate la stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracțiuni, pedeapsa cu închisoarea pentru minori nu poate depăși 12 ani și 6 luni, iar în caz de cumul de sentințe 15 ani (art. 84, 85 Cod penal).

De asemenea, art. 75 din Codul penal a fost completat cu un nou alineat, potrivit căruia în cazul săvârșirii unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave minorului i se aplică pedeapsa numai dacă se constată că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea lui.

Potrivit articolului 93 din Codul Penal, minorii condamnați pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave pot fi scutiți de pedeapsă de către instanța de judecată, dacă se va constata că scopurile pedepsei pot fi atinse prin internarea lor într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare, precum și prin aplicarea altor măsuri de constrângere cu caracter educativ. În acest articol a fost inclusă și categoria infracțiunilor grave, având scopul reducerii pedepselor penale pentru minori. Tot în scopul evitării răspunderii penale a minorilor au fost operate modificări și la art. 109 al Codului penal, care stabilește că împăcarea este o cauză de înlăturare a răspunderii penale pentru anumite categorii de infracțiuni, cele ușoare și mai puțin grave, iar în cazul minorilor și pentru o acțiune gravă.

În egală măsură, modificări au fost operate și în Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Astfel, deținerea persoanei minore bănuite de săvârșirea unei infracțiuni, potrivit alin. (6) al art. 166 din Cod, nu poate depăși 24 de ore.

Potrivit art. 270 din Codul de procedură penală, la competența procurorului de exercitare a urmăririi penale au fost atribuite și infracțiunile săvârșite de minori.

Întru asigurarea respectării drepturilor copiilor se efectuează *pregătirea sistematică a specialiștilor care lucrează pentru și cu copiii (judecători, avocați, angajați din cadrul*

organelor de ordine, funcționari publici, cadre didactice, cadre medicale, asistenți sociali, reprezentanți ai ONG-urilor) în domeniul drepturilor copilului.

Odată cu procesul de instruire au fost elaborate diverse materiale despre drepturile copilului.

Colaboratorii organelor de drept au fost implicați în multiple activități de instruire cu subiecte directe sau tangențiale cu justiția juvenilă, organizate de către propriile centre de instruire, centre de instruire, organizații internaționale și organizații neguvernamentale. În acest sens, numai în cadrul a 6 seminare au fost instruiți 130 de judecători și procurori.

În cadrul Institutului Național de Justiție au fost planificate 3 genuri de activități de instruire în domeniul justiției juvenile:

a) instruirea inițială – programul de studiu este destinat judecătorilor nou-numiți în funcție. Subiectele de instruire includ și domeniul justiției juvenile;

b) instruirea continuă – un curriculum mai amplu;

c) formarea formatorilor – care abordează și subiectul justiției juvenile. La moment avem formatori în domeniul Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (6 judecători și 6 procurori) și formatori în domeniul justiției juvenile (3 judecători și 3 procurori).

Centrul de instruire a colaboratorilor sistemului penitenciar a realizat în perioada de referință mai multe sesiuni de instruire în domeniul drepturilor omului. Prin proiectul PNUD, „Susținerea în implementarea Planului Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului” a fost instruit un număr mare de colaboratori ai sistemului penitenciar.

2. Administrația justiției juvenile în perioada de raportare a fost îmbunătățită considerabil. Codul de procedură penală (în vigoare din 12.06.2003) conține un capitol special care reglementează procedura în privința copiilor aflați în conflict cu legea și mai multe articole ce se referă la aceștia în diferite alte capitole. Prevederile Codului sunt în corespundere cu standardele internaționale, el avînd și reglementări ce sunt superioare codului vechi (copiii pot fi reținuți nu mai mult de 24 ore, față de 72 de ore, există posibilitatea audierii în procedură deosebită a copiilor pentru a preveni necesitatea audierii lor repetate). Codul a prevăzut garanții atît pentru copii în conflict cu legea, cît și pentru alți copii implicați într-o cauză penală. Conform legii, participarea unui avocat este obligatorie în cazurile în care sunt implicați copii în conflict cu legea. Totodată, este obligatorie și participarea reprezentantului legal, pedagogului sau psihologului în toate cazurile unde sunt implicați minori.

3. Pentru implementarea diferitor activități din domeniul administrării justiției pentru minori a fost solicitată în mod expres asistența din partea UNICEF. Spre exemplu, proiectul Programului pe Țară pe anii 2007-2011, elaborat de UNICEF, prevede ca obiectiv de bază și reforma în domeniul justiției juvenile (pct. 28).

4. Începînd cu anul 2004, în fiecare instanță judecătorească din Republica Moldova sunt numiți judecători care pot judeca cauzele în care sunt implicați minorii. Urmărirea penală a cauzelor în privința copiilor în conflict cu legea a fost trecută în competența exclusivă a procurorului, în procuraturi fiind desemnați procurori care instrumentează cazurile privind copiii. Urmărirea penală și judecarea cauzelor penale în care sunt suspectați și învinuiți minori se face de urgență și în mod preferențial.

5. În conformitate cu pct. 21 al Planului de acțiuni RM-UE, urmează să fie continuată reforma în domeniul justiției juvenile. Prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 170 din 29.05.06 au fost aprobate: Strategia de reformă a sistemului judecătoresc 2006-2008 și Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei, care cuprinde în capitolul 7 „Justiția pentru minori” următoarele:

a. Instruirea judecătorilor specializați și a altor categorii de personal din sistemul judecătoresc în cadrul cursurilor de formare la Institutul Național al Justiției (termen de realizare – 2007);

b. Asigurarea necesarului de personal specializat în judecarea în condiții normale a cauzelor în care sunt implicați copii – victime sau copii în conflict cu legea (termen de realizare – 2007);

c. Perfecționarea sistemului statistic prin includerea datelor complete cu privire la copiii implicați în procedurile judiciare - *raportul statistic privind judecarea cauzelor penale* să conțină în mod diferențiat cauzele în care copiii sunt victime ale infracțiunilor enumerate (termen – 2007).

6. Pentru ridicarea profesionalismului persoanelor implicate în cauzele cu minori au fost organizate și implementate mai multe măsuri (inclusiv de instruire), astfel, numai pe parcursul anului 2006 în penitenciare au fost organizate următoarele activități și training-uri pentru cei implicați în sistemul justiției juvenile:

- la 24.03.2006 s-a desfășurat seminarul metodico-practic cu efectivul serviciului minori și moravuri din cadrul Comisariatului general de poliție mun. Chișinău, cu participarea

reprezentanților Direcției Generale Educație Știință Tineret și Sport și a Direcției Pentru Protecția Drepturilor Copilului din cadrul Primăriei mun. Chișinău

- pe 02.08.2006 a avut loc un seminar privind reforma sistemului de justiție juvenilă, cu participarea UNICEF Moldova;
- pe 08.08.2006 Institutul Reformelor Penale a organizat un seminar de evaluare în domeniul pregătirii eliberării condamnaților minori;
- pe 23.08.2006, sub egida Ligii Apărării Drepturilor Omului din Moldova s-a desfășurat un seminar instructiv în domeniul protecției drepturilor copiilor aflați în dificultate.

Delicvența juvenilă

7. Infracțiunile comise de copii și tineri constituie aproximativ 10% din totalul infracțiunilor înregistrate. De regulă, cele mai multe infracțiuni sunt contra proprietății, acest fenomen fiind declanșat de conflictele din familie, abandonul școlar și sărăcie, dar și de nivelul scăzut de cultură juridică al adolescenților. Printre copii recidiva constituie 67,34%.

8. Guvernul a adoptat în ultimii ani o serie de hotărâri pentru combaterea și profilaxia delicvenței în rândurile copiilor. Aceste acte formulează măsuri concrete de redresare a situației în domeniu. La 15.05.2003 a fost aprobată Hotărârea Guvernului despre măsurile speciale pentru combaterea și profilaxia criminalității în rândurile copiilor. Scopul urmărit și obiectivele de bază ale acestei hotărâri includ:

- Crearea serviciilor de informare (telefonul de încredere), în scopul asigurării accesului copiilor implicați în activități antisociale la ajutor profesional și sprijin psihologic (cu respectarea confidențialității);

- Desfășurarea activităților de publicitate a măsurilor și rezultatelor de combatere și profilaxie a delicvenței juvenile, publicarea unor articole cu tematică respectivă, organizarea de lecții educative pentru copii și părinți;

- Organizarea măsurilor de perfecționare a măiestriei profesionale a colaboratorilor de poliție preocupați de combaterea delicvenței juvenile;

- Majorarea alocațiilor pentru familiile socialmente vulnerabile, instruirea asistenților sociali pentru lucrul cu copiii aflați în dificultate, acordarea sprijinului de menținere a copiilor în familie;

- Crearea serviciilor de alternativă pentru îngrijirea copiilor din familii dezorganizate (familii în care au fost semnalate cazuri de abuz de alcool, întrebuințare a substanțelor stupefiante, de maltratare a copiilor etc.);

- Organizarea și stimularea participării specialiștilor din domeniul dreptului (avocați, polițiști, judecători) la orele de „Educație civică”, „Noi și legea” în instituțiile de învățământ preuniversitar etc.

9. În prezent, conform statelor de organizare ale MAI, sunt prevăzute 211 funcții de inspector pe problemele minorilor, întăriți în 42 de comisariate de poliție raionale, proporțional cu numărul populației și situației criminogene în rândurile copiilor. Inspectorii pe problemele minorilor își exercită funcțiile pe principiul zonal, iar ariile zonei de deservire se stabilesc de către comisarii de poliție ținându-se cont de situația operativă a criminalității juvenile, numărul instituțiilor de învățământ, densitatea populației etc.

10. În scopul prevenirii contravențiilor și infracțiunilor în rândurile copiilor, Inspectoratele pentru problemele minorilor iau în evidență adolescenții–contravenienți eliberați din locurile de detenție, condamnați care n-au fost privați de libertate, copiii care se află sub urmărire penală, consumatorii de băuturi alcoolice, substanțe narcotice, copii care părăsesc sistematic familiile sau duc un mod de viață antisocial.

11. Totodată, inspectorii pe problemele minorilor înaintează conducătorilor organelor administrației publice locale și a instituțiilor de învățământ propuneri respective și materiale privind contravențiile comise de către copii pentru a lua măsurile necesare la locul de trai și de învățământ, iar lucrul de profilaxie efectuat se documentează lunar în registre de evidență profilactică și dosare, ducându-se evidența copiilor delincvenți și a părinților care au o influență negativă asupra copiilor.

12. Activitatea de prevenire și combatere a delincvenței juvenile se efectuează sistematizat. Drept exemplu pot servi activitățile care au avut loc în acest sens în perioada anului 2006, întreprinse de angajații Secției minori și moravuri a Direcției profilaxie a Direcției generale poliție ordine publică a MAI au efectuat. Inspectorii au sensibilizat opinia publică asupra problemelor copiilor aflați în dificultate precum și a delincvenței juvenile în **449** materiale, inclusiv în cadrul a **135** emisiuni TV, **105** reportaje radio și **245** de articole în presă.

8.2.2. Copii privați de libertate (art. 37 (b), (c) și (d))

13. Pe parcursul anului 2006 au fost condamnați la privațiune de libertate 142 de copii. În privința duratei medii a privațiunii nu există date statistice. (tabelul 39)

Tabelul 39. Numărul minorilor în conflict cu legea și sancțiunile aplicate față de ei

Anii	Numărul minorilor reținuți de organele de poliție	Numărul minorilor aflați în izolatoarele de detenție provizorie a organelor MAI	Numărul minorilor aflați în izolatoarele de urmărire penală ale DIP	Numărul total de minori condamnați	Numărul minorilor sancționați cu o pedeapsă suspendată sau altă pedeapsă neprivativă de libertate	Numărul minorilor sancționați cu privațiune de libertate	
						Penitenciarul nr. 2 Lipcani	Penitenciarul nr. 7 Rusca
2000	17		171	1702	1512	34	2
2001	46		186	1894	1667	52	6
2002	31	411	172	2160	1866	73	6
2003	13	397	113	2099	1844	99	10
2004	9	387	115	1774	1580	33	2
2005	22	434	130	1888	1664	70	5
2006	59	517	84	1316	1089	128	14

14. Procedura de executare a pedepselor de către copii este prevăzută de Codul de executare, adoptat prin Legea nr. 443 din 24.12.2004. Conform Codului, persoanele condamnate la privațiune de libertate care nu au atins majoratul execută pedeapsa în penitenciare pentru copii sau în sectoare separate ale penitenciarelor nespecializate, cu asigurarea condițiilor penitenciarului pentru copii.

15. În Republica Moldova există un singur penitenciar destinat special minorilor (băieți), Penitenciarul nr. 2 Lipcani. Fetele condamnate la privațiune de libertate își ispășesc pedeapsa în penitenciarul pentru femei nr. 7 Rusca.

16. În Penitenciarul nr. 2 Lipcani la 01.07.2006 se aflau 119 copii (până la 18 ani) și 57 de adolescenți (de la 18 la 21 ani). În instituții penitenciare care nu sunt destinate în mod special copiilor la 01.07.2006 erau deținuți 25 de copii în penitenciarul nr. 7 Rusca, executând pedeapsă penală și alți 112 copii în izolatoarele de detenție preventivă - total 137 de copii.

17. Copii aflați într-o instituție pentru adulți sunt escortați, primiți și deținuți la locul executării pedepsei separat de condamnații adulți și beneficiază de plimbări zilnice - de cel puțin 2 ore.

Prezentul Cod stabilește pentru condamnații minori următoarele măsuri de stimulare:

- a) acordarea dreptului de a viziona spectacole cultural-distractive și sportive în afara penitenciarului, fiind însoțiți de reprezentanți ai administrației penitenciarului, pe o durată de cel mult 8 ore (numai pe timp de zi);
- b) acordarea dreptului de a ieși din penitenciar, fiind însoțiți de reprezentanții lor legali, pe o durată de cel mult 8 ore;
- c) acordarea dreptului la întreveneri de scurtă durată (cel puțin o dată pe lună) și de întreveneri de lungă durată (cel puțin o dată la două luni), cu dreptul de a locui împreună cu familia într-un spațiu locativ separat pe teritoriul penitenciarului sau în apropierea lui.

18. Conducerea penitenciarelor nr. 2 Lipcani și nr. 7 Rusca organizează audiențe pentru condamnați pe probleme personale. În Penitenciarul nr. 2 Lipcani sunt instalate telefoane de linie fierbinte, deținuții putându-l contacta direct pe șeful penitenciarului. De asemenea, conform prevederilor pct. 87 al Statutului executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 583 din 26 mai 2006, deținuții au dreptul să înainteze cereri și plângeri (reclamații, propuneri, sesizări) administrației penitenciarului, organelor ierarhic superioare, instanțelor judiciare, procuraturii, Comitetului pentru plângeri, organelor autorităților publice centrale și administrației publice locale, asociațiilor obștești, precum și organizațiilor interstatale pentru apărarea și respectarea drepturilor omului.

19. Fetele și băieții din penitenciare sunt atrași în programe socio-educative, elaborate de Departamentul Instituțiilor Penitenciare. De asemenea, ei sunt implicați și în alte activități socio-educative: de creație artistică, training-uri psihologice, activități sportive, studierea calculatorului, însușirea unei meserii etc.

Reținerea și arestarea copiilor

20. Reținerea minorului, precum și arestarea lui preventivă pe temeiul prevăzut de lege, pot avea loc doar în cazuri excepționale, când au fost savârșite infracțiuni grave cu aplicarea violenței, deosebit de grave sau excepțional de grave. În cazul reținerii minorului, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat despre aceasta procurorului și părinților minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc.

21. Arestarea preventivă sau reținerea minorului și înștiințarea imediată a părinților sau a altor reprezentanți legali ai minorului se consemnează în procesul-verbal de reținere. În acest

sens legea (Codul de procedură penală, art. 173) prevede că cel care a întocmit procesul-verbal de reținere, este obligat să dea imediat posibilitate persoanei reținute să-și anunțe o rudă apropiată sau o alta persoană, despre locul unde este deținut, timp de cel mult 6 ore.

22. Arestarea se efectuează inițial pe un termen ce nu depășește 30 de zile. În cazul arestării copiilor, durata ținerii în stare de arest preventiv pe parcursul urmăririi penale poate fi prelungită numai până la 4 luni.

23. După trimiterea cauzei în instanța de judecată, termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest din ziua primirii cauzei în instanța de judecată și până la pronunțarea sentinței nu poate depăși 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 15 ani închisoare, și 12 luni dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață. După expirarea termenelor stabilite la alin. (5) și (8) al articolului 186 al Codului de Procedură Penală, termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest poate fi prelungit doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului. Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși 30 de zile în faza urmăririi penale și 90 de zile în faza judecării cauzei.

24. La data de 01.10.2006 numărul persoanelor reținute, a căror vîrstă nu depășește 18 ani, aflate în urmărire penală, constituia 104 persoane. Nu au fost înregistrate cazuri de abuz și tratament incorect față de persoane sub 18 ani, care ar fi avut loc pe parcursul reținerii, arestului sau ispășirii pedepsei privațiunii de libertate.

8.2.3 Aplicarea pedepsei capitale sau detențiunii pe viață (art. 37 (a))

25. În Republica Moldova pedeapsa capitală nu se aplică. În conformitate cu legea, copiii nu pot fi condamnați la detenție pe viață. La stabilirea pedepsei cu închisoarea pentru minori, termenul se stabilește din maximumul pedepsei redus la jumătate; pedeapsa definitivă în cazul concursului de infracțiuni, pentru minori, nu poate depăși 12 ani și 6 luni, iar în cazul cumulului de sentințe 15 ani.

8.2.4 Recuperarea fizică, psihologică și reintegrarea socială (art. 39)

26. Pentru recuperarea și reintegrarea socială, copiii implicați în sistemul de justiție juvenilă sunt pregătiți înainte de eliberarea din detenție conform Programului „PROSOCIAL”, Programului de pregătire pentru eliberare a deținuților care au săvârșit infracțiuni de furt sau

jaf, Programului de pregătire a deținuților pentru eliberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. De asemenea, în penitenciare au fost introduse funcții de asistenți sociali, care acordă ajutor condamnaților prin: pregătirea către eliberare, informarea administrației publice locale despre eliberare ca aceasta să le acorde ulterior ajutorul necesar. În același timp ei colaborează cu Centrele de justiție comunitară, care acordă celor eliberați asistență în domeniul reintegrării sociale.

27. Astfel, asistenții sociali acordă o serie de servicii, inclusiv:

- a) restabilirea legăturilor cu rudele și cei apropiați;
- b) perfectarea diferitor acte juridice;
- c) colaborarea cu agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă în vederea angajării în câmpul muncii după eliberarea din detenție;
- d) informarea despre instituțiile de învățământ în care și-ar putea face studiile;
- e) stabilirea locului de trai;
- f) monitorizarea procesului de eliberare etc.

28. În penitenciare, pe parcursul primului semestru al anului 2006 au participat la programe de reabilitare și reintegrare socială circa 46 de copii. La 01.07.2006, numărul total de copii aflați în penitenciare era de 312 persoane, iar pe parcursul anului au beneficiat de asistență pentru reintegrarea socială circa 46 de persoane, ceea ce constituia 100 % din numărul persoanelor eliberate. În anul 2005 de asistență au beneficiat – 29 de copii, în 2004 – 34 de copii, în 2003 – 28 de copii, în 2002 – 28 de copii, în 2001 – 37 de copii, în 2000 – 19 copii.

8.3 Copii în situație de exploatare, de recuperare fizică, psihologică și reintegrarea socială (art. 39)

8.3.1 Exploatarea economică, inclusiv munca copiilor (art. 32)

29. Pe parcursul ultimilor ani, Guvernul Republicii Moldova a acordat o atenție deosebită prevenirii și combaterii exploatării copilului prin muncă. În perioada de referință în acest domeniu au fost întreprinse următoarele măsuri:

- a) a fost ratificată Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr.182 „Privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor” (Legea nr.849-XV din 14 februarie 2002);
- b) a fost adoptată Legea privind Inspekția Muncii nr.140-XV din 10 mai 2001;

c) a fost adoptat noul Cod al muncii (Legea nr.154-XV din 28 martie 2003);

d) a fost aprobat Memorandumul de înțelegere între Guvernul Republicii Moldova și OIM, reprezentată prin Biroul Internațional al Muncii (Hotărîrea Guvernului nr.394 din 15 aprilie 2004), unul din scopurile căruia constituie asigurarea implementării Convențiilor Organizației Internaționale a Muncii nr.138 și nr.182;

30. A fost instituit Comitetul național director al Programului Internațional privind Munca Copilului (Hotărîrea Guvernului nr.495 din 11 mai 2004);

31. A fost adoptată Legea nr.110-XVI din 2 iunie 2005 „Pentru modificarea și completarea Codului cu privire la contravențiile administrative și a Legii nr.140-XVI din 10 mai 2001 privind Inspecția Muncii”, prin care:

- Inspecția Muncii a fost împuternicită să exercite control de stat asupra respectării actelor legislative și a altor acte normative în domeniul muncii la persoane fizice care angajează salariați și să aplice, în modul stabilit de legislație, sancțiuni administrative, inclusiv amenzi, pentru încălcarea dispozițiilor actelor legislative și ale altor acte normative referitoare la condițiile de muncă și protecția salariaților în exercitarea atribuțiilor lor;

- a fost majorată mărimea amenzii pentru încălcarea de către persoanele cu funcții de răspundere a legislației muncii și a actelor normative privind protecția muncii, săvârșită asupra minorilor. Potrivit modificărilor în cazul respectiv poate fi aplicată o amendă de la o sută la două sute cincizeci de unități convenționale (o unitate convențională de amendă este egală cu 20 lei)

8.3.2 Abuzul de droguri (art. 33)

32. Fenomenul răspîndirii consumului de alcool și droguri printre adolescenți este foarte grav. Consumul abuziv și de alcool, droguri și de alte substanțe psihotrope provoacă multiple dereglări de ordin social și de sănătate care, la nivel național, se reflectă prin creșterea mortalității, a morbidității și a infracțiunilor printre acest segment de populație.

33. Principalii factori care îi determină pe adolescenți să consume abuziv alcool sau droguri sunt:

(e) predispoziția genetică;

(f) tipul de personalitate;

(g) atitudini și credințe determinate de cultură, religie, vîrstă, sex etc.;

(h) nivelul de educație, clasa socială, experiența personală;

(i) gradul de expunere la oferta unei substanțe psihoactive și la condiționarea pozitivă pentru consumul acesteia;

(j) accesibilitatea băuturilor alcoolice, drogurilor și altor substanțe psihotrope pe piața internă.

34. Adolescenții, sunt în căutarea identității emoționale și psihologice, învață să aplice valorile acumulate în copilărie, să-și analizeze rolul lor în societate etc. Acest proces emoțional, uneori tulburător, coincide cu timpul posibilității de afirmare dar și al vulnerabilității individului. Majoritatea riscurilor pe care și le asumă adolescenții nu sunt o reflectare a atitudinilor și dorințelor lor personale, ci mai curînd consecințele periculoase ale procesului informativ și educativ. Unii adolescenți sunt ademeniți de alcool sau droguri dar se opresc la timp, alții continuă să le folosească ocazional, fără a avea probleme serioase. Alți adolescenți devin dependenți, încep să folosească droguri frecvent și mai puternice, ceea ce le agravează mult sănătatea și le creează probleme serioase apropiaților lor. Anual circa 320 de narcomani adolescenți se află sub supraveghere medicală. Ei sunt implicați în programe de tratament medicamentos, educaționale, informaționale, de profilaxie, recuperare psihosocială etc.

35. Fenomenul utilizării drogurilor o singură dată, conform unui studiu, este mai mare în localitățile rurale (82,9%), comparativ cu cele urbane (79,2%). În schimb, în localitățile urbane este mai răspîndit consumul ocazional de droguri. Utilizarea drogurilor injectabile a fost relatată în 2,8% de cazuri în rîndul adolescenților care au experiență în consumul drogurilor.

36. În scopul redresării situației, specialiștii în domeniu au efectuat un volum considerabil de lucru, de analiză și ținere la control a situației, aprecierea priorităților de activitate, promovarea modului sănătos de viață printre adolescenți, informarea opiniei publice privind consecințele grave ale acestui fenomen prin mesaje adecvate și credibile cu scopul diminuării motivației consumului de droguri și de alte substanțe psihotrope, extinderea serviciilor de sănătate pentru persoanele cu riscuri grave de sănătate, depistarea precoce a adolescenților antrenați în consumul de droguri și implicarea lor în programe de tratament, profilaxie, corecție și recuperare psihosocială.

37. Pe parcursul perioadei de referință s-a continuat efectuarea cercetărilor privind răspîndirea consumului de droguri și de alte substanțe psihotrope printre elevi, studenți, tineret etc., nivelul consumului de droguri și monitorizarea ulterioară a situației, impactul fenomenului asupra sănătății publice, situației demografice din teritoriu, mortalității generale a populației, situației criminogene etc. Anual, specialiștii în ramură susțin cîte 17000-20000 convorbiri individuale cu persoanele care consumă alcool, droguri și alte substanțe psihotrope, privind consecințele

alcoolismului și narcomaniei, necesitatea tratamentului și avantajele modului sănătos de viață. Au fost realizate în această perioadă 75 emisiuni televizate, 116 emisiuni radiofonice, s-au publicat 214 articole în presă în scopul susținerii stilului sănătos de viață. Semestrial, au fost organizate seminare cu participarea ONG-urilor pe probleme ale educației, prevenție primară, reabilitare și resocializare a persoanelor dependente de droguri. Au fost organizate trimestrial seminare cu medicii de familie privind depistarea timpurie a persoanelor antrenate în consum de droguri și de alte substanțe psihotrope. În același timp au fost desfășurate seminare cu colaboratorii de poliție privind situația narcologică înregistrată în teritoriu, măsurile de ameliorare și redresare a situației, semnalmentele consumatorilor de droguri și de alte substanțe psihotrope pentru depistarea acestora și preîntâmpinarea crimelor.

38. În comun cu organele de poliție au fost elaborate recomandări metodice pentru colaboratorii organelor de drept pe tema: „Combaterea narcomaniei și traficului de droguri”. Specialiștii în materie au lucrat activ în vederea instruirii teoretice și practice a colaboratorilor de poliție încadrați în combaterea fenomenului narcomaniei cu scopul depistării semnalmentelor consumatorilor de droguri și de alte substanțe psihotrope; pentru asigurarea securității naționale, contracararea traficului de droguri și asigurarea unui tratament antidrog al persoanelor bolnave. În acest sens, au fost organizate traininguri, expoziții, seminare, unde au fost puse în discuție recomandările metodice privind clinica narcomaniei, semnele ei distinctive, s-a conclucrat cu serviciile abilitate din teritoriu, efectuându-se schimb de informații etc. Scopul principal al acestor activități a fost elaborarea și aplicarea în complex a măsurilor de ordin medical, social, educațional și administrativ în vederea motivării tinerilor pentru un mod sănătos de viață și protejarea populației contra narcomaniei. Medicii narcologi din instituțiile medico-sanitare publice au vizitat toate instituțiile de învățământ preuniversitar și universitar cu scopul atragerii elevilor și studenților la diferite manifestări antidrog, familiarizării lor cu problemele grave și riscurile ce le comportă narcomania, necesitatea unui comportament social adecvat.

8.3.3 Exploatarea sexuală și abuzul sexual (art. 34), vânzarea, răpirea, comerțul/traficul cu copii (art. 35)

39. Organele de stat întreprind măsuri eficiente împotriva traficului de ființe umane și de ajutorare a persoanelor care au suferit de pe urma acestui fenomen. Începând cu 1 ianuarie 2006, victimele traficului beneficiază de alocație de integrare sau reintegrare profesională. Această măsură prevede acordarea unei sume lunare fixe, neimpozabile, în mărime de 15 la

sută din salariul mediu pe economie din anul precedent, alocată din Fondul de șomaj pe o perioadă de pînă la 9 luni.

40. O componentă importantă a prevenirii traficului o constituie verificarea minuțioasă a documentelor și a legalității trecerii frontierei de stat. Trecerea frontierei de stat de către copii se efectuează numai pe baza documentelor valabile ce permit intrarea sau ieșirea din Republica Moldova, cu respectarea condițiilor stipulate de lege. Astfel, pentru trecerea frontierei de către un copil este nevoie ca acesta să fie însoțit de unul dintre reprezentanții lui legali sau de un însoțitor, desemnat prin declarație de către reprezentantul legal a cărui semnătură se legalizează notarial. În declarație se indică scopul călătoriei, durata acesteia și țara de destinație. În cazul în care copilul pleacă să domicilieze în străinătate este necesar consimțămîntul, exprimat prin declarație, al ambilor părinți, cu semnăturile lor legalizate notarial, iar în cazul altor reprezentanți legali - consimțămîntul acestora exprimat prin decizia autorității tutelare.

41. Copiii (elevii) care au împlinit vîrsta de 14 ani și sunt înmatriculați la studii în instituții de învățămînt din alte state, la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, prezintă actul de înmatriculare la instituția de învățămînt respectivă și declarația eliberată de unul dintre părinți, autenticată notarial, care conține consimțămîntul acestuia pentru intrarea și ieșirea copilului din Republica Moldova, cu indicarea țării de destinație, scopului călătoriei, perioadei de aflare a copilului în țara de destinație, iar în cazul altor reprezentanți legali - consimțămîntul acestora, exprimat prin decizia autorității tutelare. Declarația este valabilă pe o perioadă de un an de studii.

42. Aplicarea acestor prevederi constituie o garanție a prevenirii transferului ilegal al copiilor peste hotarele Republicii Moldova. Astfel, numai în 2006 n-a fost permisă ieșirea din Republica Moldova a copiilor în 1120 de cazuri. De cele mai multe ori refuzul a fost motivat de lipsa acordului părinților pentru plecarea peste hotare.

43. În vederea prevenirii traficului de copii, Serviciul Grăniceri colaborează permanent cu organele competente în traficul de ființe umane atît din țară cît și de peste hotare, iar în cadrul aparatului central al Serviciului Grăniceri funcționează în regim non-stop *linia fierbinte* la care poate apela orice cetățean în cazuri de dispariție a copiilor.

44. A fost intensificată activitatea de depistare și pedepsire a persoanelor care comit infracțiuni grave în acest domeniu . (tabelul 40)

Tabelul 40. Numărul de cauze penale și victime ale traficului de copii și scoaterii ilegale a copiilor din țară (informație oferită de Ministerul Afacerilor Interne)

Anii	Trafic de copii (art. 206, Cod penal, art. 113-1 redacție veche)		Scoaterea ilegală a copiilor din țară (art. 207 Cod penal, art. 112-3 redacție veche)	
	Cauze penale	Numărul de copii	Cauze penale	Numărul de copii
2001	3	3	3	
2002	1	1	5	10
2003	14	15	6	7
2004	38	41	5	5
2005	42	48	16	16
2006	58	59	6	7

45. În același timp, se remarcă menținerea unei rate înalte de crime comise împotriva minorilor (tabelul 41)

Tabelul 41. Crime în urma cărora au suferit copiii în perioada 2001 – 2006

	2001		2002		2003		2004		2005		2006	
Total Inklusiv:	303		342		460		433		418		415	
Omor premeditat (art. 145 Cod penal, art. 88, Cod penal)	5		12		20		10		6		13	
Vătămare corporală gravă premeditată sau a sănătății (art. 95, 151 Cod penal)	4		5		9		7		7		5	
Privațiune ilegală de libertate (art. 116, 166, Cod penal, redacție veche)	4		4		4		3		7		1	
	Cauze penale	Numărul de copii	Cauze penale	Numărul de copii	Cauze penale	Numărul de copii	Cauze penale	Numărul de copii	Cauze penale	Numărul de copii	Cauze penale	Numărul de copii
Viol (art. 171, Cod penal, art. 102 redacție veche)	47		60		61	60	79	84	60	62	54	58
Acțiuni violente cu caracter sexual (art. 172 Cod penal, art. 104 redacție veche)	9		11		15	15	33	33	29	30	19	20

veche)												
Raport sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 14 ani (art. 174, Cod penal, art. 103)	13		10		23	23	16	16	9	9	12	12
Acțiuni perverse (art. 175,103/1 Cod penal)	10		26		21	21	10	11	10	10	15	15
Transmiterea unei boli venerice (art. 211, Cod penal, art. 107)	1	1	-		-		-		-		-	
Contaminarea cu maladia SIDA (art. 212, Cod penal)	-		-				-		-		-	

8.3.4. Copii străzii sau Copii ce locuiesc sau lucrează în stradă

56. Datele statistice referitoare la fenomenul „copiii străzii”, pentru perioada de raportare, sunt relativ constante, înregistrând o ușoară descreștere în anul 2006, fenomenul fiind concentrat în municipiile Chișinău și Bălți.

57. Pentru prevenirea și reducerea acestui fenomen, în cadrul a 10 Centre de plasament, finanțate atât din bugetul local și de stat, cât și din donații, copiilor străzii li se acordă servicii de cazare, alimentare, reabilitare (prin diverse forme de terapii și acordarea consilierii psihologice, juridice și sociale) precum și reintegrare socială, prin identificarea celei mai oportune forme de protecție a copilului: reintegrare în familie, plasament de lungă durată, tutelă, curatelă sau adopție.

8.3.5. Respectarea drepturilor copilului în regiunea transnistreană

58. Avînd în vedere că pînă în prezent autoritățile Republicii Moldova nu dețin controlul efectiv al teritoriului din stînga Nistrului, colectarea informației necesare pentru elaborarea raportului a fost practic imposibilă. Cu toate acestea, datorită bunei cooperări între Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului și ONG care reușesc să-și desfășoare parțial activitatea și pe teritoriul transnistrean s-a reușit obținerea anumitor informații fragmentare.

59. Astfel, în perioada de raportare, un număr considerabil de copii din regiunea transnistreană aflați în situații de risc au fost asistați de Misiunea Organizației Internaționale

pentru Migrație în Republica Moldova, Reprezentanța din Republica Moldova a Fundației Elvețiene „Terre des hommes”, ONG „Salvați Copiii” Moldova, beneficiind de: asistență psiho-socială și reintegrare familială și comunitară, suport în vederea școlarizării și recuperării școlare, repatrierea copiilor aflați fără ocrotire părintească peste hotarele țării, ajutor umanitar, organizarea odihnei de vară, asistență medicală.

60. În perioada 2005-2006 activitatea proiectului „Fii ajutor copiilor țării” (FACT) al Fundației „Terre des hommes” a fost direcționată spre acordarea suportului structurilor sociale locale și familiilor în scopul protecției și reintegrării copiilor repatriați din Federația Rusă și Ucraina. Pentru realizarea acestui obiectiv au fost stabilite relații de colaborare cu reprezentanții structurilor de protecție a copilului din toate raioanele și orașele din partea stîngă a Nistrului, cu un șir de comunități de la locul de baștină a copiilor.

61. Misiunea Organizației Internaționale pentru Migrație în Republica Moldova a oferit copiilor în dificultate asistență psiho-socială, medicală, ajutor umanitar, suport în școlarizarea și instruirea profesională, asistență medicală, etc. În anul 2006 OIM în colaborare cu ONG "Interacțiune" a organizat în școlile din regiunea transnistreana seminare peer-to-peer de prevenire a Traficului de Ființe Umane, la care au participat 2028 copii

62.

ONG „Salvați Copiii” Moldova în perioada de raportare a asistat 958 copii și a realizat următoarele activități.

62. Articolul 35 din Constituția Republicii Moldova reglementează în mod expres dreptul la învățătură, ca unul din drepturile fundamentale ale omului, stipulînd că dreptul la învățătură este asigurat prin învățămîntul general obligatoriu, prin învățămîntul liceal și prin cel profesional, prin învățămîntul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare. Statul asigură, în condițiile legii, dreptul de a alege limba de instruire a persoanelor. Studiarea limbii de stat (limbii moldovenești în baza grafiei latine) se asigură în instituțiile de învățămînt de toate gradele. În prezent numărul total al populației regiunii transnistrene a RM, potrivit datelor statistice ale organelor specializate din această regiune, este de aproximativ 540 mii de locuitori, moldovenii - 32,3%, ucrainenii – 29,1 %, rușii – 28,1%. Deși populația majoritară o constituie moldovenii, limba de instruire este preponderent rusa (90% din numărul total al copiilor, care au frecventat aceste instituții în anul 2005). Doar 8,7% din copii studiază în limba moldovenească, și 0,6% sunt instruiți în limba ucraineană.

63. În anul 2005 în regiune activau 184 de școli de zi de cultură generală în care învățau 67,5 mii copii. Este de menționat că în localitățile rurale ale acestei regiuni a țării la acel

moment nu exista nici un gimnaziu sau liceu. Această situație este cu atât mai gravă cu cât 61,5% din numărul total al școlilor de cultură generală din regiune funcționează în localitățile rurale și în ele studiază 37,7% din numărul total de elevi.

64. În prezent în regiunea transnistreană funcționează 16 școli moldovenești și 32 de școli mixte cu instruirea în limba moldovenească pe baza alfabetului chirilic, în care studiază 12311 de elevi, 8 școli cu instruirea în limba moldovenească pe baza grafiei latine după programe și manuale aprobate de Ministerul Educației și Tineretului al RM, în care studiază circa 2650 de elevi. Administrația transnistreană a atribuit școlilor cu instruirea în limba moldovenească pe baza grafiei latine statutul de instituții de învățământ străine „nestatale”.

65. În regiunea transnitreană funcționează în total 25 de instituții de pregătire profesională a tinerilor, în care studiază circa 11 mii de persoane, dintre care moldovenii constituie 34%, rușii – 34%, ucrainenii – 28%. Cu toate acestea, 97,4% din numărul total al elevilor acestor instituții de învățământ studiază în limba rusă, în limba moldovenească învață doar 2,7%.

66. În această regiune a Republicii Moldova funcționează trei instituții de învățământ superior în care studiază circa 12,2 mii de persoane, dintre care rușii constituie 38,9%, ucrainenii - 32,0%, moldovenii 22,8%, bulgarii – 2,7%, alte naționalități – 3,6%. Cu toate acestea, 94,0% din numărul total al studenților studiază în limba rusă, 5,0% - în limba moldovenească și 1,0% - în limba ucraineană.

67. Deși situația din sistemul de învățământ din regiunea transnistreană sub aspectul respectării dreptului constituțional al tinerilor de a studia în limba maternă este una deosebit de gravă, regimul separatist a continuat de-a lungul anilor să întreprindă diverse măsuri, care au agravat și mai mult situația, în special în învățământul în limba moldovenească, insistând asupra faptului ca toate școlile moldovenești din regiune să utilizeze în procesul de instruire a copiilor doar alfabetul chirilic.

68. Devastarea și închiderea la 15 iulie 2004 a Liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol a marcat începutul crizei de proporții în relațiile dintre Chișinău și Tiraspol, care a devenit cunoscută opiniei publice internaționale drept „criza școlilor din Transnistria”.

69. La 28 ianuarie 2004 așa-numitul „Soviet Suprem” al Transnistriei a adoptat o hotărâre, potrivit căreia la începutul noului an de studii 2004-2005 în această regiune nu mai trebuiau să existe școli de cultură generală care nu se subordonează „legislației transnistrene”, ceea ce însemna, de fapt, că activitatea școlilor moldovenești, care nu se vor subordona pretenției „legislației transnistrene” și în care procesul de studii se va desfășura conform programelor și manualelor Ministerului Educației și Tineretului al Republicii

Moldova, va fi interzisă. În pofida tuturor presiunilor exercitate, 8 școli au rezistat și continuă să desfășoare procesul de studii conform programelor și manualelor Ministerului Educației și Tineretului al Republicii Moldova. Celelalte școli moldovenești, care se află în subordinea administrației de la Tiraspol, studiază în baza grafiei chirilice, după programe și manuale învechite, ce nu corespund standardelor europene.

70. Sub pretextul că aceste 8 școli nu au fost înregistrate de către administrațiile locale (transnistrene), în luna iulie 2004 sediile liceelor teoretice „Lucian Blaga” din Tiraspol, „Evricea” din Rîbnița și școala-internat pentru copiii orfani din Bender au fost luate cu asalt, au fost devastate și asediate mai bine de o lună de zile de către miliția transnistreană. După închiderea Liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol, autoritățile transnistrene, în pofida protestelor părinților, pedagogilor, elevilor, precum și a comunității internaționale, au închis și celelalte școli cu predare în limba moldovenească în baza grafiei latine.

71. La 29 iulie 2004 a fost luat cu asalt de către milițienii transnistreni Liceul „Evricea” din Rîbnița. Părinții, profesorii și copiii, care se baricadaseră în școală, au fost evacuați, șase părinți și profesori au fost arestați și duși cu forța la miliție, unde li s-au întocmit dosare și, pentru faptul că și-au apărat dreptul ca copiii lor să studieze în limba maternă, au fost condamnați ilegal la diferite termene de detenție – la trei și șapte zile de închisoare.

72. Deși aceste școli se subordonează și sunt administrate de Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova, fiind finanțate de la bugetul de stat al Republicii Moldova, pentru a asigura copiilor condiții cât de cât normale de studii, administrațiile școlilor represate s-au conformat cererii (ilegale) de a trece procedura de înregistrare de către administrația de la Tiraspol și astfel, aceste instituții de învățămînt au fost înregistrate provizoriu de către autoritățile transnistrene pe termen de un an ca instituții de învățămînt străine nestatale. Dar chiar și după înregistrare autoritățile locale au continuat, invocînd diferite pretexte, să șantajeze și să persecute administrațiile școlilor, profesorii, părinții și copiii. Directorului școlii nr.12, reorganizat în prezent în Liceul „Evricea” din or.Rîbnița, i-a fost intentat dosar penal, pe motiv că efectuează operații valutare ilegale - achită pedagogilor, care lucrează în această școală, salariile în lei moldovenești - moneda oficială a Republicii Moldova. Sunt supuși persecuțiilor și alți colaboratori și lucrători ai școlii, inclusiv constructorii, care desfășoară lucrări de reparații în școală.

73. Astfel, directorul Liceului „Alexandru cel Bun” din Bender a fost somat să reîncheie cu autoritățile locale un contract de arendă, deși Liceul avea deja încheiat un asemenea contract. Aceste acțiuni destabilizatoare erau întreprinse în condițiile în care administrația locală a or.Bender încheiase deja un contract cu Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM), prin care FISM-ul s-a angajat să efectueze reparația capitală a clădirii liceului,

suma mijloacelor investite în lucrările de reparații fiind de circa 11 mil. lei, autoritățile locale s-au obligat, la rândul lor, să nu schimbe timp de zece ani destinația clădirii, iar banii investiți (11 mil. lei) să meargă în contul achitării plății de arendă.

74. Liceul Teoretic „Evrice” din Rîbnița se confruntă, de asemenea, cu diverse probleme, este hărțuit în permanență de către administrația orașului. Elevii și părinții au fost chemați la procuratura locală pentru a depune mărturii împotriva administrației școlii. Directorul școlii este, practic, „bombardat” cu scrisori-somații, prin care este învinuită de falsificarea înregistrării, deoarece școala funcționează în grădinița de copii, care aparține Uzinei Metalurgice din Rîbnița, iar înregistrarea provizorie a școlii a fost efectuată pe adresa clădirii construite de Republica Moldova, în care au fost investiți mai bine de 11 mil. lei, și pe care acum administrația or. Rîbnița intenționează să o scoată, fără nici un temei juridic, la vânzare.

75. Mai mult, autoritățile locale ale or. Rîbnița au înregistrat (la 11.08.2004) pe adresa str. Gagarin, 14 (adresa juridică a liceului „Evrice”), în blocul de studii, construit pentru liceul „Evrice” din banii bugetului de stat al Republicii Moldova, o școală de protecție și reabilitare socială a elevilor. În legătură cu aceasta administrația liceului „Evrice” a fost somată în repetate rânduri să modifice actele de constituire, în care să indice adresa juridică „exactă”.

76. Deși liceul se subordonează Ministerului Educației și Tineretului al Republicii Moldova, administrației liceului i se cer permanent informații detaliate despre numărul de copii, locul de trai și de muncă al părinților pentru a fi șantajați și persecutați.

77. Administrația școlii medii nr.20 din Tiraspol, în prezent Liceul „Lucian Blaga”, a fost avertizată de procuratura de la Tiraspol că în cazul în care școala nu va fi înregistrată, în termen de pînă la 15 februarie 2004, activitatea școlii va fi sistată. Liderii separatiști de la Tiraspol au ignorat nenumăratele apeluri ale Guvernului Republicii Moldova, ale OSCE, UE, Consiliului Europei, ale întregii comunități internaționale de a redeschide școlile. Drept răspuns, Chișinăul a anunțat că se retrage din procesul de negocieri și a cerut implicarea SUA și UE în soluționarea conflictului.

78. Deși pentru mulți observatori străini criza școlilor din Transnistria a constituit la acel moment o surpriză, în realitate, lupta școlilor moldovenești continuă de mai bine de zece ani. În pofida măsurilor luate de autoritățile separatiste de la Tiraspol pentru a impune studierea limbii moldovenești în baza alfabetului chirilic, profesorii, părinții și copiii de la aceste școli au reușit să-și apere dreptul de a alege limba și grafia în care să studieze. Ei consideră că alfabetul chirilic este nepotrivit și dezavantajos pentru elevii de la școlile moldovenești din regiunea transnistreană, care, studiind în baza unei grafii improprii limbii

moldovenești, sunt privați de posibilitatea de a-și continua studiile, devin mai puțin competitivi în concursurile pentru continuarea studiilor la instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova și din străinătate.

79. Pe parcursul ultimului deceniu copiii, părinții, pedagogii de la școlile moldovenești, care doresc să studieze în limba moldovenească în baza grafiei latine, s-au opus cu vehemență procesului de epurare lingvistică, au organizat greve și demonstrații de protest, au pichetat administrațiile organelor locale transnistrene, au blocat autostrăzi etc.. Ca răspuns, regimul separatist a încercat în repetate rânduri să închidă aceste școli ori să le transforme în școli mixte moldo-ruse sau moldo-ucrainene. Au fost luate de asemenea măsuri drastice împotriva părinților și pedagogilor – mulți dintre ei au fost concediați, intimidați, maltratați și chiar arestați.

80. Școlile, în care profesorii nu se conformează cerințelor autorităților transnistrene, sunt adeseori invadate de trupe speciale, gențile elevilor sunt percheziționate, manualele în grafie latină le sunt confiscate, școlile nu primesc nici un ajutor material sau financiar din partea autorităților locale, deși părinții copiilor care învață în ele, achită toate impozitele în bugetele locale ale regiunii transnistrene.

81. Drepturile copiilor din cele 8 școli din regiunea transnistreană cu limba moldovenească de instruire în baza grafiei latine și ale părinților lor, sunt încălcate sistematic și cu premeditare. Aceste școli se confruntă cu dificultăți serioase în organizarea procesului instructiv - educativ din cauza lipsei acute a încăperilor pentru desfășurarea orelor, sălilor sportive, laboratoarelor, cantinelor, în unele școli, din cauza insuficienței sălilor de clasă, copiii învață în trei schimburi, în localuri impropii, școlile sunt adesea debransate de la sursele de energie electrică și termică, de la rețelele de alimentare cu apă. Mai mult, autoritățile locale încasează de la aceste școli plăți pentru arenda încăperilor, serviciile comunale, și nu participă la finanțarea lucrărilor de reparații efectuate acolo, iar manualele, literatura didactică, utilajele și alt inventar, aduse pentru asigurarea activității acestor școli, sunt supuse taxelor vamale.

82. Un caz elocvent în acest sens este cel al Liceului „Ștefan cel Mare” din or. Grigoriopol. Autoritățile responsabile de învățământ din Tiraspol și autoritățile locale din or. Grigoriopol nu au acceptat ca școala de alternativă, subordonată Ministerului Educației și Tineretului al Republicii Moldova, să funcționeze în incinta școlii medii nr.1 din or. Grigoriopol. Sub pretextul că școala moldovenească din Grigoriopol nu a obținut de la autoritățile locale licență de predare în baza grafiei latine, la 30 septembrie 1996 activitatea acestei instituții de învățământ a fost suspendată. În pofida negocierilor cu administrația din Tiraspol și din Grigoriopol, 200 de elevi și pedagogi au fost nevoiți să se transfere la

școala din s. Doroțcaia raionul Dubăsari-Moldova (la o distanță de 10 km). Sunt mai mult de 10 ani, de când elevii și profesorii acestei școli sunt nevoiți să străbată zilnic circa 20 kilometri tur-retur, deplasându-se la școala din s. Doroțcaia, unde copiii învață în schimbul doi.

83. În ciuda eforturilor experților în problemele învățământului din grupul de negocieri, ale reprezentanților Misiunii OSCE în Moldova de a identifica o soluție pentru asigurarea cu sediu a școlii moldovenești din Grigoriopol, reorganizate ulterior în Liceul „Ștefan cel Mare”, nici pînă în prezent, aceasta nu a fost asigurată cu sediu. În aceste condiții, mulți elevi, dorind să-și continue studiile la Chișinău sau peste hotarele țării, sunt nevoiți să ia ore suplimentare în baza grafiei latine și a curriculei Ministerului Educației și Tineretului al Republicii Moldova.

84. Cu părere de rău, în prezent negocierile în cadrul grupurilor de experți în domeniul învățământului au fost, practic, sistate din cauza poziției obstructioniste a părții transnistrene. La runda ordinară de consultări care trebuia să se desfășoare în toamna anului 2006, reprezentanții transnistreni nu s-au prezentat. Din informațiile disponibile, Misiunea OSCE în Moldova poartă negocieri cu administrația de la Tiraspol în vederea reluării procesului de negocieri în cadrul grupurilor de experți în domeniul învățământului, precum și cu administrația locală de la Rîbnița pentru soluționarea problemelor ce intră în competența acesteia.

DISEMINAREA RAPOARTELOR

Republica Moldova, cu asistența tehnică UNICEF, a publicat Observațiile finale ale Comitetului privind drepturile copilului (4 octombrie 2002) și le-a pus la dispoziție structurilor guvernamentale și instituțiilor de profil precum și ONG-urilor naționale și internaționale cu activități în domeniul protecției copilului.

REFERINȚE

În prezentul Raport au fost utilizate documente și date statistice oferite de structurile guvernamentale - Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Economiei și Comerțului, Ministerul Finanțelor, Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului,

Ministerul Sănătății, Ministerului Educației și Tineretului, Ministerul Culturii și Turismului, Ministerul Justiției, Procuratur Generală, Biroului Național de Statistică. De asemenea, au fost consultate surse ale oficiilor UNICEF, ICNUR și PNUD din Republica Moldova, precum și ale unor instituții neguvernamentale: Organizația „Salvați Copiii”, Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii, Centrul pentru investigații strategice și reforme ș.a.

ANEXE

Anexa nr. 1: Numărul copiilor în vîrstă de 0-18 ani pe sexe și medii în perioada 2002-2006

Numărul copiilor în vîrstă 0-18 ani pe sexe și medii la 01.01.2002

Vîrsta, ani	<i>Persoane</i>								
	Populația urbană			Populația rurală			Populația totală		
	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe
0	6424	5906	12330	12026	11495	23521	18450	17401	35851
1	6329	6078	12407	12553	11440	23993	18882	17518	36400
2	6602	6128	12730	12728	12323	25051	19330	18451	37781
3	7051	6563	13614	13845	13066	26911	20896	19629	40525
4	7678	7229	14907	15117	14660	29777	22795	21889	44684
5	7768	7176	14944	15003	14541	29544	22771	21717	44488
6	8253	7724	15977	16048	15583	31631	24301	23307	47608
7	8751	8287	17038	17832	16771	34603	26583	25058	51641
8	9621	9089	18710	18876	18170	37046	28497	27259	55756
9	11082	10515	21597	18983	18218	37201	30065	28733	58798
10	11486	10886	22372	18833	18271	37104	30319	29157	59476
11	12376	11653	24029	19773	19038	38811	32149	30691	62840
12	13083	12640	25723	21139	20274	41413	34222	32914	67136
13	14395	14048	28443	22378	21771	44149	36773	35819	72592
14	14171	13554	27725	22623	21919	44542	36794	35473	72267
15	14766	14253	29019	23671	23022	46693	38437	37275	75712
16	13840	13627	27467	23118	22420	45538	36958	36047	73005
17	14424	13702	28126	22466	21894	44360	36890	35596	72486
18	14720	14284	29004	22443	22350	44793	37163	36634	73797
Total 0-18 ani	202820	193342	396162	349455	337226	686681	552275	530568	1082843
(în % față de populația totală)	28,3	25,2	26,7	34,2	30,0	32,0	31,8	28,1	29,8

Numărul copiilor în vîrstă 0-18 ani pe sexe și medii la 01.01. 2003

Vîrsta, ani	<i>Persoane</i>								
	Populația urbană			Populația rurală			Populația totală		
	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe
0	6535	6020	12555	11657	10965	22622	18192	16985	35177
1	6415	5901	12316	12004	11471	23475	18419	17372	35791
2	6322	6074	12396	12537	11426	23963	18859	17500	36359
3	6598	6124	12722	12720	12307	25027	19318	18431	37749
4	7047	6557	13604	13827	13053	26880	20874	19610	40484
5	7676	7224	14900	15098	14647	29745	22774	21871	44645
6	7765	7173	14938	14986	14530	29516	22751	21703	44454
7	8248	7717	15965	16033	15571	31604	24281	23288	47569
8	8746	8283	17029	17817	16758	34575	26563	25041	51604
9	9617	9087	18704	18865	18151	37016	28482	27238	55720
10	11072	10510	21582	18968	18206	37174	30040	28716	58756
11	11481	10884	22365	18820	18259	37079	30301	29143	59444
12	12371	11652	24023	19761	19024	38785	32132	30676	62808
13	13072	12635	25707	21125	20252	41377	34197	32887	67084
14	14386	14044	28430	22356	21753	44109	36742	35797	72539
15	14151	13548	27699	22602	21896	44498	36753	35444	72197
16	14757	14250	29007	23640	23001	46641	38397	37251	75648
17	13823	13621	27444	23080	22390	45470	36903	36011	72914
18	14410	13695	28105	22424	21855	44279	36834	35550	72384
Total 0-18 ani	194492	184999	379491	338320	325515	663835	532812	510514	1043326
(în % față de populația totală)	27,1	24,1	25,6	33,3	29,1	31,1	30,7	27,1	28,8

Numărul copiilor în vîrstă 0-18 ani pe sexe și medii la 01.01.2004

Vîrsta, ani	<i>Persoane</i>								
	Populația urbană			Populația rurală			Populația totală		
	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe
0	6575	6035	12610	12048	11291	23339	18623	17326	35949
1	6529	6016	12545	11634	10949	22583	18163	16965	35128
2	6410	5897	12307	11993	11465	23458	18403	17362	35765
3	6320	6071	12391	12525	11414	23939	18845	17485	36330
4	6595	6118	12713	12712	12298	25010	19307	18416	37723
5	7044	6551	13595	13822	13049	26871	20866	19600	40466
6	7672	7219	14891	15092	14646	29738	22764	21865	44629
7	7760	7169	14929	14983	14529	29512	22743	21698	44441
8	8244	7713	15957	16026	15567	31593	24270	23280	47550
9	8740	8277	17017	17807	16756	34563	26547	25033	51580
10	9608	9082	18690	18857	18146	37003	28465	27228	55693
11	11061	10503	21564	18961	18207	37168	30022	28710	58732
12	11475	10875	22350	18812	18261	37073	30287	29136	59423
13	12363	11646	24009	19753	19020	38773	32116	30666	62782
14	13064	12625	25689	21116	20244	41360	34180	32869	67049
15	14352	14011	28363	22353	21752	44105	36705	35763	72468
16	14117	13516	27633	22587	21889	44476	36704	35405	72109
17	14719	14215	28934	23623	22992	46615	38342	37207	75549
18	13788	13586	27374	23071	22386	45457	36859	35972	72831
Total 0-18 ani (în % față de populația totală)	186436	177125	363561	327775	314861	642636	514211	491986	1006197
	26,1	23,2	24,6	32,3	28,2	30,2	29,8	26,2	27,9

Numărul copiilor în vîrstă 0-18 ani pe sexe și medii la 01.01.2005

Persoane

Vîrsta, ani	Populația urbană			Populația rurală			Populația totală		
	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe
0	7271	6622	13893	12287	11628	23915	19558	18250	37808
1	6571	6026	12597	12019	11269	23288	18590	17295	35885
2	6524	6010	12534	11624	10938	22562	18148	16948	35096
3	6406	5896	12302	11985	11461	23446	18391	17357	35748
4	6315	6067	12382	12521	11408	23929	18836	17475	36311
5	6592	6115	12707	12704	12294	24998	19296	18409	37705
6	7041	6549	13590	13816	13046	26862	20857	19595	40452
7	7665	7216	14881	15083	14642	29725	22748	21858	44606
8	7757	7167	14924	14974	14525	29499	22731	21692	44423
9	8241	7709	15950	16019	15564	31583	24260	23273	47533
10	8738	8276	17014	17801	16749	34550	26539	25025	51564
11	9606	9079	18685	18851	18140	36991	28457	27219	55676
12	11058	10495	21553	18953	18205	37158	30011	28700	58711
13	11472	10872	22344	18801	18253	37054	30273	29125	59398
14	12357	11642	23999	19741	19017	38758	32098	30659	62757
15	13042	12612	25654	21094	20234	41328	34136	32846	66982
16	14328	13992	28320	22328	21743	44071	36656	35735	72391
17	14093	13493	27586	22562	21879	44441	36655	35372	72027
18	14686	14186	28872	23589	22971	46560	38275	37157	75432
Total 0-18 ani (în % față de populația totală)	179763	170024	349787	316752	303966	620718	496515	473990	970505
	25,2	22,3	23,7	31,3	27,3	29,2	28,8	25,3	27,0

Numărul copiilor în vîrstă 0-18 ani pe sexe și medii la 01.01. 2006

Persoane

Vîrsta, ani	Populația urbană			Populația rurală			Populația totală		
	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe	bărbați	femei	ambele sexe
0	7058	6522	13580	12326	11789	24115	19384	18311	37695
1	7175	6541	13716	12136	11488	23624	19311	18029	37340
2	6566	6019	12585	12000	11255	23255	18566	17274	35840
3	6519	6007	12526	11613	10929	22542	18132	16936	35068
4	6405	5893	12298	11974	11454	23428	18379	17347	35726
5	6309	6065	12374	12506	11404	23910	18815	17469	36284
6	6591	6114	12705	12702	12289	24991	19293	18403	37696
7	7037	6549	13586	13810	13038	26848	20847	19587	40434
8	7660	7216	14876	15073	14637	29710	22733	21853	44586
9	7755	7165	14920	14969	14519	29488	22724	21684	44408
10	8240	7706	15946	16015	15558	31573	24255	23264	47519
11	8735	8275	17010	17794	16746	34540	26529	25021	51550
12	9605	9078	18683	18843	18137	36980	28448	27215	55663
13	11055	10494	21549	18940	18201	37141	29995	28695	58690
14	11470	10871	22341	18790	18246	37036	30260	29117	59377
15	12309	11593	23902	19750	19027	38777	32059	30620	62679
16	12996	12563	25559	21094	20241	41335	34090	32804	66894
17	14276	13944	28220	22324	21757	44081	36600	35701	72301
18	14038	13443	27481	22560	21892	44452	36598	35335	71933
Total 0-18 ani	171799	162058	333857	305219	292607	597826	477018	454665	931683
(în % față de populația totală)	24,2	21,3	22,7	30,2	26,4	28,2	27,7	24,3	26,0

Anexa nr. 2: Structura populației pe sexe și pe vârste, după naționalități

(conform rezultatelor recensământului populației din 2004)

Vârsta	Total populație:			Populație urbană:			Populație rurală:		
	ambele sexe	masculin	feminin	ambele sexe	masculin	feminin	ambele sexe	masculin	feminin
Moldoveni									
Total	2564849	1245585	1319264	826103	393190	432913	1738746	852395	886351
0-19 ani	791223	403808	387415	254946	127786	127160	536277	276022	260255
pînă la 1 an	27386	13989	13397	8509	4382	4127	18877	9607	9270
1 an	26671	13772	12899	7878	4159	3719	18793	9613	9180
2 ani	27406	14083	13323	7759	4051	3708	19647	10032	9615
3 ani	27286	14091	13195	7554	3874	3680	19732	10217	9515
4 ani	28853	14826	14027	7659	3890	3769	21194	10936	10258
0 - 4 ani	137602	70761	66841	39359	20356	19003	98243	50405	47838
5 ani	29388	14839	14549	7737	3903	3834	21651	10936	10715
6 ani	30375	15625	14750	7770	3969	3801	22605	11656	10949
7 ani	31564	16038	15526	8352	4301	4051	23212	11737	11475
8 ani	34624	17633	16991	9084	4673	4411	25540	12960	12580
9 ani	36803	18611	18192	9721	4904	4817	27082	13707	13375
5-9 ani	162754	82746	80008	42664	21750	20914	120090	60996	59094
10 ani	41047	20857	20190	10941	5562	5379	30106	15295	14811
11 ani	42560	21645	20915	11324	5793	5531	31236	15852	15384
12 ani	44768	23070	21698	12753	6538	6215	32015	16532	15483
13 ani	45380	23010	22370	13343	6786	6557	32037	16224	15813
14 ani	48489	24684	23805	14716	7539	7177	33773	17145	16628
10 - 14 ani	222244	113266	108978	63077	32218	30859	159167	81048	78119
15 ani	50868	26100	24768	16827	8497	8330	34041	17603	16438
16 ani	54590	27712	26878	21062	10352	10710	33528	17360	16168
17 ani	54984	28006	26978	22007	10605	11402	32977	17401	15576
18 ani	55074	28235	26839	25320	12330	12990	29754	15905	13849
19 ani	53107	26982	26125	24630	11678	12952	28477	15304	13173
15-19 ani	268623	137035	131588	109846	53462	56384	158777	83573	75204

Români

Total	73276	35984	37292	44342	21656	22686	28934	14328	14606
din care	21295	10752	10543	12661	6429	6232	8634	4323	4311
0-19 ani									
pînă la 1 an	652	321	331	380	187	193	272	134	138
1 an	653	335	318	354	192	162	299	143	156
2 ani	667	350	317	377	209	168	290	141	149
3 ani	706	352	354	380	182	198	326	170	156
4 ani	709	369	340	390	203	187	319	166	153
0 - 4 ani	3387	1727	1660	1881	973	908	1506	754	752
5 ani	673	347	326	379	197	182	294	150	144
6 ani	688	343	345	368	184	184	320	159	161
7 ani	789	399	390	418	217	201	371	182	189
8 ani	768	395	373	420	217	203	348	178	170
9 ani	843	423	420	453	227	226	390	196	194
5-9 ani	3761	1907	1854	2038	1042	996	1723	865	858
10 ani	980	519	461	503	263	240	477	256	221
11 ani	1019	526	493	525	276	249	494	250	244
12 ani	1142	561	581	624	313	311	518	248	270
13 ani	1184	596	588	659	328	331	525	268	257
<u>14 ani</u>	1366	708	658	801	405	396	565	303	262
10 - 14 ani	5691	2910	2781	3112	1585	1527	2579	1325	1254
15 ani	1419	716	703	851	425	426	568	291	277
16 ani	1762	874	888	1144	567	577	618	307	311
17 ani	1712	841	871	1151	570	581	561	271	290
18 ani	1915	913	1002	1349	661	688	566	252	314
19 ani	1648	864	784	1135	606	529	513	258	255
15 - 19 ani	8456	4208	4248	5630	2829	2801	2826	1379	1447

Ucraineni

Total	282406	129428	152978	145890	65106	80784	136516	64322	72194
din care	56846	29133	27713	25946	13090	12856	30900	16043	14857
0-19 ani									
pînă la 1 an	1925	1004	921	806	417	389	1119	587	532
1 an	1848	929	919	799	387	412	1049	542	507
2 ani	1945	1013	932	760	398	362	1185	615	570

3 ani	1795	936	859	691	362	329	1104	574	530
4 ani	2064	1049	1015	807	403	404	1257	646	611
0 - 4 ani	9577	4931	4646	3863	1967	1896	5714	2964	2750
5 ani	2145	1132	1013	806	411	395	1339	721	618
6 ani	2174	1172	1002	775	412	363	1399	760	639
7 ani	2279	1165	1114	844	441	403	1435	724	711
8 ani	2519	1312	1207	919	473	446	1600	839	761
9 ani	2513	1279	1234	967	468	499	1546	811	735
5-9 ani	11630	6060	5570	4311	2205	2106	7319	3855	3464
10 ani	2828	1459	1369	1148	589	559	1680	870	810
11 ani	2816	1486	1330	1138	619	519	1678	867	811
12 ani	3110	1594	1516	1289	678	611	1821	916	905
13 ani	3151	1595	1556	1368	689	679	1783	906	877
14 ani	3485	1766	1719	1656	856	800	1829	910	919
10 - 14 ani	15390	7900	7490	6599	3431	3168	8791	4469	4322
15 ani	3688	1837	1851	1780	884	896	1908	953	955
16 ani	4038	2038	2000	2130	1052	1078	1908	986	922
17 ani	4137	2150	1987	2267	1130	1137	1870	1020	850
18 ani	4248	2133	2115	2539	1243	1296	1709	890	819
19 ani	4138	2084	2054	2457	1178	1279	1681	906	775
15 - 19 ani	20249	10242	10007	11173	5487	5686	9076	4755	4321

Ruși

Total	201218	88717	112501	166395	73197	93198	34823	15520	19303
din care	44650	22880	21770	36439	18647	17792	8211	4233	3978
0-19 ani									
pînă la 1 an	1432	725	707	1118	575	543	314	150	164
1 an	1383	683	700	1054	527	527	329	156	173
2 ani	1445	757	688	1144	605	539	301	152	149
3 ani	1466	782	684	1151	613	538	315	169	146
4 ani	1516	809	707	1175	627	548	341	182	159
0 - 4 ani	7242	3756	3486	5642	2947	2695	1600	809	791
5 ani	1396	726	670	1090	575	515	306	151	155
6 ani	1509	763	746	1188	611	577	321	152	169
7 ani	1598	827	771	1247	652	595	351	175	176
8 ani	1706	861	845	1346	686	660	360	175	185

9 ani	1776	904	872	1390	703	687	386	201	185
5-9 ani	7985	4081	3904	6261	3227	3034	1724	854	870
10 ani	1992	1036	956	1580	824	756	412	212	200
11 ani	2130	1091	1039	1702	867	835	428	224	204
12 ani	2285	1158	1127	1847	941	906	438	217	221
13 ani	2560	1309	1251	2070	1062	1008	490	247	243
14 ani	2721	1395	1326	2214	1123	1091	507	272	235
10 - 14 ani	11688	5989	5699	9413	4817	4596	2275	1172	1103
15 ani	3068	1536	1532	2530	1262	1268	538	274	264
16 ani	3485	1777	1708	2918	1474	1444	567	303	264
17 ani	3698	1908	1790	3197	1629	1568	501	279	222
18 ani	3836	1994	1842	3336	1735	1601	500	259	241
19 ani	3648	1839	1809	3142	1556	1586	506	283	223
15 - 19 ani	17735	9054	8681	15123	7656	7467	2612	1398	1214

Găgăuzi

Total	147500	72990	74510	53613	25808	27805	93887	47182	46705
din care	45589	23404	22185	15385	7757	7628	30204	15647	14557
0-19 ani									
până la 1 an	1563	761	802	515	231	284	1048	530	518
1 an	1463	757	706	462	251	211	1001	506	495
2 ani	1543	794	749	488	258	230	1055	536	519
3 ani	1461	761	700	433	234	199	1028	527	501
4 ani	1768	919	849	532	271	261	1236	648	588
0 - 4 ani	7798	3992	3806	2430	1245	1185	5368	2747	2621
5 ani	1726	926	800	503	270	233	1223	656	567
6 ani	1739	911	828	526	283	243	1213	628	585
7 ani	1796	932	864	541	285	256	1255	647	608
8 ani	1774	891	883	525	258	267	1249	633	616
9 ani	2024	1048	976	599	330	269	1425	718	707
5-9 ani	9059	4708	4351	2694	1426	1268	6365	3282	3083
10 ani	2213	1140	1073	655	345	310	1558	795	763
11 ani	2396	1230	1166	661	316	345	1735	914	821
12 ani	2551	1290	1261	800	417	383	1751	873	878
13 ani	2618	1286	1332	854	432	422	1764	854	910
14 ani	2745	1403	1342	816	408	408	1929	995	934
10 - 14 ani	12523	6349	6174	3786	1918	1868	8737	4431	4306

15 ani	2967	1544	1423	982	516	466	1985	1028	957
16 ani	3331	1717	1614	1180	615	565	2151	1102	1049
17 ani	3358	1705	1653	1352	639	713	2006	1066	940
18 ani	3285	1717	1568	1532	727	805	1753	990	763
19 ani	3268	1672	1596	1429	671	758	1839	1001	838
15 - 19 ani	16209	8355	7854	6475	3168	3307	9734	5187	4547

Bulgari

Total	65662	31598	34064	29447	13628	15819	36215	17970	18245
din care	16704	8461	8243	7547	3718	3829	9157	4743	4414
0-19 ani									
pînă la 1 an	593	322	271	250	133	117	343	189	154
1 an	502	260	242	218	118	100	284	142	142
2 ani	545	280	265	215	111	104	330	169	161
3 ani	544	263	281	209	88	121	335	175	160
4 ani	564	296	268	211	114	97	353	182	171
0 - 4 ani	2748	1421	1327	1103	564	539	1645	857	788
5 ani	638	316	322	255	125	130	383	191	192
6 ani	624	334	290	251	135	116	373	199	174
7 ani	656	350	306	261	138	123	395	212	183
8 ani	683	346	337	311	151	160	372	195	177
9 ani	723	361	362	272	134	138	451	227	224
5-9 ani	3324	1707	1617	1350	683	667	1974	1024	950
10 ani	785	393	392	317	157	160	468	236	232
11 ani	811	403	408	308	166	142	503	237	266
12 ani	864	407	457	350	156	194	514	251	263
13 ani	904	435	469	383	165	218	521	270	251
14 ani	1040	532	508	437	221	216	603	311	292
10 - 14 ani	4404	2170	2234	1795	865	930	2609	1305	1304
15 ani	1049	534	515	465	239	226	584	295	289
16 ani	1347	667	680	637	311	326	710	356	354
17 ani	1299	676	623	646	326	320	653	350	303
18 ani	1244	627	617	789	377	412	455	250	205
19 ani	1289	659	630	762	353	409	527	306	221
15 - 19 ani	6228	3163	3065	3299	1606	1693	2929	1557	1372

Anexa nr. 3: Populația în vîrstă pînă la 19 ani, după religie

Populația în vîrstă pînă la 19 ani, după religie
conform rezultatelor recensămîntului populației din 2004

Religia	Total	sub 15	15-19	Bărbați	sub 15	15-19	Femei	sub 15	15-19	Urban	sub 15	15-19	Rural	sub 15	15-19
Total populație	3383332	646152	341213	1627689	330267	173946	1755643	315885	167267	1305655	206850	154478	2077677	439302	186735
ortodoxă	3158015	598440	320966	1518737	305848	163438	1639278	292592	157528	1173695	185200	142413	1984320	413240	178553
romano-catolică	4645	732	442	1966	350	204	2679	382	238	3587	497	361	1058	235	81
greco-catolică	700	119	72	325	59	33	375	60	39	478	75	58	222	44	14
reformată	1190	233	127	543	116	62	647	117	65	543	96	70	647	137	57
unitariană	206	43	21	97	22	14	109	21	7	88	14	7	118	29	14
evanghelică de confesiune augustană	1429	374	118	615	192	61	814	182	57	565	131	40	864	243	78
evanghelică sinodo-presbiteriană creștină de rit vechi	5094	899	359	2422	445	199	2672	454	160	338	46	20	4756	853	339
baptistă	32754	8581	3398	13859	4285	1604	18895	4296	1794	10764	2423	1401	21990	6158	1997
pentecostală	9179	2486	973	4068	1268	431	5111	1218	542	2434	483	327	6745	2003	646
adventistă de ziua a șaptea	13503	2739	1283	5788	1365	587	7715	1374	696	4230	744	447	9273	1995	836
creștină după Evanghelie armeană	5075	1352	465	2197	696	221	2878	656	244	2509	656	251	2566	696	214
musulmană	110	12	7	60	5	4	50	7	3	91	9	5	19	3	2
mozaică	1667	339	101	1075	199	57	592	140	44	1353	270	86	314	69	15
biserica ortodoxă de stil vechi	902	89	56	437	45	24	465	44	32	874	86	50	28	3	6
alte religii	455	45	20	192	24	11	263	21	9	126	18	8	329	27	12
atei	23154	4572	1998	9235	2260	954	13919	2312	1044	9238	1854	925	13916	2718	1073
	12724	827	994	7711	434	614	5013	393	380	12300	781	953	424	46	41

fără religie	33207	7137	3151	19319	3793	1947	13888	3344	1204	22151	3409	2169	11056	3728	982
nedeclarată	75727	16482	6301	37395	8525	3304	38332	7957	2997	58571	9810	4712	17156	6672	1589

